

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

6x. A
S. O. U.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944: 42
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

1943 ÅRS
RIKSTEATERUTREDNINGS

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

ANGÅENDE

RIKSTEATERNS
OMORGANISATION M. M.

AVGIVET DEN 20 SEPTEMBER 1944

S T O C K H O L M

1 9 4 4

Statens offentliga utredningar 1944

Kronologisk förteckning

1. Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. Av E. Lindahl och L. Lemne. Marcus. 71 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag angående långtjänstunderbefäl m. m. Beckman. 91 s. **Fö.**
3. Betänkande angående nykterhetstillståndet under krigsåren. Marcus. 336 s. **Fl.**
4. Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. Hægström. 66 s. **S.**
5. Betänkande med förslag till civilförsvarslag m. m. Beckman. 262 s. **S.**
6. Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. Marcus. 85 s. **Jo.**
7. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 1. Marcus. 215 s. **Fl.**
8. Betänkande med förslag angående revision av riksdagens arbetsformer. Norstedt. 114 s. **Ju.**
9. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. Norstedt. viij, 192 s. **Ju.**
10. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 2. Motiv m. m. Norstedt. 500 s. **Ju.**
11. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormarkskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. Idun. 559 s. **Fö.**
12. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 2. Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 272 s. **Fl.**
13. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 3. Bilagor till investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 77 s. **Fl.**
14. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 4. Marcus. 153 s. **Fl.**
15. Socialvårdskommitténs betänkande. 7. Utredning och förslag angående lag om allmän sjukförsäkring. Beckman. 360 s. **S.**
16. Socialvårdskommitténs betänkande. 8. Kostnadsberäkningar angående lag om allmän sjukförsäkring. Beckman. 91 s. **S.**
17. Betänkande med förslag till åtgärder för främjandet av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena. Hægström. 165 s. **E.**
18. Betänkande med förslag till vägtrafikstadga m. m. Beckman. 84 s. **K.**
19. Om inrättande av ett samhällsvetenskapligt forskningsråd. Hægström. 23 s. **E.**
20. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 1. Skolan i samhällets tjänst. Frågeställningar och problemläge. Idun. 138 s. **E.**
21. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 2. Sambandet mellan folkskola och högre skola. Idun. 354 s. **E.**
22. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 3. Utredning och förslag angående vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygdens ungdom. Idun. 104 s. **E.**
23. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 3. Förhandlingarna vid sammanträde den 15—den 17 juni 1943 med 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd. Idun. (2), 148 s. **E.**
24. Betänkande med förslag rörande revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att inneha statstjänst och annat allmänt uppdrag. Norstedt. 65 s. **Ju.**
25. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 5. Promemoria angående yrkesutbildning för arbetslösa m. m. Hægström. 92 s. **E.**
26. Befolkningsspolitik i utlandet. Beckman. 239 s. **S.**
27. Betänkande med utredning och förslag angående rätten till vissa uppfinningar m. m. Marcus. 83 s. **H.**
28. 1941 års reumatikervårdssakkunnigas betänkande. Del 2. Utredning och förslag rörande behovet av och formen för statligt understöd till utbyggande inom landets sjukvårdsväsen av efterbehandling och konvalescentvård. Sv. Tryckeri AB. 101 s. 6 ritn. **S.**
29. Socialutbildningssakkunniga. 1. Utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen. Hægström. 192 s. **E.**
30. Ungdomsvårdskommitténs betänkande 1 med utredning och förslag angående psykisk barna- och ungdomsvård. Norstedt. 277 s. **Ju.**
31. Ungdomsvårdskommitténs betänkande 2 med utredning och förslag angående stöd åt ungdomens föreningsliv. Norstedt. 195 s. **Ju.**
32. Slututlåtande avgivet av besparingsberedningens järnvägssakkunniga. Marcus. 169 s. **Fl.**
33. Socialvårdens omfattning och kostnader efter 1930. Beckman. 69 s. **S.**
34. Socialvårdskommitténs betänkande. 9. Utredning och förslag angående revision av lagstiftningen om barnavårdsanstalter och fosterbarnsvård. Beckman. 296 s. **S.**
35. Betänkande med förslag till lag om skyldighet för innehavare av järnväg eller spårväg att hålla stängsel. Norstedt. 76 s. **Ju.**
36. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 6. Marcus. 130 s. **Fl.**
37. Kommunindelningsskommittén. 1. Den lantkommunala författningsregleringens historia. Av E. Schalling. Marcus. 108 s. **S.**
38. Betänkande angående ordnandet av civilanställning för avgående fast anställt manskap vid försvaret. Beckman. 160 s. **Fö.**
39. Betänkande med förslag i anledning av utredning rörande tillstånd för juridiska personer att utöva yrkesmässig automobiltrafik. Idun. 122 s. **K.**
40. Promemoria angående socialvården under krig. Idun. 115 s. **S.**
41. Förslag till handledning i sexualundervisning för lärare i folkskolor. Hægström. 70 s. 4 pl. **E.**
42. 1943 års riksteaterutrednings betänkande och förslag angående riksteaterns omorganisation m. m. Blom. 117 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med feststil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgavs utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944:42
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

1943 ÅRS RIKSTEATERUTREDNING
BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

ANGÅENDE

RIKSTEATERNS OMORGANISATION M. M.

AVGIVET DEN 20 SEPTEMBER 1944.

STOCKHOLM 1944
LINKOLN BLOMS BOKTRYCKERI AB

7586

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1943:42
KONSTITUTIONSDIREKTORATET

1943 ÅRS RIKSTEATERUTREDNING

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

AV

RIKSTEATERNS OMORGANISATION M. M.

AVGIVET DEN 20 SEPTEMBER 1944

STOCKHOLM 1944
FÖR HANS HÖGHETS REGERINGEN

1944

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet	5
<i>A. Inledande avdelning.</i>	
Kap. I. Historik	
1. Riksdagsbehandling av olika teaterverksamheten berörande frågor	7
2. 1933 års teaterutredning	10
Kap. II. Riksteaterns publikorganisation	17
1. Den centrala organisationens uppgifter	17
2. Den lokala organisationen	19
3. Den centrala organisationen	25
4. Riksteaterverksamheten	27
5. Riksteaterns finansiering	34
6. Publicistiskt organ	37
Kap. III. Mot RPO framställda anmärkningar	37
Kap. IV. Teaterrådets utredning och förslag beträffande om- organisation av RPO	44
Kap. V. Centralstyrelsens för RPO yttrande i anledning av teaterrådets förslag	50
Kap. VI. 1943 års riksteaterutredning och dess utredningsupp- drag	58
<i>B. Riksteaterutredningens förslag</i>	61
Kap. VII. Utredningens allmänna synpunkter på riksteaterfrågan	61
Kap. VIII. Teaterlokalfrågorna	66
Kap. IX. Aktiebolagsform för riksteatern	68
Kap. X. Den centrala organisationen	72
Kap. XI. Den lokala organisationen	75
Kap. XII. Egen ensemble för riksteatern	84
Kap. XIII. Riksteaterns turnéverksamhet och de statsunderstödda scenernas medverkan i denna	91
Kap. XIV. Rabatt- och abonnemangssystem	96
Kap. XV. Anslag till riksteatern	97

B I L A G O R.

- Bilaga 1 Tablå över antalet sittplatser i teatrarna, antalet medlemskort per den 30 juni 1944 och besöksfrekvensen under spelåret 1943—44.
- Bilaga 2 Centralstyrelsens fordringar hos och skulder till lokalavdelningarna den 30/6 och den 30/12 1943 samt lokalavdelningarnas kapitalbehållningar och kapitalunderskott den 30/6 1943.
- Bilaga 3 Centralstyrelsens fordringar hos lokalavdelningarna den 28/6 1944 samt lokalavdelningarnas kapitalbehållningar och kapitalunderskott den 30/6 1944.
- Bilaga 4 RPO-avdelningar, som under spelåret 1942—43 åtnjutit kommunalt anslag, resp. restitution av nöjesskatt enligt årsredovisningar, inkomna till centralstyrelsen t. o. m. 30/9 1943.
- Bilaga 5 Förslag till avtal.
- Bilaga 6 Förslag till reglemente för riksteatern.
- Bilaga 7 A Av centralstyrelsen utarbetade normalstadgar för lokalavdelningar av riksteaterns publikorganisation.
- Bilaga 7 B Förslag till normalstadgar för till riksteatern ansluten teaterförening.

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Den 5 mars 1943 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande riksteaterns organisation.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade Herr Statsrådet den 15 mars 1944 kassören hos arbetarnas bildningsförbund Mauritz Andreas Andersson, direktören Carl Georg Juhlin Dannfelt och direktören, f. d. statssekreteraren Tage Gustaf Wärn att verkställa omförmälda utredning samt avgiva de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, samt uppdrog åt Juhlin Dannfelt att såsom ordförande leda utredningsarbetet.

Tillika förordnades dåvarande förste kanslisekreteraren i ecklesiastikdepartementet, numera t. f. kanslirådet därstädes Georg Zacharias Topelius att vara de sakkunnigas sekreterare.

På framställning av de sakkunniga, vilka antagit benämningen *1943 års riksteaterutredning*, tillkallade Herr Statsrådet dels den 5 juli 1943 regissören Knut Martin för att såsom expert biträda utredningen med en undersökning beträffande möjligheterna och de ekonomiska förutsättningarna för anordnande av en fast ensemble för riksteatern, dels ock den 6 september 1943 t. f. byråchefen i riksräkenskapsverket Carl Adolf Murray för att såsom expert biträda utredningen med vissa undersökningar beträffande införande av aktiebolagsform för riksteaterns organisation.

Riksteaterutredningen får härmed vördsamt överlämna sitt betänkande.

Stockholm den 20 september 1944.

C. JUHLIN DANNFELT.

MAURITZ ANDERSSON.

TAGE WÄRN.

/ *Georg Z. Topelius.*

A. Inledande avdelning.

Kap. I. Historik.

1. Riksdagsbehandling av olika teaterverksamheten berörande frågor.

Under 1920- och 1930-talen voro vissa teaterverksamheten berörande frågor upprepade gånger föremål för överläggningar inom riksdagen.

Vid 1920 års riksdag yrkades i en inom andra kammaren väckt motion, (II:307), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt ville låta utreda frågan om införande av koncessions-system på teaterverksamhetens område och för riksdagen framlägga förslag härom.

Andra kammarens första tillfälliga utskott (utl. nr 7) ställde sig välvilligt till den väckta frågan, som av utskottet betecknades såsom särdeles betydelsefull och förtjänt av den största uppmärksamhet. Till motionärens förslag om införande av koncessionssystem anslöt sig utskottet i huvudsak, dock med betonande av att huvudvikten vid en sådan gallring måste läggas på ledarnas konstnärliga kvalifikationer samt i övrigt rent personliga egenskaper och lämplighet. Att uppställa krav på ekonomiska garantier syntes utskottet däremot synnerligen vanskligt och hade även mötts med bestämd gensaga från landsortens teaterledare. Utövandet av kontroll över teaterväsendet och beviljandet av koncession syntes vidare enligt utskottets mening lämpligen böra uppdragas åt en nämnd, vari de i teaterverksamheten intresserade parterna vore representerade samt därjämte det allmänna bildningsintresset tillgodosett genom någon eller några av Kungl. Maj:t insatta ledamöter.

I andra kammaren uppstod i denna fråga en livlig debatt, varunder starka betänkligheter framfördes mot tanken på att genom ett statsingripande reglera teaterväsendet och dess yrkesutövare. Kammaren beslöt utan votering avslå utskottets hemställan.

I två likalydande, vid 1926 års riksdag väckta motioner, (I:98 och II:329), yrkades, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande den svenska sceniska konstens och särskilt den dramatiska scenkonstens allmänna tillstånd och behov med särskild vikt lagd på den medverkan och det understöd, som från statsmakternas sida kunde anses påkallad för konstens främjande inom landet och att Kungl. Maj:t måtte före-

lägga riksdagen det förslag i ärendet, vartill utredningen kunde föranleda. I motionerna erinrades om den ökade konkurrensen från film och radio, vilket jämte andra samverkande omständigheter medfört ruin för många teaterföretag och bragt särskilt landsortens teaterverksamhet i lägervall.

Andra kammarens första tillfälliga utskott avstyrkte bifall till motionen II:329 (utl.nr 9). Utskottet framhöll, att det vore uppenbart att, därest staten skulle ingripa i syfte att höja och stödja den dramatiska scenkonsten, detta otvivelaktigt skulle få till följd, att staten bleve nödsakad ikläda sig betydande ekonomiska förpliktelser gentemot teaterverksamheten. Utskottet ställde sig betänksamt mot en sådan utveckling av teaterverksamheten i vårt land. Ett dylikt beroende av statsmakterna vore vidare enligt utskottets mening näppeligen till fromma för konsten själv. Vid sidan av de konstnärliga synpunkterna behövde teaterledaren förvisso i sin verksamhet den fria konkurrensen såsom ett eggande moment.

Första kammarens första tillfälliga utskott avstyrkte (utl. nr 10) på i huvudsak samma skäl som andra kammarens första tillfälliga utskott anfört i sitt omförmälda utlåtande nr 9 bifall till motionen I:98.

Kamrarna avslog dessa motioner.

Vid 1927 års riksdag framställdes i två likalydande motioner (I:30 och II:119), förslag om att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att utredning måtte verkställas, huruvida och på vilket sätt genom lagstiftning eller annorledes trygghet och stöd måtte kunna bjudas åt den sceniska konstens utövning samt för riksdagen framlägga de förslag, som av en sådan utredning kunde föranledas.

Första kammarens första och andra kammarens första tillfälliga utskott avstyrkte i utlåtanden nr 1 och 3 bifall till motionerna. I utlåtandet nr 3 anfördes bland annat.

»Det vore utan tvivel ett samhällsintresse av icke ringa vikt, om teaterverksamheten, som i många fall ej fyllde berättigade krav, kunde föras upp på ett högre plan och bättre förhållanden skapas för denna konstforms utövare. Redan nu understöddes emellertid teaterverksamheten såväl i huvudstaden som landsorten i stor utsträckning av medel, vilka härflyta ur av Kungl. Maj:t för ändamålet beviljade lotterier. Utskottet har för sin del intet att erinra mot denna form för ekonomisk bisträckning åt den sceniska konsten. Huruvida staten på denna väg bör i vidgad omfattning eller i övrigt efter andra grunder än hittills lämna den sceniska konsten stöd är en fråga, för vars lösande motionärerna icke angivit någon plan. Utskottet håller före att Kungl. Maj:t även utan någon riksdagens skrivelse i denna sak skall ägna all nödig uppmärksamhet åt berörda fråga.»

Efter debatter i kamrarna, vari bland annat påtalades att lotteribevillningen till teaterändamål allenast kommit Stockholm, Göteborg och Hälsingborg till del, beslöto kamrarna bifalla vad utskottet hemställt; andra kammaren med strykande av utskottets motivering.

I en vid 1932 års riksdag väckt motion (II:396) hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av en allsidig, av teater-sakkunniga personer utförd utredning om

a) de kungl. teatrarnas ekonomiska och konstnärliga verksamhet och skötsel;

b) understöd till teaterverksamheten i övrigt samt disponerandet av radio-verksamhetens överskottsmedel.

I motiveringen framhölls, att särskild uppmärksamhet vid utredningen borde riktas på ökad turnéverksamhet från de kungl. teatrarnas sida.

Andra kammarens första tillfälliga utskott avstyrkte (utl. nr 5) bifall till det sålunda motionsvis framställda yrkandet. Utskottet uttalade bland annat: »Att vissa olägenheter och svagheter vidlåda de i motionen avsedda institutionerna lärer ej kunna förnekas. Såväl deras ställning i samhället med därav följande hänsynstagande till det allmännas och publikens krav på hög konstnärlig nivå som statliga fordringar på iakttagande av största möjliga sparsamhet göra förvisso deras ställning synnerligen ömtålig.» Utskottet förut-satte, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följde dessa institutioners verk-samhet och tillsåge, att alla besparingar gjordes, som kunde ske utan åsido-sättande av de ifrågavarande institutionernas kulturella förpliktelser.

Andra kammaren biföll utskottets hemställan.

Vid 1933 års riksdag yrkades i en inom andra kammaren väckt motion, (II:117), att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att bidrag av lotterimedel icke vidare skulle beviljas till teaterverksamhet.

I utlåtande nr 126 hemställde statsutskottet, att riksdagen måtte i anled-ning av nämnda motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes taga under övervägande frågan om en begränsning i allmänhet av de anslag av lotterimedel, som beviljades olika teaterföretag.

I en vid utskottets utlåtande fogad reservation yrkades, att omförmälda motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Kamrarna stannade i olika beslut i det att första kammaren biföll utskot-tets hemställan, medan andra kammaren biföll reservationen. Frågan hade alltså förfallit.

Vid samma riksdag förelågo även till behandling två inom riksdagen väckta likalydande motioner (I:232 och II:410) i vilka yrkades, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta, att frågan om möjligheterna för en avveckling snarast möjligt av statens in-tressen i dramatiska teaterns verksamhet särskilt upptoges till behandling i samband med en samma år igångsatt utredning om nationalscenerna (1933 års teaterutredning).

Första kammarens första och andra kammarens första tillfälliga utskott avstyrkte motionerna (utl. nr 14 resp. nr 6). I sistnämnda utlåtande erinra-

des bland annat om att teaterutredningen ännu ej hunnit inkomma med några förslag.

Kamrarna biföllo utskottsförslagen och avslog alltså motionerna.

I en vid 1934 års riksdag väckt motion (II:483) hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att statsbidraget av lotterimedel, som beviljades olika teaterföretag, nedsattes till 50 procent av det belopp, som beviljades år 1933.

Andra kammarens femte tillfälliga utskott erinrade i sitt utlåtande nr 1, att frågan om hela den svenska teatern kommit i ett nytt läge genom tillsättandet av 1933 års teaterutredning. Utredningens arbete påginge ännu. Att innan detta slutförts ingripa i utvecklingen på sätt motionärerna föreslagit syntes utskottet förhastat och blott kunna leda till en om ock tillfällig organisation inom teaterverksamheten. Om överhuvudtaget en nedskärning av statsbidraget borde äga rum kunde denna näppeligen fixeras så schematiskt, som motionärerna i föreliggande fall och utan närmare motivering angivit.

Utskottet avstyrkte bifall till motionen och andra kammaren biföll utskottets förslag.

Dessutom förekommo i samband med behandlingen vid 1928—30 och 1933 års riksdagar av statsrevisorernas vederbörande berättelser debatter i kamrarna, i vilka anmärkningar framställdes mot de höga kostnaderna vid de kungl. teatrarna. Samtidigt påtalades, att dessa utgifter väsentligen blott utginge för teaterverksamhet i huvudstaden.

2. 1933 års teaterutredning.

Det är mot bakgrunden av de överläggningar och debatter, som under åren 1920—1932 fördes i riksdagen och icke minst den kritik, som såväl i riksdagen som av statsrevisorerna och i den allmänna dagspressen eller anorstädes riktades mot de kungl. teatrarnas skötsel och verksamhet, man har att se Kungl. Maj:ts på hemställan av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg, den 20 januari 1933 fattade beslut att bemyndiga departementschefen att tillkalla högst åtta sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning av frågan om teaterförhållandena i riket. I sina direktiv för utredningen anförde *departementschefen* bland annat följande.

»Det lider intet tvivel, att de kungl. teatrarna råkat i en kritisk belägenhet. Deras verksamhet har tarvat mycket betydande tillskott av allmänna medel. Även om det i och för sig må vara riktigt, att man icke på dessa teatrar verksamhet kan ställa anspråket, att den normalt skall ge vinst, så är det dock å andra sidan uppenbart, att det måste finnas ett rimligt förhållande mellan det allmännas kostnader och det kulturella utbyte nationen har av verksamheten i fråga. Härvidlag bör framför allt tillses, att de kungl. teat-

rarna verkligen bli en scen om möjligt för hela nationen och icke endast för huvudstadens befolkning. Det är enligt min mening icke rimligt att i samma utsträckning som hittills skett finansiera dem med allmänna medel, därest det icke samtidigt sörjes för, att den isolering, som tyvärr i så hög grad drabbat dem, häves och en intimare kontakt skapas mellan dem och landet i det hela. Jag anser tiden vara inne att försöka avlägsna olikställigheten mellan huvudstaden och det övriga landet i dessa frågor och i stället skapa förutsättningar för ett solidariskt riksintresse av de nationella scenernas vidmakthållande och utveckling. Det är icke blott huvudstadens befolkning som har berättigade anspråk på att komma i åtnjutande av förstklassig teaterkonst. Nationen i övrigt kan med skäl resa ett liknande anspråk.

Tyvärr är läget hopplöst för den ambulerande privata teaterverksamhet, som gjort sitt bästa för att tillgodose landsortens teaterbehov. Det ena företaget efter det andra har ekonomiskt gått under, och i närvarande stund är det — därest man bortser från Andelsföreningen Skådebanans insatser — hart när omöjligt att få fullgod teaterkonst på de scener, som en rad landsortsstäder med betydande kostnader ha skapat. Det är ett beklagligt faktum, att landsorten börjat känna sig styvmoderligt behandlad i detta avseende. Vill man förstå och göra rättvisa åt det som djupast ligger under mycket av den kritik, som under de senaste åren både genom press och statsrevision riktats mot de kungl. teatrar, så synes man mig böra ägna den största uppmärksamhet åt detta faktum. Skall nationen vidkännas dryga kostnader för dem, så har den också en naturlig rätt till en motprestation från deras sida. Men en slik motprestation kan icke åstadkommas på annat sätt än att dessa teatrar gå till nationen, då icke nationen har möjlighet att gå till dem.

Det problem, som främst bör lösas, är sålunda att till de kungl. teatrarnas verksamhet knyta så mycket som möjligt av det levande teaterintresse, som finns i olika delar av vårt land. Jag ser ingen annan utväg till förverkligande härav än att åt dessa teatrar och deras verksamhet ge en organisation, som gör dem till hela nationens teatrar, en organisation, som öppnar möjligheten att från dem tillgodose teaterbehovet i olika delar av riket. Den av mig föreslagna utredningen bör alltså till ingående prövning upptaga frågan om att för de kungl. teatrarnas verksamhet utnyttja de lokala scenerna ute i landet och organisera en samverkan med dessas bestyrelser. Härvidlag bör undersökas, under vilka betingelser denna verksamhet kan komma till stånd, den rimliga omfattningen av de kommunala insatserna i förhållande till statens, de lämpligaste och smidigaste formerna härför o. s. v. Rent allmänt synes det mig uppenbart, att i samma mån landsorten kan påräkna att från centrum få det bästa i fråga om scenisk konst, i samma mån stimuleras dess intresse såväl för nationalscenerna som för att skapa så goda lokala teatrar som möjligt. Jag räknar därför med att genom en dylik organisation av de kungl. teatrarnas verksamhet direkt och positivt ställa även landsortens teaterintresse i deras tjänst.

Det ligger i sakens natur, att en sådan omgestaltning av de kungl. teatrarnas verksamhet påkallar en betydande utvidgning av det register, inom vilket de för närvarande röra sig. Skola de träda ut ur sin isolering och bli en folkteater i ordets bästa mening, så tarvas onekligen härför en expansion på både bredden och djupet i fråga om de konstnärliga programmen. Det är genom att stå i intim växelverkan med hela nationens andliga liv, aktualisera tidens stora sociala och psykologiska problem, anpassa sig efter olika miljöer och deras förutsättningar, kultivera, förfina och fördjupa deras syn på

scenens skapelser — det är genom sådant teatern kan bli en verklig folkteater. Det konstnärliga registrets omfattning röner enligt sakens natur en bestämd påverkan av den publikmiljö, till vilken man vänder sig. Endast det bästa är emellertid gott nog. Men just för att nå och förverkliga det bästa måste den sceniska konsten oavlatligt hämta kraft till förnyelse ur kontakten med den stora publiken. Det är min övertygelse, att den konstnärliga fostrargärning, som i alla skiften måste vara nationalscenernas ledstjärna, kan på ett helt annat och bättre sätt utföras, därest det sker på de vägar, som folkteateridén utstakar. Det gäller att göra teatern till ett betydelsefullt led i det folkliga bildningsarbetet. Det gäller att anknyta till och nyttiggöra allt det stora och glädjande intresse för scenkonsten, den må ha dramatikers eller musikens gestalt, som onekligen lever inom de vidaste kretsar utav vårt folk. Och här finnas folkliga organisationer, som med den största beredvillighet stå till förfogande för att främja och befästa den utveckling, jag här antytt.

Det får exempelvis icke förbises, att en av huvudförutsättningarna för ett framgångsrikt förverkligande av folkteaterns idé är åstadkommandet av en ändamålsenlig publikorganisation. I det stycket kan emellertid en anknytning ske till de publikorganisationer, som redan uppvuxit som ett led i folkbildningsarbetet. Jag tänker här särskilt på den i anslutning till olika folkbildningsorganisationer skapade löftesrika amatörteaterverksamheten och framför allt på vad Andelsföreningen Skådebanan i det stycket åstadkommit. Det bör vara en uppgift för utredningen att i anslutning till och med tillbörligt beaktande av dessa redan existerande organisationer närmare undersöka möjligheten av deras inramande i nationalscenernas arbete. Det program, jag uppställer för de kungl. teatrarnas arbete, är kort och gott, att de under statens ledning, medverkan och stöd och under intim samverkan med folkliga organisationer, kommunala och lokala organ bli värdiga vårdare och bärare av det allmänna teaterintresset.

Till det icke minst viktiga hör enligt min mening att organisera en rationell arbetsfördelning. En av de största svagheter i den nuvarande ordningen har otvivelaktigt varit det ojämna utnyttjandet av disponibla krafter. Verksamhetens isolering till huvudscenerna i Stockholm har givetvis i detta avseende varit till största förfång. Skapas däremot en teaterorganisation, fotad på principen om nationalscenerna såsom scener för hela nationen, så löses så vitt jag kan förstå detta problem praktiskt och enkelt av sig självt. De krafter, som vid en given tidpunkt icke utnyttjas på huvudscenerna i Stockholm, komma då till användning på scener ute i landsorten. Fördelen härav ligger i öppen dag. För det första utvinnes en vida större effektivitet ur kostnaderna och för det andra bevaras ensemblen vid oavbruten aktivitet, något som tvivelsutan måste vara gagneligt för dess prestationsduglighet överhuvud.»

De jämlikt berörda bemyndigande tillkallade sakkunniga, vilka antogo benämningen *1933 års teaterutredning*, avgåvo två betänkanden i teaterfrågan, det ena den 29 januari 1934 angående de fasta statsunderstödda teatrarne (del I statens off. utredn. 1934:3) och det andra den 4 juni 1934 rörande teaterförhållandena i riket (del II, statens off. utredn. 1934:21). I detta sammanhang är det huvudsakligen del II, som är av intresse.

I syfte att förverkliga de i direktiven angivna riktlinjerna beträffande en riksomfattande turnéverksamhet från de statsunderstödda teatrarnas sida

inleddes på teaterutredningens initiativ under spelåret 1933—34 en försöksverksamhet på området. Samtidigt vidtog utredningen åtgärder för att få till stånd grunden för den *publikorganisation*, som i utredningsdirektiven antyddes såsom en av huvudförutsättningarna för ett förverkligande av folkteater tanken. Organisationsarbetet — som till en början omhändertogs av andelsföreningen Skådebanan i Stockholm — inriktades till en början på ett trettiotal större och medelstora städer, som voro avsedda att hösten 1933 beröras av en turné från dramatiska teatern. Intresset för publikorganisationstanken vann emellertid snart nog spridning och önskemål uttalades om att teaterföreningarna — som i samband med startandet av de statsunderstödda teatrarnas turnéverksamhet trädde i funktion — skulle få tillfälle att i en självständig centralorganisation tillvarata sina intressen. I samförstånd med teaterutredningen inkallade Skådebanan i januari 1934 ombud för de olika publikorganisationerna till en konferens i Stockholm. Härvid konstituerades den 21 januari 1934 den avsedda centralorganisationen under namnet *riksteaterns publikorganisation* (RPO). Genom denna organisationscentrals förmedling gävos till en början föreställningar på det turnérande teaterföretagets egen ekonomiska risk, varvid de lokala föreningarna medverkade till att aktualisera intresset kring föreställningarna genom reklam och personlig propaganda.

Teaterutredningen hyste den uppfattningen, att det gällde för publikorganisationen att i första rummet uppmuntra den konstnärliga teatern i motsats till den enbart kommersiellt inriktade.

Utredningen ansåg även viktigt att ekonomiskt stödja både teaterverksamhet och skådespelare och konstaterade med tillfredsställelse att RPO:s centralstyrelse beslutit bistå lokalföreningarna i deras prissättning. Om priserna sänktes till en sådan grad, att de privata ambulerande teaterföretagen ej kunde bära sig, förfelades enligt utredningens mening ett av publikorganisationernas syftemål, nämligen att öka tillfällena till njutande av god dramatisk konst, och man riskerade att de fåtaliga sällskap, vilka gjort sitt bästa för att uppehålla en artistisk standard, tvingades att antingen upphöra med sin verksamhet eller att sänka sin konstnärliga nivå.

Den tredje icke mindre viktiga synpunkten vore — framhöll teaterutredningen — att bereda tillfälle för publiken att till överkomliga priser se en rad intressanta program, framförda av landets bästa sceniska krafter. Det vore lyckligt om man på de platser, där sådant läte sig göra, kunde kombinera föreställningarna med ett abonnemangssystem och därigenom knyta en fast publik till dem samt motverka nackdelarna av alltför starka prisreduktioner vid enstaka föreställningar.

Det tillstånd, vari de ambulerande teaterföretagen under trycket av tidsomständigheterna råkat, syntes enligt utredningens uppfattning göra det ofrånkomligt att åtminstone till en början genom subvention stödja den goda

teaterkonsten ute i landet. Utredningen tillstyrkte därför en av centralstyrelsen gjord ansökan om statsbidrag av lotterimedel, i vilken ansökan huvuddelen av den äskade summan beräknades åtgå för gagetillskott, d. v. s. ett indirekt understödjande av den produktiva verksamheten. I första rummet syntes dessa gagetillskott böra begagnas för föreställningar på mindre platser, vilka ej under några förhållanden kunde tänkas bära sina kostnader, för specialföreställningar för mindre bemedlade åskådare, för sådana föreställningar, vilka på grund av personalens storlek eller dyrbara uppsättningar måste komma att ställa sig särskilt betungande för publikföreningarna samt för sådana, vilka kunde anses utgöra en kulturell gärning av betydenhet. Det vore även nödvändigt att begagna dessa gagetillskott för att stödja med publikorganisationerna samarbetande privata sällskap, som önskade framföra en konstnärlig repertoar.

Teaterutredningen ansåg att statsanslag till RPO ej borde utgå i form av årsbidrag till lokalavdelningarna utan lämpligen bindas till en fond, ur vilken bidrag vid behov skulle givas för föreställningar, där gagetillskott befunnes nödvändiga. Dessa bidrag borde emellertid utdelas med största försiktighet, och vid föreställningar med gagetillskott vore kontroll över biljettpriserna särskilt nödvändig.

Prisreduktionerna vid lokalavdelningarnas biljettförsäljning till medlemskretsen borde enligt utredningens mening ej göras större än 50 öre à 1 krona under de gängse priserna.

Gagerna borde avvägas i proportion till inkomstmöjligheterna på olika orter (beroende på platsantal i salongen, biljettpriser o. s. v.) samt till de med föreställningen förknippade utgifterna, såsom teaterhyra, reklamkostnader m. m.

Föreställningarna borde i största möjliga utsträckning anordnas av lokalavdelningarna själva. Publikorganisationerna borde vidare ej blott taga hänsyn till sina egna medlemmars teaterbehov utan söka stödja och organisera hela teaterverksamheten på platsen. Framför allt borde de — framhåll teaterutredningen — förmedla speciella föreställningar till folkliga bildnings- och nykterhetsorganisationer, kooperativa organisationer m. fl., vilka kunde tänkas ställa sig som garantier för dessa föreställningar. Vid sidan av dessa folkföreställningar borde skolföreställningar alltid förekomma på publikorganisationernas arbetsschema.

Teaterutredningen betonade, att lokalavdelningarna i möjligaste mån borde sträva efter att uppbära sin egen verksamhet utan några tillskott från centralstyrelsen. I viss utsträckning syntes publikorganisationerna enligt utredningens mening kunna räkna med kommunala bidrag i form av restituerad nöjesskatt eller nedsatta teaterhyror i de fall då kommunerna vore ägare av teaterlokalerna.

I sitt ovannämnda betänkande, del II (sid. 38—55) behandlade teaterutredningen även frågan om *riksverksamhet av statsunderstödda teaterföretag*. Med utgångspunkt från de erfarenheter, som vunnits under den spelåret 1933/34 igångsatta försöksverksamheten beräknade utredningen, att turnéer skulle komma att anordnas under spelåret 1934—35 i följande omfattning:

a) *Dramatiska teatern*. 4 turnéer, en var på 14 dagar till olika delar av landet; dessutom 15 à 20 stickföreställningar till de städer, som hade sådana kommunikationer, att de med fördel kunde besökas från Stockholm.

Utredningen anförde: »Det synes vara av vikt att så vitt möjligt vid turnéerna giva de stora konstnärliga succéerna från huvudscenerna och i görigaste mån framföra dem i originaluppsättning. Vid behov kunna i stället tillfälliga engagemang göras vid huvudscenen, då det ju alltid visat sig lättare att knyta skådespelare av värde till verksamheten i Stockholm. En turné för Norrland borde alltid företagas varje år från dramatiska teatern.»

b) *Kungl. teatern*. 15 à 20 föreställningar i landsorten jämte ett par korta säsonger på Göteborgs stadsteater.

Utredningen framhöll, att till uppförande i landsorten kunde förekomma dels sådana operor, som fordrade mycket liten kör och kunde givas med relativt fåtalig orkester, dels ock sådana operor, vilka fordrade större kör- och statistpersonal än som lämpligen kunde sändas från kungl. teatern, men där återstående korister och statister kunde ersättas genom lokala krafter. Det vore en stor konstnärlig vinst för landsortsstäderna att få del av kungl. teaterns repertoar till priser, som även för den mindre köpstarka publiken ställde sig överkomliga.

c) *Hälsingborgs stadsteater*. 87 föreställningar utanför Hälsingborg, vilka emellertid i mån av efterfrågan kunde utsträckas till inemot 100.

Utredningen ansåg, att denna riksverksamhet vore den form, som gäve Hälsingborgs stadsteater dess egentliga fortsatta existensberättigande.

d) *Göteborgs stadsteater*. 30 turnéföreställningar.

Utredningen anförde: »Då konsertverksamheten i Göteborg får egen byggnad kommer antagligen AB Göteborgs teater att spela på huvudscenen alla veckodagar. Möjligheten till ett antal stickföreställningar med en del av ensemblen, under det att återstoden spelar i Göteborg, torde emellertid kvarstå. Dessutom böra de gästspel, som kungl. teatern planerar på stadsteatern, stundom giva tillfälle till samtidigt utsändande av ensemblen på turnéer. Också i framtiden bör alltså AB Göteborgs teater kunna uppehålla sin av omnejden så uppskattade verksamhet.»

e) *Göteborgs lyriska teater*. 60 turnéföreställningar.

Utredningen ansåg att dessa föreställningar ej borde förläggas till alltför nära grannskap till folkparkernas säsong, alltså ej placeras under september eller under tiden den 15 april—den 31 maj.

Sammanfattningsvis framhöll teaterutredningen, att det vore tydligt, att endast en del av landets teaterbehov kunde tillfredsställas genom turnéverksamhet från de statsunderstödda scenerna. Att observera vore även, att de av dessa scener utsända föreställningarna ej alltid torde komma att äga rum under högsäsongperioderna, då stycken ofta förbereddes, vilka erfordrade stor personal och lång repetitionstid och försvårade för teatrarna att just då avhända sig en större del av sina skådespelarkrafter. Av dessa orsaker måste man tänka sig, att riksteaterproblemet löstes med anlitande även av andra vägar, något som också ur allmän synpunkt vore önskvärt.

Vad angår *de privata sällskapen* underströk utredningen, att den konstnärligt goda ambulerande teaterverksamheten på inga villkor finge skadas genom utsändandet av turnéer från statsunderstödda företag. Riksteaterns publikorganisation borde ej eftersträva någon sorts monopol utan betrakta det som sin plikt att väcka och vidmakthålla hela landets teaterintresse. Ett samarbete med de privata ledarna kunde tänkas efter olika linjer. Vid en turné kunde ett visst antal föreställningar garanteras, medan övriga gäves på ledarens egen risk. Det kunde också tänkas, att turnén i dess helhet garanterades med en viss vinstmarginal för teaterledaren, vilken eventuellt kunde beräknas genom andel i uppkommen vinst. Utredningen rekommenderade dock för sin del, att föreställningarna helgaranterades och att den engagerande föreningen sålunda för dem tillgodogjorde sig hela vinsten eller påtog sig hela förlusten, eventuellt med bistånd från organisationscentralen.

Teaterutredningen ansåg vidare, att *nya produktionsformer* borde övervägas och fäste uppmärksamheten på ett av regissören Per Lindberg framfört och i utredningens betänkande, del II, såsom Bilaga I intaget förslag om inrättandet av ett publikorganisationens produktionsutskott, som antingen i sin tjänst skulle anställa privata teaterledare, vilka icke önskade driva egen verksamhet, eller också självt taga initiativ till teaterverksamhet ute i landet (utrusta egna ordinarie turnéer, anordna ersättningsturnéer för utlovade turnéer från de fasta statsunderstödda teatrarna, vilka måst uppskjutas, i samarbete mellan yrkesfolk och lokala krafter åstadkomma s. k. sammansatta turnéer m. m.).

Efter att ingående ha redogjort för *kretsteatertanken* i dess olika former framhöll utredningen, att situationen vore sådan, att man ännu ej borde söka framtvinga en lösning av landsortens teaterverksamhet med skapande av ett visst antal kretsteatrar och att föga förhoppning funnes att erforderliga medel härför skulle komma att beviljas.

Beträffande *amatörteatern* hyste teaterutredningen den uppfattningen att denna, som i stor utsträckning verkade mitt i hjärtat av de stora folkliga organisationerna, utan tvivel hade speciella möjligheter att väcka ett intresse för den goda scenkonsten i allmänhet. Det vore emellertid av betydelse, att

amatörteaterverksamheten med allt fastare band knötes till det allmänna bildningsarbetet för att vinna en stadga och form, som befäste dess ställning som kulturfaktor gentemot amatörteaterns alla avarter. Utredningen rekommenderade ett samarbete mellan amatörteaterns riksförbund och riksteaterns publikorganisation.

För åstadkommande av en *samordning av vinterteatern och sommar-teatern* (folkparksteatern) syntes det utredningen vara av största vikt att ett förtroendefullt samarbete inleddes mellan centralstyrelserna för folkets parker och RPO. De båda centralorganisationerna borde genom överenskommelse gemensamt kunna utnyttja goda privata sällskap och sätta dem i tillfälle att framföra dyrbara program i folkparkerna under sommaren och på inomhusscenerna på platser utan folkpark under vintersäsongen. Likaså borde de kostsamma operettuppsättningar, som folkets parkers centralstyrelse under senare år anskaffat endast med tanke på sommarmånaderna, kunna komma till användning även under vintern. De båda organisationerna borde också i sitt organisatoriska arbete kunna bli varandra till ömsesidig hjälp, så att publikorganisationerna på olika sätt verkade stödjande för folkparkernas konstnärligt vägande program och sökte skapa intresse kring dessa och samtidigt erhålla kontakt med folkparkernas stora teaterpublik. Det syntes utredningen även kunna tagas under övervägande, huruvida ej ett gemensamt tidskriftsorgan för de båda rörelserna skulle kunna befordra en åsyftad samverkan mellan vinter- och sommar-teatern.

Kap. II. Riksteaterns publikorganisation.

1. Den centrala organisationens uppgifter.

Såsom i nästföregående kapitel omnämnts beslöts vid en den 21 januari 1934 i Stockholm hållen konferens med representanter för de på initiativ av 1933 års teaterutredning tillkomna lokala föreningarna bildandet av ett förbund, kallat *riksteaterns publikorganisation* (RPO). Härvid antogs stadgar för förbundet av följande innehåll:

RPO utgör en sammanslutning av föreningar, vilkas verksamhet består i att organisera publiken, utbreda och fördjupa intresset för teater, ävensom för musik och konstnärlig film (§ 1).

Förbundets syfte är att anskaffa och förmedla till de anslutna föreningarna nödvändigt organisationsmaterial, förmedla engagement av teatersällskap, artister och föredragshållare samt genom upplysningsverksamhet i tal och skrift befrämja det allmänna intresset för god scenkonst. Därvid bör förbundet även stödja god kulturell amatörteater och skoltéater (§ 2).

Rätt till inträde i förbundet äger varje publikförening, som godkänner förbundets stadgar och som vill aktivt verka för dess syften (§ 3).

Av varje ansluten förening erlägges en avgift, som årligen bestämmes av RPO:s centralstyrelse, men som från och med spelåret 1934—35 ej må överstiga 1 krona 50 öre per år och medlem; varje medlem i lokalföreningarna åger rätt till kostnadsfritt erhållande av förbundets publikation (§ 4).

Förening är skyldig att inlämna rapporter i enlighet med vad av centralstyrelsen fastställles (§ 5).

Förbundets högsta beslutande myndighet är representantförsamlingen, vilken består av ombud för de anslutna föreningarna. Förening med upp till 500 medlemmar åger rätt att i representantförsamlingen delta med ett ombud, förening med 500 upp till 1,000 medlemmar med två ombud samt förening med 1,000 medlemmar och däröver med tre ombud. Representantförsamlingen sammanträder till kongress vartannat år. Resor och dagtrakamenten för ombuden betalas av föreningarna själva, där ej centralstyrelsen annorlunda bestämmer. Representantförsamlingen fastställer stadgar och regler för förbundets verksamhet. Förslag, som skola behandlas av kongressen, skola av de anslutna föreningarna insändas till centralstyrelsen senast tre veckor före kongressens öppnande. Representantförsamlingen sammanträder i övrigt, då centralstyrelsen finner så önskvärt eller då minst en tredjedel av alla anslutna föreningar för angivet syfte så kräver. Vid församlingens sammanträden åger varje ombud en röst. Centralstyrelsens ledamöter äga rösträtt i alla frågor utom förvaltningsfrågor (§ 6).

Centralstyrelsen består av högst åtta ledamöter, varav ordföranden samt tvenne representanter för folkbildningsorganisationerna utses av Kungl. Maj:t. Övriga fem ledamöter jämte fem suppleanter för dessa utses av representantförsamlingen. Centralstyrelsen utser inom sig ett arbetsutskott samt inom eller utom sig verkställande direktör och kassaförvaltare (§ 7).

Verksamhetsår räknas från och med den 1 juli till och med den 30 juni påföljande år. Verksamhets- och räkenskapsberättelser skola vara avlämnade till revisorerna senast den 1 september varje år (§ 8).

Revision verkställles vid varje verksamhetsårs slut. Två revisorer, varav den ene skall vara auktoriserad revisor, jämte suppleanter för dessa utses av representantförsamlingen (§ 9).

Varje ansluten förening skall vid behov av teatersällskap, artister eller film taga dessa genom förbundets centralstyrelse. Härifrån undantages på platsen eller närliggande orter verkande professionella teaterföretag, artister eller amatörsällskap. I särskilda fall må centralstyrelsen även göra andra undantag. Av å föreställning uppkommen vinst erlägger ansluten förening 25 procent till centralstyrelsen (§ 10).

För ändring av förbundets stadgar fordras minst två tredjedelar av representantförsamlingens röster (§ 11).

Upplösning av förbundet kan ej ske med mindre än å ordinarie kongress fem sjättedelar av ombuden därom äro eniga. Vid upplösning skola förbundets egna, möjligen befintliga tillgångar tillfalla organisation med liknande syfte eller stiftelsen Höstsol (§ 12).

Genom beslut den 9 februari 1934 fastställde Kungl. Maj:t, på därom av centralstyrelsen framställd begäran, § 7 i stadgarna för RPO att gälla med här ovan angiven lydelse. I enlighet härmed har Kungl. Maj:t jämlikt särskilda beslut utsett ordförande och två ledamöter i centralstyrelsen.

2. Den lokala organisationen.

Vid nedan angivna tidpunkter har antalet lokalavdelningar av RPO ställt sig på följande sätt (inom parentes anges det antal lokalavdelningar, som under respektive år anordnat riksteaterföreställningar):

Vid förbundets konstituerande år 1934	42	(42)
31/12 1934	63	(63)
31/12 1935	68	(68)
30/6 1936	72	(70)
30/6 1937	75	(72)
30/6 1938	77	(73)
30/6 1939	75	(73)
30/6 1940	74	(70)
30/6 1941	71	(61)
30/6 1942	69	(57)
30/6 1943	69	(55)
30/6 1944	69	(54)

RPO:s centralstyrelse har emellertid de senare åren anordnat föreställningar jämväl på andra platser än sådana, där lokalavdelningar funnits.

Under spelåren 1940—41, 1941—42, 1942—43 och 1943—44 utgjorde sammanlagda antalet spelplatser med eller utan lokalavdelningar av RPO respektive 96, 125, 123 och 106.

För lokalavdelningarna finnas av centralstyrelsen utarbetade normalstadgar.

Lokalavdelningarna uttaga av sina medlemmar en årsavgift av 3 kronor. Varje medlemskort gäller för två personer och berättigar till dels en nedsättning vid biljettinköp, vilken varierar mellan 50 öre och 1 krona, dels ock till kostnadsfritt erhållande av förbundets tidskrift »Teatern». Medlem äger på flertalet platser verkställa inköp av biljetter i förtur, d. v. s. innan försäljning till icke medlemmar äger rum. Flertalet lokalavdelningar uttaga icke särskild förköpsavgift av sina medlemmar. Av nämnda belopp å 3 kronor inlevereras 1 krona 50 öre till centralstyrelsen, medan återstående belopp disponeras av lokalavdelningen.

Abonnemang av växlande slag ha förekommit på olika platser. Emellertid har en dylik anordning icke visat sig kunna i större utsträckning genomföras. Numera tillämpas abonnemang av 15 lokalavdelningar. På ytterligare ett antal platser har abonnemang tidigare prövats men ej befunnits vara en lämplig form för platserna i fråga. Exempelvis ha följande slag av abonnemang förekommit:

a) abonnemang för medlemmar till samtliga föreställningar med viss mindre rabattförmån i förhållande till ordinarie priser för medlemmar; särskilda abonnemangskort lösas vid början av varje speltermin;

b) abonnemang för medlemmar till samtliga föreställningar, men endast till vissa av de dyraste platserna; avgiften erlägges på en gång och samma rabatt utgår som tillkommer medlemmar vid köp av icke abonnerade biljetter;

c) abonnemang till samtliga föreställningar å viss del av platserna på parketten och första raden mot samma pris, som erlägges av medlemmar, jämte därutöver förköpsavgift; biljetterna lösas vid varje föreställning;

d) abonnemang till samtliga föreställningar mot samma rabatt som åtnjutes av medlemmar och befrielse från förköpsavgift utom till operettföreställningar; avgiften erlägges på en gång;

e) abonnemang för medlemmar till samtliga föreställningar mot befrielse från förköpsavgift och rätt till bestämd plats i salongen; skyldighet föreligger att lösa de abonnerade platserna; biljetterna lösas dock vid varje föreställning;

f) abonnemang, ordnat på samma sätt som under e), dock att biljetterna lösas på en gång eller med halva abonnemangsavgiften åt gången.

Varje lokalavdelning företrädes av en styrelse. Styrelsens ledamöter uppbära — fransett sekreteraren och kassaförvaltaren, till vilka på sina håll utgå mindre ersättningsbelopp — icke några arvoden, traktamenten eller reseersättningar. Vid början av varje spelår insändes till centralstyrelsen uppgift angående respektive lokalstyrelses sammansättning, innefattande jämväl meddelande om utsedda revisorer och revisorssuppleanter. Efter spelårets slut skola lokalavdelningarna till centralstyrelsen inkomma med styrelseberättelse, revisionsberättelse och årsredovisning enligt av centralstyrelsen upprättat formulär.

I fråga om repertoarens sammansättning plägar centralstyrelsen inbjuda lokalavdelningarna att i de fall där alternativa programmöjligheter föreligga välja ut och föreslå de mest önskvärda föreställningarna i den repertoar, som riksteatern beslutat framföra. Lokalavdelningarna ha också i regel använt sig av denna möjlighet till inflytande på utformandet av den lokala spelplanen.

Föreställningarna givas i regel på lokalavdelningarnas egen ekonomiska risk. Mellan centralstyrelsen och vederbörande lokalavdelning upprättas kontrakt för varje föreställning. Enligt de i kontraktet intagna allmänna bestämmelserna åligger det lokalavdelning, bland annat, att bestrida hyra och övriga kostnader för disponerande av teaterlokal, att avlöna scenarbetare och övrig vid det gasterande teatersällskapet ej anställd teknisk personal, som erfordras för föreställningen under ordinarie arbetstid (kostnaden för eventuell övertid bestrides av centralstyrelsen), att ombesörja och bekosta reklam (utom reklamaffischer, klichéer och skyltfotografier) i för varje föreställning erforderlig utsträckning, att å föreställningsdag till turnédirektionen utbetala det enligt centralstyrelsens uppgift för turnén gällande

gaget, att föra noggranna räkenskaper rörande kontrakterade föreställningar samt inom två veckor efter varje föreställning till centralstyrelsen överlämna redovisning rörande densamma, upprättad å formulär, som tillhandahålles av centralstyrelsen och angivande hela intäkten av föreställningen (dock oberäknat programinkomster, restituerad nöjesskatt och dylikt) jämte noggrant specificerade omkostnader för densamma, samt att av å kontrakterad föreställning uppkommande överskott, sedan omkostnaderna avdragits från intäkterna, samtidigt med insändande av ovannämnda redovisning till centralstyrelsen inbetala 25 procent.

I kontraktet intages bestämmelse om det gage lokalavdelning i varje särskilt fall har att erlägga.

Detta gage bestämmes av centralstyrelsen med hänsyn ej blott till antalet platser i teaterlokalen och den recett, som med utgångspunkt härifrån i gynnammaste fall kan påräknas, utan även till vederbörande Orts invånarantal, befolkningens ekonomiska bärkraft, det rådande teaterintresset på orten samt tidigare tillämpade biljettpriser. Centralstyrelsen har numera genom rapporter från lokalavdelningarna rörande föreställningar av olika slag (dramer, komedier, operetter) ett tämligen omfattande erfarenhetsmaterial att bygga på. Enligt vad centralstyrelsen upplyst har styrelsen emellertid sett sig på senare år nödsakad att på grund av statsanslagets begränsade storlek fastställa gager, vilka för att kunna erläggas av respektive lokalavdelningar krävt att omkring 90 procent av platserna i teaterlokalerna varit sålda. Skulle en föreställning icke inbringa en nettobehållning, som uppgår till det fastställda gaget, har lokalavdelning att täcka bristen med eventuellt förefintligt överskott å tidigare föreställningar, avdelningens andel i medlemsavgifterna, inkomst av programblad samt eventuella bidrag av kommuner, organisationer m. fl.

Undantagsvis har centralstyrelsen iklätt sig en särskild riskgaranti för planerad föreställning med belopp varierande mellan 100 och 300 kronor. Dylik riskgaranti har av centralstyrelsen beviljats från fall till fall efter särskild framställning från lokalavdelning och har exempelvis utgått då en exceptionell risk uppstått för lokalavdelning på grund av att ett annat evenemang råkat samtidigt eller så gott som samtidigt med den kontrakterade teaterföreställningen infalla på orten.

Under årens lopp har det ofta förekommit, att lokalavdelningar icke förmått helt bestrida kostnaderna för av dem kontrakterade föreställningar utan kommit att häfta i skuld till centralstyrelsen. De fordringar centralstyrelsen härigenom fått på vissa lokalavdelningar ha i regel balanserats över till kommande år för täckning framdeles, i den mån avdelningarnas ekonomi det medgivit. I viss utsträckning ha emellertid även avskrivningar av dylika fordringar ägt rum. Sålunda ha under åren 1935—1943 fordringar å nedlagda lokalavdelningar och sådana, som visserligen formellt fortfarande existera

men av olika anledningar inställt sin verksamhet, avskrivits med ett belopp av i runt tal 17,000 kronor. Fordringar å i verksamhet varande lokalavdelningar ha under samma tidsperiod avskrivits med ett belopp av i runt tal 33,200 kronor. Centralstyrelsen har vidare för närvarande avsatt ett belopp av 25,000 kronor för framdeles erforderliga avskrivningar.

Föreställningar ha i viss utsträckning givits på centralstyrelsens egen ekonomiska risk. Detta har ägt rum då lokalavdelning på grund av svag ekonomisk ställning icke ansett sig kunna teckna kontrakt med centralstyrelsen på av denna erbjudna villkor, men centralstyrelsen likväl funnit önskvärt framföra föreställningen, enär denna måhända redan genom upptagande på spelplanen utlovats medlemmarna eller annan plats ur trafikteknisk synpunkt icke legat inom räckhåll för en beslutad turné. Antalet av centralstyrelsen sålunda på egen risk givna föreställningar har utgjort: spelåren 1937—38 78, 1938—39 55, 1939—40 61, 1940—41 73, 1941—42 29, 1942—43 21, och 1943—44 8.

Antalet medlemskort i RPO har sedan förbundets tillkomst vid utgången av ett vart av spelåren 1933—1943 ställt sig på nedan angivna sätt. (Härvid har det antal medlemskort, som hänfört sig till andelsföreningen Skådebanan frånräknats, enär föreningen — ehuru under spelåren 1933—1942 formellt en lokalavdelning av RPO — bedrivit sin verksamhet såsom ett från RPO ekonomiskt fullt fristående företag).

<i>Spelår:</i>	<i>Antal medlemskort:</i>
1933—34	7,039
1934—35	14,144
1935—36	15,823
1936—37	17,792
1937—38	18,455
1938—39	19,131
1939—40	18,467
1940—41	16,913
1941—42	15,563
1942—43	15,712
1943—44	15,393

Enligt från centralstyrelsen lämnade uppgifter fördelar sig medlemsantalet på de olika under spelåret 1943—44 arbetande lokalavdelningarna och besöksfrekvensen av riksteaterföreställningar på sätt framgår av härvid såsom *Bilaga 1* fogade sammanställning, vari även upptagits av centralstyrelsen angivet antal sittplatser i de på orterna förefintliga teaterlokalerna.

I detta sammanhang torde böra lämnas en kort redogörelse för andelsföreningen Skådebanans verksamhet och organisation.

Föreningen konstituerades i Stockholm den 9 maj 1910. Dess verksamhet skulle inriktas på att förmedla den sceniska konsten till de bredare folklagren. Under de första åren av Skådebanans verksamhet bildades ute i landet ett 50-tal lokala underavdelningar, vilka skulle tillvarata teaterns intressen genom att antingen garantera föreställningar eller på annat sätt vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en talrik anslutning till föreställningarna. På grund av ekonomiska svårigheter avvecklades emellertid så småningom dessa lokala organ.

Sommaren 1911 startade Skådebanan i egen regi den första ambulerande friluftsteatern i vårt land. Denna verksamhet pågick intill år 1916, då Skådebanan på grund av den då inträdda allmänna konjunkturförsämringen måste nedlägga ifrågavarande verksamhet, vilken emellertid åter upptogs år 1925 och bedrevs intill år 1934. Parallellt härmed anordnades genom Skådebanan även vinterturnéteaterverksamhet. Denna upphörde liksom friluftsverksamheten med utgången av år 1915, men kom åter i gång år 1923, varvid ett organisatoriskt samarbete inleddes med olika folkbildningsorganisationer. Sistnämnda verksamhet pågick intill år 1934. Under åren 1927—1933 åtnjöt Skådebanan för sin verksamhet bidrag av statsmedel (44,000 kronor år 1927 samt i runt tal 100,000 kronor under vart och ett av åren 1928—1933).

Åren 1917—1920 ledde Skådebanan en egen inomhusscen i Stockholm (»Folkets teater», förlagd till folkets hus i Stockholm) och under några somrar fram till år 1932 stod Skådebanan som ledare för olika friluftsscener i huvudstaden.

Skådebanans landsortsverksamhet övertogs från och med år 1934 av den då nybildade organisationen RPO. Skådebanan ingick i denna organisation som en lokalavdelning för Stockholm med omnejd.

Ehuru Skådebanan sålunda formellt blev en lokalavdelning av RPO bedrev Skådebanan likväl sin verksamhet såsom ett från RPO ekonomiskt fullt fristående företag. Centralstyrelsen iklädde sig sålunda icke någon garanti för de föreställningar, som kontrakterades av Skådebanan.

Från och med spelåret 1942—43 är Skådebanan ej längre ansluten till RPO.

Skådebanan har byggt sin organisation i huvudsak på folkrörelsernas grund. Andelsägarna bestå sålunda av fackföreningar, nykterhetsorganisationer, kooperativa förbundet, konsumtionsföreningen i Stockholm samt enskilda för föreningens verksamhet intresserade personer. Andelarna i föreningen lyda på 5 kronor och andelskapitalet uppgår för närvarande till 2,430 kronor. Högst 4 procent få utdelas till andelsägarna å av dem insatt kapital. Andelsägarna äro ensamma beslutande i alla ekonomiska och organisatoriska frågor. Föreningens styrelse består av fem på ordinarie sammanträde utsed-

da ledamöter. I styrelsen böra enligt föreningens stadgar arbetarrörelserna, folkbildningssträvandena, nykterhetsrörelserna och teatern vara representerade. Föreningens verkställande organ utgöres av en fast anställd ombudsman, vilken tjänstgör som verkställande direktör och i samråd med föreningens ordförande sköter alla löpande ärenden. Ordinarie sammanträde med föreningen hålles en gång årligen. Dessutom äger styrelsen kalla till extra sammanträde. Andelsägare äger vid sammanträde utöva rösträtt med en röst för varje andel, dock må icke någon vare sig för egna andelar eller för egna och andras andelar i förening utöva rösträtt för mer än sammanlagt 1/5 av vid sammanträdet representerade andelar.

Medlemskap i Skådebanans publikorganisation kan förvärfvas såväl individuellt som kollektivt. För närvarande finnas tre kategorier medlemskort, nämligen a) medlemskort à 10 kronor (abonnemangskort), vilket berättigar innehavaren att senast två dagar före fastställd försäljningsdag beställa två biljetter till varje program, som gives för publikorganisationens medlemmar, b) medlemskort à 3 kronor 50 öre (tidigare 3 kronor; höjningen verkställd från och med den 1/9 1942) och c) medlemskort à 1 krona 50 öre; sistnämnda två kategorier erhålla platser till Skådebanans föreställningar i mån av tillgång. Kategorierna a) och b) skilja sig från kategori c) därigenom att de för sin avgift — förutom föreningens egen tidskrift »Skådebanan» — erhålla det publicistiska organ, som är avsett att förmedla kontakten mellan publiken och teatern (tidigare RPO:s tidskrift »Teatern», numera den av folkets parkers centralstyrelse utgivna tidskriften »Scen och salong»).

Skådebanan är på olika arbetsplatser företrädd av ombud — för närvarande över 300 — vilka omhänderhava förmedlingen av medlemsteckningen samt även ombestyrja biljettförsäljningen. Härför åtnjuta ombuden viss provision (på 10 kronors och 1 krona 50 öres korten 25 öre per kort, på 3 kronor 50 öres korten 40 öre per kort samt på försålda biljetter 4 procent på biljettpriset).

Skådebanan bedriver sin verksamhet så, att föreningen i regel köper en hel teaterföreställning och garanterar ett visst mellan föreningen och vederbörande teaterledning kontrakterat belopp. Vad t. ex. dramatiska teatern beträffar ha de av Skådebanan abonnerade föreställningarna i allmänhet förlagts till måndagarna, vilka dagar i den öppna marknaden äro för teatern mindre gynnsamma ur publiksynpunkt. Antalet föreställningar av varje på så sätt abonnerad pjäs bestämmes från fall till fall. Fördelarna av dessa uppgörelser äro ömsesidiga. Teatern får en garanterad inkomst (vid dramatiska teatern för närvarande i runt tal 2,000 kronor) för en föreställning, som annars icke beräknas kunna inbringa teatern ett belopp av nämnda storleksordning, medan föreningen kan erbjuda sina medlemmar avsevärt nedsatta biljettpriser i förhållande till de ordinarie priserna. Vid de av Skådebanan abonnerade föreställningarna på dramatiska teatern betinga sålunda parkett-

platserna ett pris av 3 kronor 75 öre, inklusive skatt och garderobsavgift, mot eljest 7 kronor 90 öre på bänkraderna 1—11 och 5 kronor 55 öre på bänkraderna 12—18.

Antalet *medlemskort* i Skådebanan har under nedan angivna spelår ställt sig på följande sätt:

Spelår	Avgift av kr. 10	Avgift av kr. 3, fr. o. m. spelåret 1942/43 kr. 3: 50	Avgift av kr. 1: 50	S:a
1933—34	—	1.916	—	1.916
1934—35	—	2.061	—	2.061
1935—36	—	2.757	—	2.757
1936—37	—	2.926	—	2.926
1937—38	155	2.060	1.646	3.861
1938—39	206	1.965	2.617	4.788
1939—40	283	1.605	3.047	4.935
1940—41	298	1.908	3.690	5.896
1941—42	549	2.273	5.434	8.256
1942—43	949	2.119	7.003	10.071
1943—44	1.125	1.864	6.819	9.808

Skådebanan, vars föreställningar äro förbehållna föreningens medlemmar, har under senare år kunnat uppvisa en allt mer omfattande verksamhet och stegrat intresse från allmänhetens sida. Påfallande är härvidlag ökningen under spelåren 1940—41—1942—43. Medan antalet föreställningar och besökare av desamma spelåret 1935—36 utgjorde respektive 52 och 27,641 och ännu spelåret 1939—40 blott obetydligt ökats uppgingo motsvarande siffror för spelåren 1940—41 till respektive 71 och 48,337, 1941—42 till respektive 111 och 63,239, 1942—43 till respektive 123 och 69,438 samt 1943—44 till respektive 169 och omkring 77,700. Medeltalet besökare vid varje föreställning utgjorde spelåret 1935—36 531 och spelåret 1942—43 565 personer.

Skådebanan har sedan en följd av år åtnjutit bidrag från Stockholms stad. Bidraget utgår för närvarande med ett årligt belopp av 7,000 kronor.

3. Den centrala organisationen.

Centralstyrelsen för RPO består — såsom ovan angivits — av högst 8 ledamöter, varav ordföranden och två ledamöter utses av Kungl. Maj:t.

Någon egentlig stat för centralstyrelsen uppgöres icke årligen. Centralstyrelsens utgifter för avlöningar och omkostnader för spelåret 1943—44 ställa sig huvudsakligen på följande sätt:

Avlöningar.

Centralstyrelsens ordförande	kronor	3,000:—	
Verkställande direktören	»	15,000:—	
Kamrer	»	8,400:—	
Kassörska	»	4,200:—	
Skrivbiträde	»	3,000:—	
Extra biträdespersonal:			
Ett manligt biträde under 8 månader	kronor	3,600:—	
Ett manligt biträde under 2 månader	»	700:—	
Ett kvinnligt biträde under 8 månader	»	1,400:—	5,700:—
Arvode till av lokalavdelningarna och teater-			
rådet utsedda revisorer	kronor	4,000:—	
Pensionsavgifter i SPP	»	3,500:—	
Kristillägg	»	6,200:—	
		Summa kronor	53,000:—

Omkostnader.

Resor för centralstyrelsens ordförande och verkställande			
direktör	kronor	3,900:—	
Expenser	»	6,700:—	
Hyra för kontor och magasin	»	6,400:—	
Rese- och traktamentskostnader för centralstyrelsens le-			
damöter	»	5,200:—	
Representation	»	1,200:—	
		Summa kronor	23,400:—

De sammanlagda kostnaderna för centralstyrelsen för nämnda spelår ha sålunda uppgått till $(53,000 + 23,400 =) 76,400$ kronor.

Beträffande de olika utgiftsposterna är att märka följande.

Kristillägg uppbäres enligt de i ramavtalet mellan svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige fastställda principerna av verkställande direktören, dock för honom beräknat på högst 900 kronor i månaden, samt av den övriga årsanställda personalen ävensom av det för 8 månader anställda extra manliga biträdet.

Centralstyrelsens ledamöter — fränsett ordföranden — uppbära icke några arvoden, utan allenast ersättning, beräknad efter andra klass biljett på tåg, för resor från och till Stockholm för deltagande i styrelsens sammanträden; traktamentsersättning utgår efter 25 kronor för dygn. Ordföranden och verkställande direktören uppbära icke något särskilt dagarvode för deltagande i styrelsens sammanträden.

4. Riksteaterverksamheten.

Antalet föreställningar för lokalavdelningar och besökare samt influtna recettmedel vid dessa — exklusive motsvarande siffror för Skådebanan — har under nedan angivna spelår ställt sig sålunda:

Spelår	Antal föreställningar för lokalavdelningar	Recetter	Medelrecett	Antal besökare	Därav biljetter uttagna av medlemmar i RPO	Medeltal besökare
1935	453	366.000	803	137.000	65.500	300
1936						
(1/1—30/6)	187	143.000	765	52.500	29.000	280
1936—37	442	433.600	981	151.900	86.100	343
1937—38	459	404.982	882	141.700	80.600	308
1938—39	444	484.716	1.092	161.937	94.091	364
1939—40	424	422.925	997	138.268	79.240	326
1940—41	414	450.574	1.088	145.114	83.723	355
1941—42	326	372.681	1.143	115.244	66.533	354
1942—43	323	417.074	1.291	120.465	69.018	373

Under spelåren 1940—43 har RPO givit följande antal föreställningar på småplatser utan lokalavdelningar, skolföreställningar och militärföreställningar med nedan angivna antal besökare. För förstnämnda två slag av föreställningar ha recettmedel influtit med följande belopp:

	Spelår	Antal föreställningar	Recetter	Medelrecett	Antal besökare	Medeltal besökare
Föreställningar på småplatser utan lokalavdelningar	1940—41	27	8.240	305	4.705	174
	1941—42	79	22.385	285	14.308	181
	1942—43	81	32.426	400	16.888	208
Skolföreställningar	1940—41	5	4.217	843	3.039	608
	1941—42	95	49.765	524	36.581	385
	1942—43	98	45.320	462	37.230	380
Militärföreställningar	1940—41	16	—	—	3.689	230
	1941—42	119	—	—	63.127	535
	1942—43	121	—	—	60.100	497

Om man undantager militärföreställningarna ställa sig ovannämnda uppgifter för RPO:s övriga föreställningar under spelåren 1940—43 på följande sätt:

Spelår	Antal föreställningar	Recetter	Medelrecett	Antal besökare	Medeltal besökare
1940—41	446	463.031	1.038	152.858	342
1941—42	500	444.831	889	166.133	332
1942—43	502	494.820	985	174.583	348

Förutom de i ovannämnda tablåer upptagna föreställningarna har RPO dels sommaren 1940 givit 7 beredskapsföreställningar på Gotland, dels och spelåret 1941—42 6 föreställningar i Helsingfors. De ordinarie föreställningarna ha även besökts av visst antal skolungdomar och militärer.

RPO:s centralstyrelse förmedlar och organiserar teaterverksamheten för landsortens del. Härvid stå till buds 1:o) turnéföreställningar från de statsunderstödda teatrarna till det antal för spelår, som Kungl. Maj:t efter förslag av teaterrådet bestämmer, 2:o) turnéföreställningar från privata fasta scener eller i privata teaterledares regi, varvid rollbesättningen i varje särskilt fall fastställs i samråd mellan centralstyrelsen och respektive teaterledare, 3:o) turnéföreställningar, som anordnas i centralstyrelsens egen regi. Centralstyrelsen uppgör för de under 1:o) och 2:o) angivna föreställningarna kontrakt med respektive teaterledningar.

I förhållande till de statsunderstödda teatrarna svarar RPO eller dess lokalavdelningar enligt av teaterrådet i skrivelse av den 27 augusti 1935 föreslagna och av Kungl. Maj:t jämlikt beslut den 13 september 1935 godkända regler för följande kostnader:

a) Löneersättning till moderscenen för i turnén deltagande personal, med beräkning av för årsanställda 1/270-del per arbetsdag av den utgående lönen och för delårsanställda den exakt uträknade daglönen samt för extra engagerade hela lönen, jämväl i vad som belöper på repetitionerna.

b) Dagtraktamenten.

c) Rese- och fraktkostnader av alla slag.

d) Tjänstgöringspenningar i den mån dylika utgå.

e) Tantième jämte extra kostnader för notmaterial eller dylikt.

f) Alla kostnader å platsteatern såsom teaterhyra, reklam, scenarbetare, belysningsarbetare, vaktmästare, biljettförsäljning, orkester, påklädare, statister, extra kör m. m.

g) Kostnaden för de speciellt för landsortsföreställningarna nytillverkade dekorationerna.

h) De vid föreställningarna inflytande recettmedlen uppbäras av RPO.

i) I övrigt bör gälla, att vederbörande teater skall i samråd med RPO i god tid före säsongens början uppgöra program och rollbesättningar samt att RPO skall i samråd med teatrarna bestämma om föreställningarnas tid och plats.

Vid kontraktering av turnéer av under 2:o) här ovan angivet slag ha villkoren varit att RPO övertagit föreställningarna mot ett på förhand fixerat gage, vars storlek bestämts på grundval av en specificerad kostnadskalkyl, vilken även inkluderat ledararvode och vinstmarginal. Jämlikt av centralstyrelsen uppgjorda allmänna kontraktsbestämmelser åligger det vid turnéer av detta slag den privata teaterdirektionen respektive teaterledaren att bekosta rollhäften och övrigt pjäsmaterial, dekorationer, kostymer samt all rekvisita (exklusive rekvisitör) ävensom försäkringsavgifter för sällskapet, att avlöna vid sällskapet anställda artister och övrig personal, inklusive statister, därest detta förekommer. Det åligger centralstyrelsen att bestrida utgifter för sällskapets resor och transporter till teatern, att ombesörja och bekosta reklamaffischer, klichéer och skyltfotografier samt att betala författar- och kompositörshonorar för föreställningarna.

Vid turnéföreställningar, som anordnas i centralstyrelsens egen regi och för vilka engageras turnéledare med fast arvode, falla samtliga förenämnda kostnader givetvis helt på centralstyrelsen.

Under spelåren 1936—42 har centralstyrelsen verkställt försök med s. k. folkföreställningar eller propagandaföreställningar. Bland annat ha dylika föreställningar givits i Borås, Gävle, Linköping, Norrköping, Umeå, Västerås, Örebro och Östersund. Härvid ha reducerade biljettpriser tillämpats (de dyraste platserna 2 kronor 50 öre å 3 kronor). Två av föreställningarna ha givits på centralstyrelsens egen risk. En jämförelse mellan influtna recettmedel vid dessa två föreställningar och vid vanliga riksteaterföreställningar å samma platser utvisa, att den ena föreställningen gav ett överskott av något över 100 kronor, medan den andra gav ett underskott av i runt tal 300 kronor. Samtliga övriga föreställningar av ifrågavarande slag ha övertagits till ett av centralstyrelsen bestämt pris av vissa organisationer (ABF-avdelningar, fackliga sammanslutningar m. fl.), vilka svarat — förutom för biljettförsäljningen inom respektive organisationer och propagandan på arbetsplatser, inom studiecirklar m. m. — för det eventuella underskott, som uppstått, sedan vederbörligt gage erlagts till centralstyrelsen. Recettinkomsterna ha vid dessa föreställningar i genomsnitt med hälften understigit recettinkomsterna vid vanliga riksteaterföreställningar på samma platser.

Vid enstaka tillfällen ha härjämte givits partiella folkföreställningar, varvid halva biljettantalet i vederbörande teaterlokal övertagits av någon organisation.

Vidare har det på åtskilliga platser förekommit, att arbetar-, nykterhets- och bildningsorganisationers medlemmar inbjudits av RPO att inköpa biljetter till riksteaterns ordinarie föreställningar till samma priser, som tillämpas för RPO:s egna medlemmar. Efter att vid några tillfällen tidigare ha utsänt särskilda s. k. propagandaturnéer, avsedda närmast för orter, där arbete med bildande av lokalavdelning av RPO pågick — i stor utsträckning mindre orter

— började centralstyrelsen från och med spelåret 1940—41 utsända även turnéer, direkt avsedda för småsamhällen. Denna verksamhet har under de följande åren ytterligare utvecklats. Förutsättningen för att en föreställning skall givas på en sådan plats har i regel varit att någon lokal organisation — i allmänhet en folkets husförening, en föreläsningsförening eller en nykterhetsorganisation — övertagit föreställningen mot ett visst gage, fastställt enligt en bestämd skala på grundval av platsantalet i teaterlokalen. Gaget har i regel utmätts till 300 kronor för en lokal med upp till 300 sittplatser, till 350 kronor för en lokal med upp till 400 sittplatser samt till 400 kronor, då platsantalet överstigit 400. Förutom gaget har den garanterande föreningen haft att svara för lokalhyra och reklam. Medan tidigare vederbörande lokala organisation helt fått behålla eventuellt överskott å en föreställning har från och med spelåret 1942—43 bestämts, att av eventuellt överskott 50 procent skall inbetalas till centralstyrelsen.

Centralstyrelsen, som redan tidigare i enstaka fall anordnat skolföreställningar, har från och med spelåret 1941—42 genom utsändandet av speciella skolteaterturnéer grundat en mera regelbunden verksamhet på detta område. Vid dessa turnéer ha i regel givits två föreställningar med olika program per dag, en matinéföreställning för ungdom i åldern 8—12 år och en kvällsföreställning för äldre skolungdomar. Dessa skolteaterföreställningar ha hittills blott givits på sådana platser, där lokalavdelningar av RPO funnits, vilka då övertagit dessa föreställningar under samma former som beträffande de vanliga föreställningarna. Ehuru de biljettpriser, som tillämpats, i allmänhet hållits så låga som 75 öre å 1 krona 75 öre vid matinéerna och 1 å 2 kronor vid kvällsföreställningarna, är det endast i enstaka fall, som lokalavdelningarna åtnjutit särskilt understöd av kommunerna för denna gren av sin verksamhet. Dock har i de flesta fall befrielse från kommunal nöjesskatt åtnjutits för dessa föreställningar.

På framställning av centralstyrelsen och svenska teaterförbundet har skolöverstyrelsen — förutsatt att pjäsvalet godkännes av överstyrelsen — lovat att skänka riksteaterns skolteaterturnéer sitt stöd.

Sedan erforderliga medel av Kungl. Maj:t ställts till centralstyrelsens förfogande har styrelsen under spelåren 1941—44 i samarbete med försvarsstabens förströelsesdetalj anordnat fältteaterföreställningar för de till militärtjänst inkallade.

Vid sidan av föreställningsverksamheten har centralstyrelsen även sökt att genom direkt upplysningsverksamhet utbreda och fördjupa teaterintresset hos allmänheten. Detta har skett genom anordnande av s. k. teaterveckor eller särskilda kurser. Skillnaden mellan dessa båda former har främst bestått däri, att medan de förra pågått minst en vecka och varit avsedda för större områden av landet, de senare i regel endast varat 1—3 dagar och varit mera lokalt betonade. Teaterveckor ha hållits åren 1938 och 1939 i Örebro

och Eskilstuna med omnejd samt i Gästrikland och Västerbotten. Kurser ha hållits på ett flertal platser. Programmen under veckorna och kurserna ha omfattat föreställningar av någon av RPO:s turnéer till lägre biljettpriser än de sedvanliga samt i anslutning därtill instruktionsövningar och föredrag om teater. Teaterveckorna ha organiserats av centralstyrelsen i samförstånd med amatörteaterns riksförbund och ABF, medan kurserna anordnats av RPO:s och ABF:s respektiva lokalavdelningar i samverkan.

Vid sidan av dessa teaterveckor och kurser ha under senare år vid olika folkhögskolor hållits föredragsserier med ämnen från teatern.

Vid bedrivandet av nu nämnda upplysningsverksamhet har centralstyrelsen i regel erhållit bidrag från ABF:s centralbyrå. Centralstyrelsens kostnader för densamma har därför varit relativt obetydliga och belöpte sig för åren 1937—1942 allenast till omkring 2,000 kronor.

Riksteaterverksamheten var till en början väsentligen baserad på medverkan från olika självständiga teaterföretag, främst de statsunderstödda teaternarna. Utvecklingen har emellertid allt mera gått i den riktningen, att de statsunderstödda scenernas medverkan trätt i bakgrunden medan föreställningar av privata sällskap och i riksteaterns egen regi blivit de dominerande. Denna utveckling torde i huvudsak ha föranletts därav, att de statsunderstödda scenernas turnéer ställa sig icke oväsentligt dyrare än framför allt turnéer i riksteaterns egen regi. Inom centralstyrelsen verkställda kalkyler beträffande å ena sidan kostnaderna för två 35-dagars turnéer i riksteaterns egen regi med respektive 10 och 15 skådespelare och å andra sidan kostnaderna för två lika långa och i stort sett lika stora turnéer från dramatiska teatern utvisa, att de förra i genomsnitt per speldag belöpa sig till respektive 1,085 kronor och 1,295 kronor och de senare till respektive 1,505 kronor och 1,750 kronor. Dramatiska teaterns turnéer ställa sig alltså för de sålunda angivna fallen respektive 420 kronor och 455 kronor dyrare per speldag. Detta sammanhänger med de högre gager nationalscenens och särskilt dess mera prominenta artister åtnjuta och med att resorna företagas i andra klass. Vad beträffar turnéföreställningar från kungl. teatern ställa sig dessa givetvis mycket kostsamma för riksteatern. Riksteaterns ledning har på grund av anförda omständigheter också av sparsamhetsskäl funnit sig nödsakad att nedbringa antalet föreställningar från de statsunderstödda scenerna. Härtill har kommit, att vissa av dessa scener — främst dramatiska teatern och Göteborgs stadsteater — icke utan avsevärda svårigheter kunnat under pågående säsong på hemmascenen tillgodose även riksteaterns behov. Riksteatern har å sin sida även velat framträda såsom ett självständigt producerande organ med i dess egen regi arbetande turnésällskap. Till belysning av denna utveckling lämnas här nedan en redogörelse för turnéverksamhetens uppläggning och utveckling under den tid riksteatern varit i verksamhet.

Antalet turnéföreställningar för RPO:s räkning från dels de statsunder-

stödda scenerna, dels ock privata sällskap och sällskap i riksteaterns egen regi ha ställt sig på nedan angivna sätt. Beträffande de statsunderstödda scenerna angives i första kolumnen det för varje spelår av Kungl. Maj:t på förslag av teaterrådet fastställda antalet, i den senare kolumnen det antal föreställningar, som i verkligheten givits varje spelår, varvid är att märka att teaterrådet enligt medgivande av Kungl. Maj:t haft befogenhet att företa jämkningar i det ursprungligen bestämda antalet föreställningar.

A. De statsunderstödda scenerna.

Teater	1935/36		1936/37		1937/38		1938/39		1939/40		1940/41		1941/42		1942/43		1943/44	
1. Kungl. teatern	15	15	18	13	15	10	15	9	15	12	20	23	20	9	20	2	20	17
2. Dramatiska teatern	55	55	85	60	80	67	65	60	65	40	65	70	50	50	50	29	50	26
3. Göteborgs stadsteater....	12	0	30	16	15	12	15	9	15	12	15	4	15	6	0	0	0	0
4. Göteborgs lyriska teater	80	141	120	50	60	58	84	100	90	97	90	92	90	84	50	54	50	47
5. Hälsingborgs stadsteater....	60	62	75	63	60	51	60	49	60	44	45	40	45	47	45	68	45	5
	222	273	328	202	230	198	239	227	245	205	235	229	220	196	165	153	165	95

B. Privata sällskap.

1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44
211 ¹⁾	206	220	177	75 ²⁾	171	2	0	31 ³⁾

C. Sällskap i riksteaterns egen regi.⁴⁾

1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44
0	68	64	64	81	69	427	470	355

D. Sammanlagda antalet föreställningar (A + B + C).

1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44
537	476	482	468	424	469	625	623	502

Såsom i det föregående omnämnts inleddes under spelåret 1933—34 försök med en turnéverksamhet från de statsunderstödda teatrarna. Hösten 1933

1) Dessutom 53 föreställningar givna av Svenska teatern i Helsingfors.

2) Dessutom 63 föreställningar givna av Svenska teatern i Helsingfors.

3) Dessutom 21 föreställningar givna av Fri Norsk scene.

4) Häri ingå i första hand turnéer, vid vilka riksteatern valt pjäs samt kontrakterat artister och regissör, men även turnéer, som kontrakterats med turnéledare men där t. ex. engagemang av regissör och inköp av pjäs företagits av riksteatern och där engagemang av artister skett i samråd med och efter godkännande av riksteatern.

utsändes sålunda turnéer från dramatiska teatern och Hälsingborgs stads-teater och på våren 1934 gåvos 72 turnéföreställningar av olika statsunderstödda scener. Vid sidan av denna verksamhet förekom även en turné från Blancheteatern. Dessa turnéföreställningar anordnades omväxlande på respektive teatrars egen ekonomiska risk och med garanti av lokalavdelningarna. Garantisummorna uppgjordes från fall till fall och motsvarade den netto-recett, som kunde tänkas bli inspelad vid föreställningarna. Några tillskott av statsanslag från RPO:s centralstyrelse förutsattes ej för föreställningarnas genomförande.

Spelåret 1934—35 gåvos turnéföreställningarna till omkring 70 procent med garanti av lokalavdelningarna. De gager, som riksteatern utbetalade till de statsunderstödda teatrarna fixerades från fall till fall och voro bestämda så, att lokalavdelningarna skulle ha möjlighet att täcka desamma med inspelade nettorecetter. Det till centralstyrelsens förfogande då stående statsanslaget disponerades, förutom till administrationskostnader, för finansierandet av privata teaterföretags turnéer, vilka helt anordnades på RPO:s ekonomiska risk. Sistnämnda föreställningar övertogs av riksteatern till på förhand fixerade gager, vilka beräknades så, att de skulle täcka turnékostnaderna och dessutom lämna en viss vinstmarginal åt teaterledaren. Dekorationer, rekvisita och övrig uppsättningsmateriel blevo teaterledarens egendom.

De privata sällskapens turnéer utsattes emellertid nämnda spelår för en stark kritik och föreställningarna förmådde icke samla något större publikintresse. Från olika håll i landet gjordes gällande, att man väntat sig något annat av den nya riksteatern än en rekonstruerad landsortsteater av den typ, som verkat före riksteaterns tillkomst, men så småningom förlorat publikens förtroende.

Från och med spelåret 1935—36 tillkommo genom Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut av den 13 september 1935 bestämda grunder för ersättning till de statsunderstödda scenerna för deras medverkan i riksteaterns turnéverksamhet, varigenom riksteatern i stort sett kom att övertaga det ekonomiska ansvaret för dessa turnéföreställningar. Härigenom stabiliserades förhållandet mellan riksteatern och de statsunderstödda teatrarna.

På hösten nyssnämnda spelår meddelade centralstyrelsen teaterrådet, att styrelsen undersökte möjligheterna för utsändandet under våren 1936 av en egen riksteaterturné med Shakespeares »Julius Caesar» på programmet. Centralstyrelsen framhöll, att RPO icke kunde under spelåret från de statsunderstödda scenerna erhålla något program av denna karaktär samt att det för en privat teaterledare — bland annat på grund av svårigheter att få erforderlig kostymuppsättning — vore förenat med åtskilliga svårigheter att på ett fullt tillfredsställande sätt framföra ett större klassiskt verk för riksteaterns räkning. Teaterrådet uttalade emellertid den meningen, att en turné av denna

typ icke syntes rådet lämplig med hänsyn till den konkurrens den skulle innebära med den privata företagsamheten.

Med hänsyn till den kritik, som riktats mot ett flertal av de privata turnéernas föreställningar under spelåret 1934—35, kom riksteaterns ledning emellertid till den uppfattningen att den borde själv taga initiativ beträffande repertoaren, så att densamma skulle komma att omfatta verk, vilka ledningen ansåg lämpliga för den statsunderstödda turnéverksamheten i landsorten. I regel inköpes därför numera repertoaren för turnéerna — fränsett de statsunderstödda teatrarne och de fasta privata teatrarne — av centralstyrelsen.

Med anledning av rådande materialbrist har centralstyrelsen fr. o. m. spelåret 1941—42 funnit lämpligt att i kontrakt med privata teaterledare bestämma att inköpt dekorationsmaterial, rekvisita, belysningsmaterial, draperier o. s. v. efter turnéernas avveckling skola bliva riksteaterns egendom. Från och med nämnda spelår ha också de turnéer, som stått under privata turnéledares ledning, benämnts »riksteaterns turnéer», då centralstyrelsen funnit detta fördelaktigt ur reklamsynpunkt. Vidare har från och med höstsäsongen 1943 inköp av material till samtliga privata turnéer centraliserats, så att de ske efter centralstyrelsens rekvisition hos vissa bestämda firmor. Ett visst samarbete har dessutom sedan spelåret 1941—42 inletts med folkets parkers centralstyrelse för gemensamt utnyttjande av de båda organisationernas dekorations-, kostym- och rekvisitaförråd.

5. Riksteaterns finansiering.

Under tiden från riksteaterns tillkomst ha följande belopp av lotterimedel av Kungl. Maj:t ställts till centralstyrelsens förfogande för riksteaterns verksamhet, nämligen:

För våren 1934	kronor	12,578:67	
» spelåret 1934—35	»	100,000:—	
» » 1935—36	»	200,000:—	
» » 1936—37	»	200,000:—	
» » 1937—38	»	250,000:—	
» » 1938—39	»	300,000:—	
» » 1939—40	»	300,000:—	
» » 1940—41	»	300,000:—	
» » 1941—42	»	350,000:—	(därav 100,000 kr. för fältteaterverksamhet)
» » 1942—43	»	350,000:—	(därav 100,000 kr. för fältteaterverksamhet)
» » 1943—44	»	352,000:—	(därav 100,000 kr. för fältteaterverksamhet)

För första hälften av spelåret

1944—45 kronor 201,000: — (därav 50,000 kr. för
fältteaterverksamhet).

Centralstyrelsens ekonomiska förhållanden voro senast föremål för en ingående granskning av den jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t av teaterrådet utsedde revisorn för granskning av verksamheten under spelåret 1941—42. I en den 13 maj 1943 dagtecknad, till teaterrådet ingiven berättelse gjorde revisorn gällande, att den av honom verkställda undersökningen av centralstyrelsens ekonomi givit vid handen, att med inräknande av den förlust, som kunde antagas ha uppkommit för spelåret 1942—43 centralstyrelsens förlustsaldo torde röra sig om cirka 85,000 kronor. Härav utgjorde ett väsentligt belopp fordringar hos lokalavdelningarna. Enligt revisorns uppfattning voro av dylika den 30 juni 1942 förefintliga fordringar omkring 30,000 kronor värdelösa. RPO:s ekonomi syntes revisorn böra saneras — antingen genom beviljande av särskilt statsanslag för ändamålet eller genom att i fortsättningen verksamheten i nödvändig mån inskränktes — enär ställningen annars enligt hans förmenande snart bleve ohållbar.

Teaterrådet inhämtade centralstyrelsens yttrande i ärendet. Av detta yttrande framgick, att styrelsens ekonomi vore ansträngd och att behov föreläge att verkställa avskrivningar av osäkra fordringar.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 juni 1943 framhöll teaterrådet, att det enligt rådets uppfattning syntes ofrånkomligt, att en viss sanering av centralstyrelsens ekonomi komme till stånd, vilken sanering dock icke syntes med nödvändighet behöva i sin helhet verkställas under spelåret 1943—44 utan kunde omspänna en något längre tidrymd. I sådant syfte samt för att i någon mån även tillgodose det ökade teaterintresse, som framträtt under den senare tiden, tillstyrkte teaterrådet en ökning med 50,000 kronor av anslagsmedlen till riksteaterns ordinarie verksamhet, varigenom anslaget till civila föreställningar skulle komma upp i samma nivå som före spelåret 1941—42.

Denna teaterrådets framställning vann emellertid icke Kungl. Maj:ts bifall.

Utredningen har från den av teaterrådet utsedde revisorn införskaffat en såsom *Bilaga 2* till detta betänkande fogad tablå, utvisande centralstyrelsens fordringar hos och skulder till lokalavdelningarna den 30 juni och den 31 december 1943 samt lokalavdelningarnas kapitalbehållning och kapitalunderskott den 30 juni 1943. Av tablåen inhämtas, att centralstyrelsens fordringar respektive skulder den 31 december 1943 utgjorde 35,722 kronor och 111 kronor. Lokalavdelningarnas behållningar och underskott utgjorde den 30 juni 1943 respektive 23,728 kronor och 32,859 kronor.

I skrivelse till utredningen den 14 april 1944 har centralstyrelsen för RPO meddelat, att i inkomst- och utgiftsstaten för spelåret 1943—44 reserverats 40,000 kronor för täckande av en del av det under föregående spelår uppkom-

na underskottet. Tack vare en nedskärning av antalet föreställningar under spelåret 1943—44, någon höjning av biljettpriserna på vissa orter samt en utomordentlig publikanslutning till föreställningarna beräknades nämnda spelår lämna ett överskott av 67,000 kronor. Av dessa överskottsmedel ämnade centralstyrelsen avsätta 5,000 kronor till delcrederefonden, under det att 62,000 kronor avsåges att användas för delvis täckande av tidigare spelårs underskott, i runt tal 84,100 kronor. Kvarstående underskott vid spelårets slut komme sålunda att bli omkring 22,000 kronor. Vad lokalavdelningarna beträffade hade de avdelningar som utvisade underskott — med några få undantag — icke andra skulder än dylika till centralstyrelsen. Avdelningarnas sammanlagda skuld till centralstyrelsen utgjorde per den 3 april 1944 i runt tal 33,300 kronor. Om härifrån droges de å centralstyrelsens delcrederefond reserverade medlen — 25,000 kronor — för eventuella behov av avskrivningar å lokalavdelningarnas skulder till centralstyrelsen uppginge centralstyrelsens nettofordran hos lokalavdelningarna den 3 april 1944 till i runt tal 8,300 kronor. Enligt vad centralstyrelsen sedermera uppgivit uppgingo motsvarande siffror den 30 juni 1944 till respektive 29,700 kronor och 4,700 kronor.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 juni 1944 tillstyrkte teaterrådet, att anslaget till riksteaterns civila verksamhet skulle för spelåret 1944—45 uppböras till den nivå anslaget hade före spelåret 1941—42 och alltså utgå med 300,000 kronor för spelår räknat.

Genom beslut den 30 juni 1944 har Kungl. Maj:t beviljat riksteatern för första hälften av spelåret 1944—45 ett anslag av 201,000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 25,000 kronor.

Utredningen har från den av teaterrådet utsedde revisorn införskaffat en såsom *Bilaga 3* till detta betänkande fogad tablå, utvisande centralstyrelsens fordringar hos lokalavdelningarna den 28 juni 1944 samt lokalavdelningarnas kapitalbehållningar och kapitalunderskott den 30 juni 1944.

Av denna tablå framgår, att centralstyrelsens fordringar — efter verkställda avskrivningar — uppgingo till 29,765 kronor. Centralstyrelsen hade icke per nämnda dag några skulder till lokalavdelningarna. Dessa avdelningars behållningar och underskott utgjorde per den 30 juni 1944 respektive 30,676 kronor och 29,223 kronor.

Av här ovan lämnade uppgifter framgår, att den allmänna ekonomiska ställningen för såväl centralstyrelsen som för lokalavdelningarna avsevärt förbättrats under spelåret 1943—44.

Vad beträffar lokalavdelningarna torde i detta sammanhang få erinras därom, att på vissa platser kommunala understöd utgått i form av dels kontanta anslag, dels ock restitution av nöjesskatt. Enligt från centralstyrelsen införskaffade uppgifter ställa sig dessa understöd på sätt närmare framgår av *Bilaga 4* till detta betänkande.

6. Publicistiskt organ.

För att förmedla kontakten mellan medlemskretsens och riksteatern utger RPO tidskriften »Teatern». Häri ingå artiklar av allmänt innehåll, recensioner av premiärer, artiklar i anslutning till utsända turnéer m. m. Avsikten med tidskriften är att skapa ett sammanhållande publicistiskt organ för hela rörelsen. Tidskriften står under redaktion av den nuvarande ordföranden i centralstyrelsen, teaterchefen Gustaf Collijn. Intill den 1 juli 1936 trycktes tidskriften hos aktiebolaget Esselte. Därefter har den utkommit på Focus förlag, vilket svarar för tidskriftens tryckning och distribution. Kostnaderna för tidskriften bestridas av de medlemsavgifter, 1 krona 50 öre per medlem, som lokalavdelningarna erlägga till centralstyrelsen.

Kap. III. Mot RPO framställda anmärkningar.

Redan kort efter RPO:s tillkomst framställdes särskilt från teaterhåll anmärkningar mot det sätt, varpå riksteatertanken förverkligats. Vidare förekommo i synnerhet under de första åren av RPO:s verksamhet betydande motsättningar mellan organisationens ledning och de statsunderstödda scenerna, icke minst beträffande olika ersättningsfrågor. Genom teaterrådets förmedling utjämnades emellertid sistnämnda motsättningar.

I särskilda framställningar till såväl statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet som till teaterrådet riktades under åren 1941 och 1942 ånyo kritiska erinringar i olika avseenden mot riksteaterns organisation och verksamhet.

Såsom av nästföljande kapitel närmare framgår fann sig teaterrådet delvis i anledning av vissa av dessa framställningar och delvis på grund av egna erfarenheter föranlett att till närmare övervägande upptaga frågan om en omorganisation av RPO. I skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 23 januari 1943 angav teaterrådet sin ståndpunkt till riksteaterfrågan. I denna skrivelse lämnade rådet en sammanfattande redogörelse för de huvudsakliga brister, som enligt rådets uppfattning kunnat konstateras beträffande RPO. För överskådlighetens skull behandlas under detta kapitel vad teaterrådet sålunda i nyssnämnda avseende anfört.

I skrivelse den 25 juni 1941 erinrade *svenska teaterförbundet och dess sociala sektion* om den kritik mot riksteatern, som inom förbundet framkommit åren 1934 och 1935 samt om att förbundets sociala sektion i skrivelse till teaterrådet den 10 juni 1935 framlagt de önskemål, som syntes böra tillfredsställas för att riksteateridén skulle kunna lyckligt genomföras. Åtgärder syntes därvid sektionen böra vidtagas i syfte

1) att statsanslag icke måtte lämnas riksteatern, med mindre RPO:s medlemmar fullgöra motprestation genom abonnemang å teaterföreställningar;

2) att riksteaterns turnéer läggas upp efter sunt affärsmässiga och konstnärliga principer samt att RPO frångår sin hittills följda realisationsprincip beträffande teaterföreställningar;

3) att de statsunderstödda scenernas primära uppgifter av RPO tillmätas tillbörlig hänsyn med avseende på såväl det konstnärliga arbetet som det ekonomiska resultatet och den anställda personalens arbets- och anställningsförhållanden;

4) att skådespelarpersonal tillhörande riksteaterturné av resp. teaterledare anställs genom skriftliga avtal, grundade på i princip de bestämmelser, som övriga statsunderstödda scener följa. Detta önskemål torde bäst tillgodoses genom införande av ett standardkontrakt i likhet med det tidigare i bruk varande s. k. normalkontraktet;

5) att de privata teaterledarnas intressen beaktas så att RPO-turnéer icke genom sina statsbidrag bereda dem skadlig konkurrens;

6) att RPO:s garantier till teaterledare omläggas därhän, att viss summa garanteras och all därutöver uppkommen vinst tillfaller gasterande teater;

7) att RPO icke hemfaller åt den missriktade stjärnkult, som är en av orsakerna till teaterns nödläge i vårt land;

8) att RPO vid val av program beaktar, att publikens behov och uppfattningsförmåga äro vitt skilda i olika delar av vårt land;

9) att vederbörlig hänsyn tages till de skådespelare, som genom RPO:s verksamhet berövas möjlighet att erhålla arbete inom teatern;

10) att RPO icke inskränker sig till att vara en (passiv) förmedlingsbyrå för teaterföretagare utan även inriktar sig på producerande verksamhet inom teatern;

11) att amatörverksamheten icke omhuldas till förfång för fackets representanter;

12) att posten som RPO:s verkställande direktör beklädes av en sakkunnig teaterman, som förutom erforderliga litterära, konstnärliga och praktiska kvalifikationer är utrustad med gott omdöme och god anpassningsförmåga, vilka egenskaper i hög grad krävas, då det gäller uppgörelser med teaterns folk av skilda kategorier;

13) att § 7 i RPO:s stadgar ändras därhän, att verkställande direktören tillsättes av teaterrådet;

14) att tidskriften »Teatern» avhåller sig från varje kritik av de föreställningar, vilka RPO presenterar i landsorten, samt icke ägnar filmen det söndagsbilagsbetonade intresse, som varken gagnar filmen eller teatern och ej heller skapar sinne för konst överhuvudtaget;

15) att riksteatern i större utsträckning än hittills inriktar sig på att fostra landets ungdom till förståelse för teaterns konst;

16) att RPO i sin statsunderstödda verksamhet alltid sätter konsten i främsta rummet, ty utan den sanna omtanken om konsten som rättesnöre äro statens bidrag bortkastade och varje hopp om teaterns framtid kvävt i sin linda.

I omförmälda skrivelse av den 25 juni 1941 framhöll förbundet och sociala sektionen, att de kritiska synpunkter beträffande riksteaterns verksamhet, som legat till grund för framställandet av ovannämnda önskemål, alltjämt i stor utsträckning ägde sin giltighet. Förbundet och sociala sektionen hemställde därför, att chefen för ecklesiastikdepartementet måtte föranstalta om en undersökning, som skulle ha till ändamål att med utgångspunkt från

1933 års teaterutredning och med hänsynstagande till senare genom erfarenhet vunna synpunkter granska riksteaterns verksamhet och därmed sammanhängande frågor med särskild tanke på att *dels* statens medel finge effektivt möjliga användning i relation till motiven för anslagens beviljande, *dels* konstens intressen främjades, *dels* ock konstens utövers berättigade behov av säkerhet i sin tillvaro beaktades.

I skrivelse den 21 maj 1941 anförde *hofsångaren Martin Öhman och teaterdirektören Harry Bergvall* — under framhållande av de svårigheter, som uppstått för utövarna av teaterns konst i vårt land, i synnerhet för dem, som icke vore i åtnjutande av statlig subvention — bland annat följande.

Lotterimedlens fördelning präglades ingalunda av rättvisa. Under det att i Amerika, Tyskland och Ryssland alla, som kunde bevisa att de voro dugliga att leda teaterverksamhet erhöles understöd, komme i Sverige de stora anslagen endast ett privilegierat fåtal till del. Det vore framförallt RPO samt de stats- eller kommunalunderstödda scenerna i ett par av våra större städer som bleve delaktiga av lotterimedlen. Detta hade medfört avsevärda rubbningar i teaterverksamheten i hela vårt land. Ofta hade de statsunderstödda scenerna fått omlägga sin repertoar för att delta i RPO:s turnéer. Det hade hänt att man fått lov att avbryta ett succéprogram för att kunna ställa någon eller några av sina främsta krafter till RPO:s förfogande. Vad detta betydde för en teater sade sig självt. Och vad det betydde för de fullgoda krafter, som i många fall ginge lediga, men ej anlätades, vore rent av upprörande.

Genom att turnéer anordnades med skådespelare eller sångare som redan hade fast engagemang vid annan teater komme ett mycket stort antal av Sveriges skådespelare att stå utanför statsunderstödd teaterverksamhet. Detta måste ur social synpunkt anses för ett betänkligt fel.

Icke heller publikens intressen tillvaratoges emellertid alltid på bästa sätt. Man behövde endast rikta uppmärksamheten på de s. k. säsongkort, vilka tillhandahölles den välsituerade publiken, medan den mindre välsituerade, som oftast ej hade råd eller lägenhet att köpa dessa säsongkort, finge vid teaterbesöket betala fullt och dyrare pris.

Genom detta system bleve de privata företagarna ofta förhindrade att hyra lokaler i landsorten emedan RPO:s verksamhet fullkomligt infiltrerat marknaden.

RPO hade ofta visat sig farlig för de subventionerade scenerna genom att tvinga dem ut på turnéer mitt i säsongen och den hade försvårat för att inte säga omöjliggjort den privata teaterverksamheten, vilken i motsats till RPO:s turnéer måste hålla sådana priser att verksamheten kunde bära sig och eventuellt giva en skälig vinst.

Om en rättvisare fördelning av lotterimedlen kunde komma till stånd kunde man bland annat få en operettscen i huvudstaden. Därigenom skulle operan kunna avlastas operettrepertoaren och helt ägna sig åt den allvarligare musikedratiska repertoaren. Det måste ju betecknas som ett mycket egenomligt förhållande att ej vårt lands huvudstad förfogade över en fast operettscen. En sådan scen skulle ju även bereda flera högt förtjänta skådespelare och musiker ett levebröd och därmed även göra en social insats. Även flera turnéer med god repertoar och förnämliga krafter skulle kunna med hjälp av lotterimedlen startas.

Teaterdirektören Harry Bergvall framhöll vidare i skrivelse den 1 november 1941 huvudsakligen följande.

De inom operetten och den ambulerande teatern i allmänhet verkande skådespelarna hade ställts inför en utveckling, som i högsta grad försvårade och delvis omöjliggjorde deras existens. Som ledare för några av de större teaterföretagen, dels i Stockholm och dels på turnéer, hade Bergvall under många-årig verksamhet kommit till insikt om att det vore ett felaktigt iscensatt underhållssystem för teaterverksamheten, som skapat denna högst betänkliga situation. Ursprungligen hade det väl icke varit myndigheternas mening, att subsidier, som utdelades för teaterns stabilisering i vårt land, skulle verka i motsatt riktning. RPO vore icke det stöd för teatern, som från början utlovats. Det hade hänt och hände alltjämt, att teatrar icke uthyrdes i landsorten de närmaste 14 dagarna före ankomsten av någon av riksteaterns turnéer. Den privata konkurrensen vore icke önskvärd. Då många teatrar även vore uthyrda för säsongen till filmbolag, som i allmänhet behärskade veckans bästa dagar, bleve den private teaterledaren utestängd.

Publiken vore dessutom desorienterad av riksteaterns biljettprispolitik ute i landet. Den välsituerade, som hade råd att köpa säsongkort, finge en avsevärd rabatt vid teaterbesöken. Den mindre välsituerade finge icke rabatt, därför att han i allmänhet icke haft råd att köpa säsongkort. Han bleve straffad vid sitt teaterbesök med att betala ett dyrare pris.

En inom sitt yrke erfaren teaterman borde hava anmodats upporganisera de turnéer, som under de senaste åtta åren utsänts för RPO:s räkning. Därigenom skulle en icke föraktlig inbesparing gjorts, som kommit teaterverksamheten tillgodo. Ett flertal turnéer kunde hava startats och den yrkeskunniga personal, som under långa perioder varit dömd till överksamhet hade fått en utkomst.

En publikorganisation, ensidigt ledd av personer, som icke vore utövande yrkesmän, kunde aldrig fylla de krav, man hade rättighet fordra av densamma. Publikorganisationerna kunde gärna behållas i en annan form. Under tidigare år kallades dessa för teaterföreningar i städerna och hade varit den dåvarande ambulerande teatern till stort gagn — men utan statsanslag.

Det vore först och främst en produktionscentral som erfordrades. Men den skulle vara ledd av yrkeskunniga teatermän, som visste huru teater skulle och borde upporganiseras.

Redaktören Gillis Blom anförde i skrivelse den 21 november 1941 bland annat:

1933 års teaterutredning konstaterade i sitt betänkande, del II, att man ur de siffror, som bifogades i en tablå, sammansatt av uppgifter från olika svenska landsortsstäder, kunde avläsa en kontinuerligt fortskridande tillbakagång, som stegrades till fullständig katastrof under spelåret 1932—33. Med ledning av de officiella uppgifter, som lämnats kring RPO kunde tyvärr en liknande fortskridande tillbakagång konstateras för RPO:s verksamhet de senaste åren.

Vad man särskilt fäste sig vid vore tillbakagången under de senare åren i medlemsantalet vid de till RPO anslutna lokalavdelningarna, vilkas antal också nedgått.

Det vore ganska naturligt att man icke kunnat påräkna något större in-

tresse för en lokalavdelning på en plats, där kanske endast en eller annan föreställning bjödes under spelåret. Vinsten av de billigare biljetter, som medlemmarna komme i åtnjutande av, kunde då ätas upp av den avgift, som måste erläggas till föreningen för medlemskap under året. Trots att RPO spelåret 1940—41 kunnat visa en ökning i antalet föreställningar i landsorten — 468 år 1938—39, 424 år 1939—40 och 469 år 1940—41 — vore detta antal föreställningar synnerligen ringa mot det antal föreställningar, som gavs t. ex. spelåret 1932—33, av 1933 års teaterutredning betecknat som ett fullständigt katastrofår. I endast 48 av de i ovannämnda tablå upptagna landsortsstäderna hade 1932—33 givits summa 690 föreställningar.

Som exempel kunde nämnas att Norrköping, som »katastrofåret» 1932 redovisade 50 föreställningar, spelåret 1940—41 redovisade 13 föreställningar. Härvid vore dock att märka att teatern varit stängd 1/1—25/3 1941. Denna tid motsvarade emellertid knappt halva spelåret, varför sammanlagt högst 25 à 30 föreställningar hade kunnat komma ifråga detta spelår. Örebro nya teater (folkets hus) hade givit 68 föreställningar år 1932, medan antalet föreställningar 1/9 1940—30/4 1941 redovisats till 17. Eskilstuna hade spelåret 1932—33 23 föreställningar och spelåret 1940—41 17 föreställningar.

Av intresse vore även att studera siffrorna angående ökningen eller minskningen av antalet åskådare fördelade på respektive medlemmar och icke medlemmar. Under spelåren 1937—1941 hade antalet besök av RPO-medlemmar ökat med endast 3,123, medan antalet teaterbesök av icke medlemmar ökat med mer än 15,600.

Det anslag som RPO åtnjutit under spelåren 1938—41 utgjorde sammanlagt 900,000 kronor. Under samma spelår hade givits 1,361 föreställningar. Varje sådan av RPO given föreställning hade alltså kostat staten i genomsnitt 661 kronor. Fördelades statsanslagen per besökare under samma tidsperiod uppginge genomsnittskostnaden till i runt tal 2 kronor. Vid en fördelning av anslagen per besökare, som varit medlem, bleve genomsnittskostnaden 3 kronor för staten.

Sett mot bakgrunden av de härovan angivna siffrorna, torde frågan om RPO:s fortsatta verksamhet efter de linjer, som hittills följts, vara värd en närmare undersökning, helst som skillnaden mellan teaterbesökande medlemmar och icke medlemmar tenderade till en utjämning, vilket framginge av nedanstående tablå:

	<i>Medlemmar</i>	<i>Icke medlemmar</i>	<i>Skillnad</i>
1938—39	94,091	57,846	26,245
1939—40	79,240	59,028	20,212
1940—41	83,723	76,703	7,020

Svenska teaterägareföreningen yttrade i skrivelse den 15 juni 1942 huvudsakligen följande.

Sedan RPO övertagit så att säga monopolen på teaterverksamheten i landsorten och den fria teaterverksamheten så gott som försvunnit på grund av den ojämna konkurrensen med den statsunderstödda RPO, hade antalet föreställningar årligen minskats.

År efter år såge teaterägarna sig mer och mer bringade till ekonomisk bristningsgräns, då antalet föreställningar på teatrarna minskades, vilket medförde nedgång i inkomsterna och höjning av utgifterna. Teatrarnas eko-

nomi hade i flera fall hållits flytande tack vare ekonomisk hjälp av enskilda och kommuner, men dessa började nu tröttna, då de såge att de ekonomiska resultaten bleve sämre och sämre. Teaterägarna stode nu med mer eller mindre nyrestaurerade teatrar till miljoners värde, varav en del erhållit statsunderstöd för dessa restaureringar, och såge ej någon annan utväg än att stänga dem, vilket ett flertal redan övervägde. Att driva teater med så ringa antal föreställningar ginge ej, då man delvis måste hålla fast personal, varjämte eldningsproblemet också vore en stor faktor att räkna med.

En del teaterägare hade tyvärr, för att rädda sin ekonomi, varit nödsakade att uthyra sina lokaler för biografändamål m. m., men detta vore ju att gå in på avvägar till men för teaterverksamheten, vilket ju gjorde att teatersällskapen i allmänhet ej kunde få förhyra lör- och söndagar, som vore de bästa speldagarna. Detta förorsakade sällskapen dryga extra resekostnader, då de därigenom ibland måste taga långa omvägar till nästa plats, som vore ledig.

Staten borde vid utdelning av lotterimedel till teaterrestaurering foga det oeftergivliga villkoret att, sedan lokalerna restaurerats, de ej finge användas till permanent biografverksamhet, som tyvärr varit fallet på flera platser.

Föreningen ville ifrågasätta om statens anslag av lotterimedel till teaterverksamhet kunde fördelas så, att fri konkurrens kunde uppstå mellan beprövade teaterledare. Härigenom skulle helt säkert antalet teaterföreställningar i landsorten kunna ökas. Nu ginge i stället turnéer ut till landsorten från statsunderstödda teatrar i Stockholm med fast engagerad personal under ledning av den statsunderstödda RPO. Detta syntes felaktigt, enär samtidigt i Stockholm skådespelare ginge arbetslösa.

Efter den erfarenhet, som inhämtats av RPO:s verksamhet i landsorten kunde idén med densamma måhända anses vara god, men den krävde en kraftigare ledning med större och mera på djupet gående erfarenhet om landsortens teaterförhållanden, så att verksamheten kunde ledas in på nyare och bättre banor och därigenom förmånligare resultat erhållas.

På en del platser rådde missnöje med det sätt, varpå RPO skötte biljettförsäljningen till sina föreställningar. Personer, som ej önskade ingå i RPO:s lokalförening, uteslötes från att erhålla biljetter, enär lokalföreningens medlemmar hade förköpsrätt utan förköpsavgift två dagar innan den ordinarie biljettförsäljningen började. De biljetter, som sedan bleve över, ställdes till den övriga allmänhetens förfogande och utgjordes av i stort sett de minst åtråvärda platserna. Detta alstrade avoghet mot teatern och i synnerhet mot en sammanslutning, som vore statsunderstödd, enär härtill alla landets innevänare betalade sin tribut. Detta system måste avskaffas.

Teaterägarna hade försökt finna en utväg att klara teatrarnas ekonomi genom att föreslå resp. städer och kommuner att avsätta nöjesskatten från teatrarna till en fond, vilken skulle förvaltas av teaterstyrelsen, en särskild kommitté eller annat kommunalt organ. Ur sålunda avsatta medel borde anslag utgå till teaterbyggnadernas underhåll och förbättring samt stödjande — förslagsvis genom bidrag till täckande av viss del av kostnaderna för en eller flera föreställningar — av konstnärligt värdig och god teater. På så sätt skulle en minskning av den ekonomiska risken för gästande, fria teatersällskap åvågringas och därmed ett hållande av moderata biljettpriser möjliggöras.

Det skulle vara synnerligen behjärtansvärt för teaterägarnas ekonomi att erhålla den nöjesskatt, som teatern inbringade, till understöd för sina teatrar.

Teaterrådet anförde i sin ovannämnda skrivelse den 23 januari 1943 bland annat följande.

Teaterrådet ville lämna en sammanfattande redogörelse för de huvudsakliga brister, som kunnat konstateras beträffande RPO.

RPO byggde på en individuell anslutning till de olika lokalavdelningarna, vilket medfört att man praktiskt taget blott nått den publik, som även före RPO:s tillkomst plägat besöka teaterföreställningarna. Den ofullständiga kontakt med de stora folkrörelserna, som denna organisatoriska uppbyggnad av RPO haft till följd, hade medfört att RPO icke förmått att i önskvärd omfattning verka för ett utbredande av teaterintresset bland de största folkgrupperna, hos vilka publikorganisationen icke ernått önskvärd förankring.

Ej heller hade RPO kunnat bidra till att lösa teaterlokalfrågan, vilken framträtt såsom en allt mera betydelsefull faktor i teaterproblemet. Då teaterns lokalfråga torde kunna vinna sin lösning endast under samverkan mellan de olika intressen, vilka trängde till att få sina lokalfrågor ordnade, framträdde nu påpekade förhållande närmast som en organisatorisk brist hos RPO.

En ytterligare organisatorisk brist hos riksteatern hade varit att något egentligt samarbete mellan vinter- och sommarteatrarna icke ägt rum, ett samarbete, som ur åtskilliga synpunkter borde tätt sig både naturligt och ändamålsenligt.

Medlemmarna av RPO:s lokalavdelningar ägde förmånen av viss rabatt å biljettpriserna samt rätt att i förtur med eller utan erläggande av förköpsavgift verkställa biljettinköp. Genom sistnämnda förmån komme oftast de mest begärliga platserna i teatersalongerna att beläggas av en kategori teaterbesökare, som redan på grund av sitt medlemskap i RPO vore gynnad med lägre biljettpriser än den övriga allmänheten. Detta rabatt- och förköpssystem hade utan tvivel skapat misstämning mot riksteatern och kunnat bidra till att fjärma stora befolkningsgrupper från teatern i stället för att draga dem närmare till densamma.

Vad lokalavdelningarna beträffade kunde man konstatera, att de lokala organisationerna endast formellt, men ej reellt burit det ekonomiska ansvaret för kontrakterade föreställningar. När förluster uppstått utöver det tillskott och det riskbidrag, RPO:s centralstyrelse förbundit sig att erlagga av till styrelsens förfogande stående medel, hade dessa förluster i sista hand drabbat centralstyrelsen, vilken antingen avskrivit sålunda uppkomna fordringar eller balanserat desamma. Av centralstyrelsens verksamhetsberättelse för spelåret 1941—42 inhämtades, att dylika balanserade fordringar hos lokalavdelningarna per den 30 juni 1942 uppginge till i runt tal 36,000 kronor.

Enligt gällande stadgar för RPO utsåge centralstyrelsen inom eller utom sig verkställande direktör. Ledningen av riksteatern låge i främsta rummet i verkställande direktörens hand, varför just här personvalet hade en avgörande betydelse för riksteaterns hela verksamhet och inriktning. För sin verksamhet vore RPO helt beroende av de anslag, som av Kungl. Maj:t ställdes till organisationens förfogande. Det vore därför otillfredsställande att den anslagsbeviljande myndigheten — här Kungl. Maj:t — icke hade något inflytande på valet av den person, på vilken det närmaste ansvaret för riksteatern vilade.

Under den tid RPO varit i verksamhet hade friktioner av olika slag förekommit i allt för stor utsträckning. Vidare hade från olika teaterledningar

sida gjorts gällande, att RPO icke i tillräcklig omfattning tagit hänsyn till repertoaren vid vederbörande teatrar samt att RPO vid sitt pjäsval ej heller tillbörligt beaktat de skiftande förutsättningarna hos publiken på olika platser att tillgodogöra sig framförda föreställningar. Ävenledes hade kritik riktats mot att turnéerna icke upplagts på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt och mot att ej sällan en överdriven stjärnkult dikterat ensemblesammansättningar.

Kap. IV. Teaterrådets utredning och förslag beträffande omorganisation av RPO.

De i nästföregående kapitel omförmälda framställningarna med kritik i olika avseenden mot RPO:s organisation och verksamhet överlämnades från ecklesiastikdepartementet till teaterrådet. Delvis i anledning av dessa framställningar och delvis på grund av egna erfarenheter fann sig teaterrådet hösten 1941, efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet, föranlett att till närmare övervägande upptaga frågan om RPO i sin nuvarande gestaltning i praktiken kommit att svara mot vad man med organisationens tillkomst avsett. Teaterrådet framhöll, att år 1941 åtta år förflutit sedan RPO konstituerades, en så pass lång tidrymd, att enligt teaterrådets mening ett omdöme rörande resultatet av den av organisationen bedrivna verksamheten kunde låta sig göra med stöd av de erfarenheter, som under nämnda tid vunnits.

Teaterrådet upptog hösten 1941 dessa spörsmål till behandling och förde under höstens lopp överläggningar med representanter för olika i saken intresserade parter. Härvid kom teaterrådet till den uppfattningen, att för att i större utsträckning stimulera teaterintresset och få till stånd en verklig folkteater publikorganisationen måste få en bredare bas och nå ut till större befolkningsgrupper. För samråd i denna angelägenhet inbjödos representanter för ett antal organisationer och sammanslutningar till ett sammanträde med teaterrådet den 17 mars 1942. De inbjudna organisationerna voro: landsorganisationen, samverkande bildningsförbunden, tjänstemännens centralorganisation, de anställdas centralorganisation (Daco), Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges lantbruksförbund, ungsvenskarnas riksorganisation, folkpartiets ungdomsförbund, svenska landsbygdens ungdomsförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Reso, nationaltemplarorden, kooperativa förbundet samt hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund.

Den vid detta sammanträde förda diskussionen tydde på att från nämnda organisationers och sammanslutningars sida intresse förelåg för åstadkommande av ett bredare underlag för teaterintresset och en närmare utredning i detta avseende.

Vid ett följande sammanträde den 31 mars 1942 mellan teaterrådet och representanter för berörda organisationer samt för RPO:s centralstyrelse, folkets parkers centralstyrelse och folkets husföreningarnas centralorganisation beslöts att tillsätta en kommitté för verkställande av en sådan utredning. Denna kommitté sammansattes av representanter för folkets parkers centralstyrelse, folkets husföreningarnas centralorganisation, landsorganisationen, nykterhetsrörelser, kooperativa förbundet, hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund samt samverkande bildningsförbunden.

Med skrivelse den 18 juni 1942 överlämnade kommittén (den s. k. folk-rörelsekommittén) sitt förslag till teaterrådet.

Kommittén redogjorde häri först för en genom dess försorg företagen summarisk undersökning rörande teaterlokalförhållandena i landet. Därvid hade konstaterats att teaterverksamhet kunde bedrivas på 666 orter. Av dessa utgjorde 43 s. k. A-orter, d. v. s. större orter med i stort sett tillfredsställande lokalförhållanden, 91 s. k. B-orter — något mindre orter med i huvudsak liknande lokalförhållanden som på A-orterna — samt 532 s. k. C-orter, d. v. s. mindre orter med ganska enkla scenanordningar.

I övrigt gick kommittéförslaget ut på följande.

Riksteaterns centrala ledning skulle omorganiseras på så sätt, att i centralstyrelsen skulle beredas plats för 7 representanter för folkrörelsernas större organisationer. För dessa ledamöter skulle utses personliga ersättare, vilka skulle väljas av andra större organisationer. Följande organisationer skulle utse ledamöter och ersättare, nämligen:

Ledamöter:

Landsorganisationen
Kooperativa förbundet
Nykterhetsrörelsen
Hyresgästföreningarnas riksförbund
Folkets parkers centralorganisation
Samverkande bildningsförbunden
Kommittén för folkrörelsernas
samlingslokaler

Ersättare:

De anställdas centralorganisation
Socialdemokratiska ungdomsförbundet
Svenska landsbygdens ungdomsför-
bund
Sveriges allmänna folkskollärare-
förening
Läroverkslärarnas riksförbund
Amatörteaterns riksförbund
Sveriges hantverksorganisation

I centralstyrelsen skulle dessutom ingå 5 ledamöter utsedda av en kongress, i huvudsak sammansatt på enahanda sätt som nu tillämpas inom RPO. Kungl. Maj:t skulle utse ordförande samt 2 ledamöter, representerande teatern och författarna.

Antalet ledamöter i centralstyrelsen skulle alltså komma att utgöra 15.

Den föreslagna utvidgningen av centralstyrelsen medförde enligt kommitténs mening visserligen skapandet av en bredare bas för riksteatern men innebure ingen större organisatorisk förändring eller rationalisering av landets teaterförhållanden: fortfarande skulle finnas två centrala organisationer för den teaterverksamhet, varom här vore fråga, nämligen riksteatern för vinterverksamheten och folkets parkers centralorganisation för sommarverksamheten. Allenast den förändringen skulle vidtagas i förhållandet mellan de båda

organisationerna, att folkets parkers centralorganisation skulle äga utse en representant i riksteaterns centralstyrelse. Därmed ansåg kommittén att ett intimare samarbete än hittills mellan de båda organisationerna omedelbart kunde åstadkommas.

Den föreslagna förändringen av centralstyrelsen aktualiserade emellertid frågan om en sammanslagning under en gemensam centralstyrelse av riksteatern och folkets parkers centralorganisation, vilken senare organisation redan förut vore uppbyggd på folkrörelsernas grund. Förhandlingar i detta syfte borde därför, sedan riksteaterns centralstyrelse omorganiserats, komma till stånd mellan de båda företagen. I händelse av en sammanslagning torde det emellertid bli nödvändigt att något utvidga centralstyrelsen och giva densamma en delvis annan sammansättning än den ovan för riksteatern föreslagna. Den principiella åtskillnaden mellan sommar- och vinterverksamheten borde bibehållas och detta torde förslagsvis kunna åstadkommas genom att centralstyrelsen delades i två sektioner, en för sommar- och en för vinterverksamheten, varvid ledamöterna i sektionen för sommarverksamheten skulle tillsättas av folkets parkers centralorganisation. Sedan sektionerna förberett program och framlagt planer för var sin del av verksamheten, skulle planerna behandlas och fastställas av centralstyrelsen i dess helhet. Även i denna centralstyrelse borde Kungl. Maj:t utse ordförande och förslagsvis ytterligare 2 ledamöter, representerande teatern och författarna.

Kommittén tillstyrkte i princip en dylik centralisering av teaterverksamheten.

För den lokala organisationen borde enligt kommitténs mening organisationsformerna vara så fria och smidiga som möjligt. På C-orter syntes någon speciell fast organisation ej erfordras. Här vore det tillräckligt, om någon av platsens stabilara organisationer (den största fackföreningen, ABF-avdelningen eller dylikt) ställde sig som anordnare av teaterföreställningar; eventuellt kunde en samarbetskommitté bildas. På sådana orter, där en mer fortlopande teaterverksamhet kunde äga rum, måste organisationen åter göras fastare. Här borde ett samarbetsorgan, en utvidgad lokal publikorganisation, för ordnande av teaterföreställningarna bildas, vari de större fackliga och ideella organisationerna på platsen eller, därest en livaktig lokalavdelning av RPO funnes, denna borde utgöra stommen. Såväl individuell som kollektiv anslutning till den lokala publikorganisationen skulle få förekomma. I dennas styrelse borde plats även beredas representanter för de kommunala myndigheterna, skolväsendet m. fl. Den lokala publikorganisationen, som skulle stå som anordnare av och ekonomisk garant för föreställningarna på platsen, skulle se som sin viktigaste uppgift att organisera propaganda för god teater. Därvid borde beaktas, att propagandan nådde ut till arbetsplatserna, där biljettförsäljningen skulle ordnas genom särskilda ombud.

Det inom RPO tillämpade systemet med rätt för medlemmarna till förköp utan förköpsavgift och till viss prisnedsättning på biljettpriiset ansåg kommittén böra avskaffas och ersättas med ett slags abonnemangssystem, som skulle innebära en viss prisnedsättning men icke förköpsrätt.

Sedan teaterrådet emottagit ifrågavarande kommittéförlag uppdrog rådet åt särskilda sakkunniga att verkställa utredning rörande bedrivandet av själva riksteaterverksamheten. Dessa teatersakkunniga borde enligt av rådet

lämnade direktiv fullgöra sitt uppdrag med utgångspunkt från och anknytning till ovannämnda kommittés förslag.

De teatersakkunnigas förslag, som avlämnades till teaterrådet den 30 oktober 1942, innebar i huvudsak följande.

De sakkunniga framförde till en början vissa allmänna synpunkter på det föreliggande spörsmålet. De konstaterade därvid, att teaterintresset i landet ingalunda vore en företeelse, som vore stadd på retur. Med hänsyn till filmens, radions och det allmänna föreningslivets utveckling kunde väl sägas, att teaterns publikanslutning relativt sett gått tillbaka, men någon absolut tillbakagång vore det icke fråga om. Felet med riksteatern, sådan den nu bedreves, vore emellertid, att den icke i konkurrensen med de ovannämnda, allt mer framträdande faktorer, som pockade på allmänhetens intresse, förmådde att attrahera och utveckla det faktiska men slumrande teaterintresset hos folket. Härför krävdes emellertid ett intimt samarbete med folkrörelserna. Det vore troligt att riksteatern skulle hava mött större intresse hos dessa, om den från början organisatoriskt samordnats med folkets parkers centralorganisation. Det stode därför klart, att RPO:s organisation borde omläggas och att man därvid borde taga sikte på såväl produktions- som konsumtionsapparaten.

Vid en omorganisation av RPO syntes det vara av vikt, att den publikkärna, som nu funnes representerad i dess lokalavdelningar, utnyttjades för att bilda en betydelsefull stomme i de lokala organisationer som vid ett realiserande av folkrörelsekommitténs förslag skulle bildas ute i landet.

Ehuru det syntes de sakkunniga betydelsefullt att teater propagandamäsigst fördes ut jämväl till småsamhällena ville de dock med styrka framhålla, att det gällde att vidga verksamheten icke endast på bredden utan även och framför allt på djupet. Detta skulle ske genom att på de större orter, där drägliga scenförhållanden funnes, ett flertal föreställningar gäves, varigenom så småningom den teaterintresserade publiken så att säga skulle sugas upp i största möjliga utsträckning.

De sakkunniga tillstyrkte i princip att en centralisering av riksteatern och den av folkets parker bedrivna teaterverksamheten skulle komma till stånd, enär grunden härigenom syntes kunna läggas till uppbyggandet av en hela folkets teater. En dylik omläggning av och utveckling av RPO:s verksamhet måste dock enligt de sakkunnigas mening ske etappvis.

Såsom ett första led i denna omorganisation föreslogo de sakkunniga att för vinter- och sommarteatrarna, som de sakkunniga förslagsvis benämnde Folkets teater, skulle utses en gemensam teaterchef och en gemensam verkställande direktör. Bägge dessa funktionärer borde förordnas av Kungl. Maj:t och teaterchefen vara en erfaren teaterman och en prominent regissör. Han skulle bära hela ansvaret för teaterns konstnärliga verksamhet. Till verkställande direktör borde utses en person som, förutom att han vore väl förtrogen med de teaterorganisationsproblem, varom här vore fråga, ägde en stark anknytning till de stora folkliga organisationerna.

Centralstyrelsen för den omorganiserade riksteatern borde bestå av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande, teaterchefen, verkställande direktören, 7 representanter för de av den tidigare omförmälda kommittén föreslagna organisationerna samt 5 representanter för teaterföreningarna ute i landet, utsedda av en kongress.

För samarbetet med folkets parkers teaterverksamhet borde under övergångstiden fungera ett på visst sätt sammansatt samarbetsutskott.

Efter en definitiv sammanslagning av den omorganiserade riksteatern och folkets parkers teaterverksamhet borde centralstyrelsen erhålla följande sammansättning: ordförande, teaterchef och verkställande direktör, samtliga förordnade av Kungl. Maj:t, 6 ledamöter utsedda av de stora folkorganisationerna, 4 ledamöter utsedda av de lokala teaterföreningarna samt 2 ledamöter utsedda av folkets parkers centralorganisation (= 15).

Centralstyrelsen skulle arbeta med två arbetsutskott, ett för vinter- och ett för sommarteatern.

De statsunderstödda scenerna själva borde fortfarande i viss mindre utsträckning medverka genom turnéverksamhet. För att i möjligaste mån undvika att dessa teatrar egen verksamhet rubbades till förfång för deras ekonomi syntes turnéerna från dessa scener böra huvudsakligen förläggas till den senare delen av spelåret samt till sommaren.

Det privata initiativet borde också få göra sig gällande, så att såväl privata teatrar som privata turnéföretagare medverkade.

Beträffande turnéverksamheten ansåge sig de sakkunniga icke kunna förorda, att densamma finge karaktären av ett monopol. Turnéerna borde planeras och organiseras på ett ur ekonomisk synpunkt rationellt sätt. Härvid förordade de sakkunniga kretsprincipen, d. v. s. turnéer, som sinsemellan bytte verksamhetsområden.

De sakkunniga ansåge det självfallet, att en teaterverksamhet sådan som folkets teaters måste kunna förvärva uppföranderätten till skådespel. Härvid borde dock åtgärder vidtagas till förhindrande av osund konkurrens med andra institutioner på detta område, vilka ävenledes vore beroende av statligt understöd för sin verksamhet.

Biljettpiserna borde hållas på en sådan nivå, att principen om en hela folkets teater härigenom kunde i möjligaste mån realiseras.

Beträffande de lokala organisationerna anslöte sig de sakkunniga i huvudsak till vad folkrörelsekommittén föreslagit; de ville emellertid särskilt understryka angelägenheten av att de lokala publikorganisationerna bleve så starka, att en effektiv ekonomisk garanti för den lokala teaterverksamhetens framgångsrika bedrivande kunde lämnas.

De sakkunniga ansåge det vara av största vikt för en lycklig lösning av teaterlokalfrågorna att de kommunala myndigheterna bleve representerade i teaterföreningarna.

En central instans, bestående av teatertekniska experter och teaterkonstnärligt sakkunniga, borde enligt de sakkunnigas mening upprättas för bedömning av alla frågor rörande teaterbyggnader och scenanordningar, i syfte att skapa garantier för rationella och besparande åtgärder på detta område. Under förutsättning att en kontrollerande instans sålunda upprättades ansåge de sakkunniga, att statsbidrag borde ej blott såsom hittills kunna utgå till teaterbyggnader utan även för täckande av behov av förbättrade scen- och belyningsanordningar.

Efter att ha inhämtat utlåtanden över omförmälda två förslag från ett flertal olika organisationer, sammanslutningar och institutioner angav teaterrådet med överlämnande av det förebragta utredningsmaterialet i skrivelse till

chefen för ecklesiastikdepartementet den 23 januari 1943 sin egen ståndpunkt i riksteaterfrågan.

Teaterrådet gjorde härvid gällande, att landsortens teaterverksamhet alltså jämt borde vara baserad på en riksteater och en publikorganisation.

Efter att ha erinrat om de brister, som konstaterats vidlåda RPO:s nuvarande organisation och verksamhet, samt om att medlemsantalet i RPO sedan spelåret 1938—39 visat en markerat nedåtgående tendens, uttalade teaterrådet, att dessa enligt teaterrådets mening syntes vara av den allvarliga innebörd, att åtgärder borde vidtagas för deras eliminerande. Härutinnan framhölle teaterrådet, att den brett lagda bas för publikorganisationen, som vore önskvärd att erhålla, ej torde vara möjlig att ernå, om icke vissa stora organisationer och sammanslutningar därtill lämnade sin medverkan. De i ärendet verkställda utredningarna utvisade att dessa organisationer i princip vore villiga härtill. Genom en dylik medverkan skulle också enligt teaterrådets mening mycket kunna vinnas för lösandet av den betydelsefulla teaterlokalfrågan. För att här kunna nå positiva resultat krävdes nämligen samförstånd och intimt samarbete mellan alla de olika parter, som vore i behov av samlingslokaler. Teaterrådet framhöll vidare, att det vid en omorganisation av RPO vore angeläget, att den publikkärna, som funnes företrädd inom de nuvarande lokalavdelningarna av RPO, tillvaratoges och kvarstode som ett betydelsefullt led i den nya organisationen. RPO borde därför uppbyggas så, att utrymme däri bereddes såväl de nu till RPO anslutna medlemmarna som olika fackliga och ideella organisationer.

Centralstyrelsen borde bestå av förslagsvis tre av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter samt av representanter dels för vissa större organisationer, dels ock för riksteaterns publikorganisation. Det kunde emellertid enligt teaterrådets mening även ifrågasättas, att centralstyrelsen vid sin sida finge ett representantskap eller råd, vari nämnda organisationer skulle utse representanter, vilka i sin tur skulle utse dessa organisationers ledamöter i styrelsen.

För den lokala organisationen borde ej allt för snäva riktlinjer uppdragas utan organisationsformerna vara så fria och smidiga som möjligt, så att de kunde anpassas efter stora och små platser, liksom efter platser med ett större eller mindre antal organisationer. De kommunala myndigheterna, skolväsendet och folkrörelsernas amatörteaterklubbar borde bliva företrädare i de lokala styrelserna.

Enligt teaterrådets mening borde det inom RPO nu tillämpade rabatt- och förköpssystemet avskaffas.

Teaterrådet hävdade att, därest man ville uppnå en verklig folkets teater, långt mera genomgripande åtgärder än hittills måste vidtagas och ökade anslag från statens sida ställas till förfogande.

Ledningen av riksteatern borde anförtros åt en teaterchef med konstnärliga kvalifikationer och förtrogenhet med teaterns administrativa och praktiska

problem. Denne teaterchef borde utses av Kungl. Maj:t. Vid sin sida borde han erhålla en ekonomidirektör och en litterär rådgivare.

Teaterrådet ansåg emellertid att den föreslagna omorganisationen av RPO ej kunde genomföras omedelbart utan först efter en viss övergångstid. RPO borde därför i sin nuvarande organisationsform fungera under återstoden av spelåret 1942—43 och under spelåret 1943—44. Under denna tid borde — sedan riksteaterns såväl organisatoriska som ekonomiska problem prövats och jämväl engagemangsfrågorna ägnats övervägande — den nya organisationen både centralt och lokalt planläggas och uppbyggas, så att den kunde övertaga riksteaterverksamheten med ingången av spelåret 1944—45. Härvid borde också övervägas om och i vilken utsträckning ett samarbete mellan riksteatern och folkets parkers teaterverksamhet borde äga rum.

Kap. V. Centralstyrelsens för RPO yttrande i anledning av teaterrådets förslag.

I skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 23 februari 1943 framhöll centralstyrelsen, att styrelsen i anledning av teaterrådets förslag till omorganisation av riksteatern önskade lämna vissa uppgifter för att bidra till frågans klarläggande särskilt ur ekonomisk synpunkt. Centralstyrelsen ansåg sig samtidigt böra framlägga en under nuvarande krig och kristid lättare genomförbar plan för utrönandet av möjligheterna för ett av alla parter önskat ökat samarbete med folkrörelsernas organisationer, vilken skulle vara ägnad att skaffa erfarenhet om dessa medlemmars egen inställning och graden av deras teaterintresse. I skrivelsen anförde centralstyrelsen i huvudsak följande.

Beträffande *teaterlokaler* ville centralstyrelsen framhålla, att riksteaterns verksamhet vore knuten till lokaler, som i allmänhet rymde 300 à 550 sittplatser, av vilka en del på radernas sidor vore sådana att de på grund av teatrarnas s. k. hovteatertyp vore praktiskt taget värdelösa och därför osäljbara.

Centralstyrelsen och lokalföreningarna hade under de tio år riksteatern verkat haft klart för sig att åstadkommandet av tidsenliga och tillräckligt stora teaterlokaler vore det viktigaste för förverkligandet av en folkteater och den nödvändiga förutsättningen för ordnandet av en teaterverksamhet, som kunde komma folkrörelsernas medlemmar i större omfattning tillgodo. Centralstyrelsens ledning och medlemmar hade genom resor och underhandlingar med olika parter verkat för att få till stånd nya teatrar och förbättringar av gamla lokaler. Lokalavdelningarna hade på samma sätt tagit initiativ och energiskt verkat för bättre förhållanden och

sökt påverka de kommunala myndigheterna. Moderniseringar av teatersalonger hade under senare år företagits på ett stort antal platser (t. ex. Kiruna, Skellefteå, Borlänge, Västerås, Karlstad, Kristinehamn, Vänersborg, Falkenberg, Halmstad, Kristianstad, Landskrona). I vissa städer hade planerats nya tidsenliga teatrar med salonger omfattande 700 à 1,000 sittplatser (Umeå, Örnsköldsvik, Härnösand, Sundsvall, Östersund, Gävle, Falun, Uppsala, Borås, Skara, Halmstad, Malmö, Lund, Kalmar, Växjö). På de flesta av dessa platser hade frågan avancerat så långt, att ritningar funnes uppgjorda för ombyggnader eller nybyggnader, och vissa medel hade på flertalet håll blivit fonderade av kommunen liksom bidrag av lotterimedel i flera fall beviljats av Kungl. Maj:t. RPO:s medverkan hade framför allt bestått i att föra fram lokalfrågan som en kommunal angelägenhet, stimulera intresset hos olika parter för frågans snara lösning samt att bistå med råd och uppslag.

Bristen på lämpliga teaterlokaler och de därmed betingade, för de mindre bemedlade höga biljettpiserna hade varit den främsta orsaken till att riksteatern ännu ej i tillräcklig omfattning med sina föreställningar kunnat nå ut till folkrörelsernas stora medlemsskador. Parkettpriser på 4 à 6 kronor vid talpjäser och 5 à 7 kronor vid operetter hindrade en verklig förankring av verksamheten inom de folkliga organisationerna. Den första förutsättningen för en verkligt bred anslutning till föreställningarna och därmed också till en mera vittutgrenad medlemsorganisation måste vara att efterfrågan på goda platser till överkomliga priser fullt ut kunde tillgodoses.

Trots att de breda folklagren ej i tillräcklig utsträckning kunnat nås hade likväl många nya medlemmar även från folkrörelsehåll tillförts teatern, och den propaganda, som RPO:s lokalföreningar bedrivit inom de folkliga organisationerna, hade lämnat resultat. Initiativ till bildandet av lokalföreningar hade i många fall just tagits från folkrörelsehåll, t. ex. en ABF-avdelning eller IOGT-loge, och alltifrån starten sutte också i lokalavdelningarnas styrelser ett stort antal personer med ledande ställning inom folkrörelserna. Då riksteatern hittills ej lyckats bli den folkets teater, som alla teatervänner skulle önska, vore detta ej beroende på själva den individuella anslutningsformen eller bristande viljan och intresset från RPO:s sida, utan på att själva förutsättningen för en verkligt bred anslutning till teaterföreställningarna saknades, nämligen de för ändamålet lämpliga teaterlokalerna.

I fråga om *riksteaterns utveckling* hade teaterrådet grundat sin uppfattning att riksteatern vore på tillbakagång på det förhållandet att medlemsantalet i RPO sjunkit. Enligt centralstyrelsens mening borde man emellertid i första hand mäta riksteaterns verksamhet efter publikfrekvensen, vilken uppnådde sitt maximum spelåret 1941—42 med 229,000 åskådare (varav 63,000 militära) mot spelåret 1940—41 156,000 (varav 3,000 militära). Spelplatserna hade ökats från 96 till 125, föreställningarna från 462 (446 civila) till 625 (506 civila) och medelrecetten från 1,088 kronor till 1,143 kronor. Under

höstsäsongen 1942 hade medelrecetten vid de ordinarie föreställningarna varit 1,206 kronor eller den högsta under riksteaterns verksamhetstid. Att vid sådant förhållande tala om en tillbakagång förefölle centralstyrelsen icke riktigt. Centralstyrelsen ville vidare framhålla, att omkostnaderna för riksteaterns föreställningar vore desamma som vid folkets parker eller omkring 1,100 kronor per föreställning exklusive de lokala utgifterna. Det per åskådare utgående statsanslaget vore för riksteatern väsentligt mindre än för operan, lyriska teatern i Göteborg och Hälsingborgs stadsteater, trots de med turnéverksamheten förenade speciella omkostnaderna för resor, transporter och dagtraktamenten.

Orsakerna till att medlemssiffran sjunkit sammanhängande med åtskilliga omständigheter. Anslaget till RPO:s ordinarie teaterverksamhet hade sedan spelåret 1941—42 nedsatts med 50,000 kronor per spelår samtidigt som omkostnaderna — särskilt för resor och transporter — i samband med rådande kristid stigit. I rent besparingssyfte hade riksteatern under de senaste åren tvingats att starkt begränsa den genom lokalavdelningar bedrivna verksamheten i mindre samhällen, där föreställningarna på grund av särskilt små salongsutrymmen ställt relativt stora krav på statsanslag. I ett flertal dylika samhällen hade sålunda lokalavdelningarnas verksamhet fått förbli vilande. Från ett betydande antal andra småplatser hade centralstyrelsen samtidigt fått mottaga framställningar om startande av nya lokalföreningar. Av ekonomiska skäl hade centralstyrelsen emellertid ej ansett sig kunna tillråda bildandet av nya lokalavdelningar på mindre orter. Centralstyrelsen hade funnit det vara rättvisare och riktigare, att ett större antal småsamhällen finge enstaka föreställningar än att ett större antal föreställningar koncentrerades till ett mindre antal platser med lokalavdelning. Intrasserade folkets husföreningar, IOGT-loger och andra föreningar hade härvid ställt sig som arrangörer, varigenom riksteatern nått en vid publik som ej i egenskap av medlemmar vore direkt knuten till organisationen.

Riksteatern hade vidare under de senaste spelåren anordnat särskilda skolteaterturnéer. Under spelåret 1941—42 bevistade 36,500 ungdomar riksteaterns skolföreställningar i ett 25-tal av landets skolor.

Medlemsantalet måste stå i ett visst förhållande till lokalernas storlek. Det kunde vara olämpligt att upptaga flera medlemmar än som kunde beredas plats vid teaterföreställningarna. Att från vissa särskilt publikdragande föreställningar gång efter annan tillbakavisa medlemmar, som erlagt sin årsavgift, vore olämpligt. Genomsnittligt hade lokalavdelningarna spelåret 1941—42 271 medlemmar (exkl. Stockholm). Varje medlem hade rätt att utlösa två biljetter. Då de tillgängliga teatersalongerna rymde 300 à 550 platser, och det vore önskvärt att visst antal platser stode även till allmänhetens förfogande, vore det lätt att inse de svårigheter, som kunde uppstå, därest icke en dubbling av föreställningarna komme till stånd. En dylik dubbling ställ-

de återigen, med få undantag, krav på ytterligare statsanslag. Man måste även räkna med att medlemsanslutningen vore för stor för *en* föreställning men för liten för två, varför den senare föreställningen finge givas för t. ex. halvbessatt salong med ty åtföljande ekonomisk förlust för organisationen.

Kommunikationssvårigheterna under krigstiden hade givetvis på åtskilliga håll starkt bidragit till att man på landsbygden ej haft samma intresse som tidigare för att köpa medlemskort, då man numera måste räkna med att endast någon enstaka gång under säsongen få tillfälle bevista en teaterföreställning.

Vad rabattsystemet beträffade ansåge centralstyrelsen sig böra tillbakavisa den kritik, som från teaterrådets sida framförts mot detsamma. Centralstyrelsen ville framhålla, att kritik i dylikt avseende ej från allmänhetens sida blivit framförd till lokalstyrelserna.

Då vid olika tillfällen en jämförelse gjorts mellan Skådebanans under krigsåren ökade medlemsanslutning och RPO:s medlemsantal och man därav funnit sig böra draga vissa slutsatser till RPO:s nackdel ville centralstyrelsen framhålla, att Skådebanan i Stockholm bedreve sin verksamhet under så helt olika förutsättningar, att varje jämförelse med RPO:s verksamhet i landsorten måste bli vilseledande. Det vore sålunda att märka, att Skådebanan anordnade sina föreställningar på de för teatrarna sämsta veckodagarna och i teaterlokaler med sådana salongsutrymmen, att organisationen finge sina kostnader helt täckta även med tillämpande av så låga biljettpriser som kronor 3: 75 (inkl. skatt och garderob) och nedåt. Skådebanan behövde sålunda ej basera sina föreställningar på anslagsmedel. Med sina låga priser i folkteaterläge hade Skådebanan möjlighet att på ett helt annat sätt nå en vid publik inom de folkliga organisationerna än vad riksteatern kunde göra med parkettpriser på 4 à 7 kronor. Den nedsättning av biljettpriserna, som Skådebanan sålunda kunde erbjuda sina medlemmar i Stockholm, uppginge i flertalet fall till ej mindre än 50 procent eller flera kronor per biljett, medan den av RPO tillämpade rabatten i landsorten hölle sig till omkring 75 öre per biljett. Skådebanan kunde erbjuda sin medlemskrets sammanlagt ett 100-tal föreställningar under spelåret, medan en RPO-avdelning av ekonomiska skäl måste nöja sig med kanske endast 4 à 6 föreställningar. Det vore uppenbart, att under dessa omständigheter Skådebanan hade helt andra förutsättningar för att bygga sin verksamhet på massanslutning. En jämförelse med Skådebanan gäve i själva verket en synnerligen god illustration av de svårigheter, som riksteatern hade att arbeta med på grund av de otillräckliga publikutrymmena i förefintliga teatrar i landsorten.

Vidkommande *riksteatern och den privata företagsamheten* vore att märka, att över hälften av RPO:s anslag disponerades för turnéföreställningar från de statsunderstödda scenerna. 1940—41 förbrukades härför 120,000 kronor, medan 109,000 kronor åtgingo till föreställningar i samarbete med pri-

vata turnéledare. Under spelåren 1941—43 hade turnéerna från de statsunderstödda teatrarne begränsats och ökade medel stått till förfogande för privata sällskap.

Vidare torde uppmärksammas, att en sänkning av biljettpriserna vid riksteaterns föreställningar till folkteaterläge måste medföra avbräck för de privata, fristående sällskapen, vilka ju icke hade något statsanslag att bygga på.

Beträffande *de ekonomiska förutsättningarna för en teaterverksamhet med direkt förankring i folkrörelserna* ville centralstyrelsen framhålla att, då riksteaterns föreställningar redan nu gåves inför fullsatta eller synnerligen välbesatta salonger, det vore uppenbart att en vidare utveckling av riksteaterns verksamhet måste förutsätta en flerdubbling av föreställningarna till priser, som kunde möjliggöra en verkligt effektiv publikanslutning från folkrörelserna, samtidigt som antalet spelplatser framför allt inom kategorien småsamhällen väsentligt utökades. Det gällde sålunda att erbjuda tillräckligt många föreställningar till tillräckligt låga biljettpriser. Om en omfattande propaganda igångsattes inom folkrörelserna och dessa gjordes till de egentliga bärarna av lokalavdelningarnas verksamhet utan att det sålunda väckta behovet av teater sedan kunde mättas, skulle utan tvivel ett bakslag inträffa, som på det allvarligaste vore i stånd att undergräva hela verksamheten.

På grundval av erfarenheterna från riksteaterns och folkets parkers turnéverksamhet vore det nödvändigt att granska vilka ekonomiska konsekvenser en utvidgning av vinterteaterns verksamhet med bibehållande av nuvarande konstnärliga kvalitet skulle föra med sig. Centralstyrelsen hade räknat med biljettpriser så anpassade, att verksamheten finge den folkliga karaktär, som kunde anses önskvärd, eller alltså: parkettpriser à kronor 3: 50 (inkl. skatt) vid talpjäser och kronor 4: — (inkl. skatt) vid operetter.

Det vore en vanlig uppfattning, att rese- och transportkostnaderna utgjorde en så väsentlig del av omkostnaderna för en föreställning att en dubbling av föreställningarna genom att sällskapet låge kvar på platsen kunde genomföras utan några ekonomiska svårigheter. I dagsutgifterna för en teaterföreställning utgjorde i själva verket kostnaderna för resor och transporter emellertid endast en obetydlig del, omkring 12 à 15 procent. Det vore lönerna och platsutgifterna, som vore de ojämförligt största omkostnaderna. De besparingar, som kunde göras vid en dubblerad föreställning genom att rese- och transportkostnaderna bortginge, den dekorativa uppsättningen till stycket redan vore betald en gång för alla och vissa mindre lokala kostnader bortfölle, uppginge till 400 à 500 kronor. Återstode omkostnader på 1,000 à 1,500 kronor vid medelstora talpjäser och operettföreställningar, medan man med lägre priser kanske kunde spela in 800 à 1,100 kronor vid absolut fullsatta hus. De begränsade lokalutrymmena gjorde det sålunda med undantag för några enstaka större teatrar ej möjligt att med för de breda lagren överkomliga priser täcka kostnaderna för en dubbling eller flerdubbling av t.

ex. medelstora talpjäser och operettföreställningar. Det förtjänade också ihågkommas, att de föreställningar, som givetvis kunde påräkna den största publikanslutningen, vore de större talpjäserna och operettföreställningarna, vilka ställde sig dyrbarast på grund av personalens storlek och sålunda medförde de största kraven på anslagsmedel. Ej heller kunde man naturligtvis vid alla föreställningar konstant räkna med till 100 procent besatta salonger.

Genom dubbling av föreställningarna i olika städer och därmed sammanhängande längre engagemang kunde lönekostnaderna i någon mån reduceras, dock icke så att betydande belopp kunde inbesparas. Lönenivån vid folkets parkers och riksteaterns turnéer hade visat sig vara ungefär densamma trots att vid folkets parkers turnéer engagemanget gällde t. ex. tre månader. Även vid eventuella helsäsongengagemang kunde de lägre artistlönerna ej sänkas, då lön jämte dagtraktamente redan vid korttidsengagemang vore så knappt tillmätta som sammanlagt 20 à 30 kronor per dag.

En turnéföreställning med nu tillämpade biljettpriser å 4 à 6 kronor på parkett vid talpjäser och 5 à 7 kronor vid operetter krävde, jämfört med de tillskott dubblerade eller flerdubblade föreställningar till lägre priser fordrade, bidrag av till centralstyrelsens förfogande anvisade statsmedel enligt följande beräkningar:

a) Dagskostnad för en medelstor talpjäs (10 artister):

	1 föreställning med högre biljettpriser kr.	2 föreställningar med lägre biljettpriser kr.	3 föreställningar med lägre biljettpriser kr.
Utgifter	1.450	2.500	3.550
Inkomster . . .	<u>1.100</u>	<u>1.600</u>	<u>2.400</u>
Underskott, att täckas av centralsty- relsen	350	900	1.150

b) Dagskostnad för en större talpjäs (15 à 18 artister):

	1 föreställning med högre biljettpriser kr.	2 föreställningar med lägre biljettpriser kr.	3 föreställningar med lägre biljettpriser kr.
Utgifter.....	1.850	3.200	4.550
Inkomster....	<u>1.100</u>	<u>1.600</u>	<u>2.400</u>
Underskott, att täckas av centralsty- relsen	750	1.600	2.150

c) Dagskostnad för en medelstor operettföreställning (35 à 40 artister):

	1 föreställning med högre biljettpriser kr.	2 föreställningar med lägre biljettpriser kr.	3 föreställningar med lägre biljettpriser kr.
Utgifter.....	2.340	4.080	5.820
Inkomster....	<u>1.600</u>	<u>2.200</u>	<u>3.300</u>
Underskott, att täckas av centralsty- relsen	740	1.880	2.520

d) Dagskostnad för en turné till småsambhällen (6 à 8 artister) kunde beräknas draga en kostnad av 500 kronor. Det gage, som i dessa fall kunde påräknas, vore omkring 300 kronor, och underskottet, att täckas av centralstyrelsens anslagsmedel alltså 200 kronor.

Enligt centralstyrelsens beräkningar skulle genomförandet av projektet om en verklig folkets teater medföra att ett statsanslag — fränsett administrationskostnader — skulle erfordras av i runt tal 820,000 kronor vid dubblade föreställningar och 1,020,000 kronor om i genomsnitt tre föreställningar gåves. Centralstyrelsen hade vid dessa beräkningar utgått från tillämpande av lägre biljettpriser (på parkett kronor 3: 50 vid talpjas och kronor 4: — vid operett inklusive skatt) samt en turnéverksamhet, omfattande 12 turnéer under spelåret, vilka var och en skulle besöka 40 platser, ävensom 600 föreställningar i småsambhällena. (Sammanlagt alltså 1,560, respektive 2,040 föreställningar.)

Ovanstående kalkyler för en teaterverksamhet med direkt förankring i folkrörelserna och omfattande ett väsentligt utökat antal föreställningar till lägre priser visade att anslagsmedel av synnerligen betydande storlek måste ställas till förfogande. Enligt teaterrådets utredning kunde några årliga bidrag från folkrörelsernas riksorganisationer ej påräknas. Verksamheten vore sålunda så gott som helt hänvisad till statliga och kommunala anslag av sammanlagt det ungefärliga belopp, som ovan angivits.

Då centralstyrelsen utginge ifrån att anslagsbelopp av denna storleksordning för närvarande ej kunde ställas till förfogande av statsmedel, ville centralstyrelsen framlägga några riktlinjer för en utveckling av RPO, varigenom RPO bättre än hittills inom en möjlig kostnadsram skulle kunna nå den inom de folkliga organisationerna samlade publiken.

Teaterrådet hade ifrågasatt skapandet av en ny publikorganisation, direkt knuten till folkrörelserna såväl lokalt som centralt. För att utreda fackförningarnas, nykterhetsorganisationernas, ungdomsklubbarnas m. fl. verkliga intresse för en kollektiv anslutning till en publikorganisation skulle det vara

synnerligen värdefullt att till en början anställa praktiska försök på några orter med tillgång till särskilt stora teatersalonger, vilka utan större kostnad för staten skulle tillåta användandet av folkteaterpriser (t. ex. Karlskrona, Norrköping, Gävle, Östersund). Vid föreställningarna borde tillämpas biljettpriser, som gjorde det möjligt för en bredare publik att besöka teatern (t. ex. parkett kronor 3: 50 inklusive skatt). Den hittillsvarande individuella anslutningsformen skulle sålunda här kompletteras med en kollektiv anslutning av intresserade folkliga organisationer, vilka skulle till publikorganisationerna erlægga en kollektiv avgift, beräknad efter visst belopp per till vederbörande organisation ansluten medlem. Den obligatoriska rabattförmånen skulle slopas för de individuella medlemmarna, vilka i stället skulle beredas tillfälle att om så önskades teckna abonnemang för visst antal föreställningar under säsongen. Vid ett dylikt abonnemang skulle viss reduktion av biljettpriset erhållas. Antalet individuella medlemmar komme givetvis härigenom att avsevärt minskas. Centralstyrelsen ville rekommendera, att alternativt härtill på några andra lämpliga platser försök gjordes med speciella folkföreställningar med reducerade prisskalor vid sidan av de ordinarie föreställningarna med nu gällande priser av 4 à 7 kronor på parkett.

Medelst dessa olika försök att skapa publikorganisationer, uppbyggda på kombinerad individuell och kollektiv anslutning, skulle man vinna erfarenhet om de psykologiska och ekonomiska möjligheterna för genomförandet av en teaterverksamhet, som vände sig såväl till folkrörelsernas medlemsskador som till den publik i de borgerliga samhällsskikten, vilken hittills till stor del burit upp teaterverksamheten. De vunna erfarenheterna skulle sedan läggas till grund för en vidare successiv utbyggnad av riksteaterns verksamhet i samband med att nya och större teatrar komme till stånd och ökade anslagsmedel från statens sida måhända i framtiden kunde ställas till förfogande.

Som en andra utvecklingslinje kunde tänkas en ytterligare utökning av antalet föreställningar i de mindre samhällena, där någon särskild publikorganisation ej behövde bildas, utan samarbete, såsom redan med framgång skett, kunde sökas med intresserade folkets hushållningar, IOGT-loger eller andra organ. De försök med föreställningar av denna typ, som riksteatern gjort, hade slagit synnerligen väl ut. En utvidgning av verksamheten till att omfatta 300 föreställningar på småorter skulle ställa krav på ett anslag av omkring 60,000 kronor.

Som en tredje utvecklingslinje ansåge centralstyrelsen, att en ytterligare utbyggnad av skolteaterverksamheten skulle vara av utomordentlig betydelse. Med denna verksamhet fostrades till förståelse för teaterns värden icke minst inom folkrörelserna en ny publik, vilken kunde bli bärare av en mera vittutgrenad framtida teaterverksamhet på folklig grund.

I en vid yttrandet fogad *reservation* har ledamoten av centralstyrelsen, rektor *Harald Elldin* framhållit, att utvecklingen inom RPO givit vid handen,

att RPO fått en allt smalare basis och att medlemmarna komme från en mycket begränsad del av den stora allmänheten. En organisatorisk anknytning av RPO till folkrörelserna vore därför enligt reservantens mening den väg, man borde beträda. I den mån teatern bleve en folkets sak, kunde man våga räkna med att starkare krafter sattes i gång för att skaffa teatern de lokaler, som vore nödvändiga för att kunna sänka biljettpriserna, liksom livligare medverkan till att åstadkomma de lokala anslag, som måste ingå i en teaterrörelses budget som säkra poster.

Kap. VI. 1943 års riksteaterutredning och dess utredningsuppdrag.

Genom beslut den 5 mars 1943 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande riksteaterns organisation.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, varmed föredragande departementschefen anmälde berörda ärende, anförde *departementschefen* bland annat följande.

»Erfarenheterna från de senare åren av riksteaterns verksamhet synas mig ge vid handen, att riksteatern icke fått den förankring hos allmänheten, som man vid dess tillkomst hyste förhoppningar om. Teaterrådet har i sin utredning påvisat åtskilliga brister, som vidlåda riksteatern i dess nuvarande uppbyggnad. Dessa brister synas delvis vara av sådan art, att de böra kunna avhjälpas inom organisationens nuvarande ram; delvis kräva de emellertid mera genomgripande organisatoriska förändringar. Med hänsyn till de betydande anslag av statsmedel, som årligen ställas till organisationens förfogande, är det angeläget, att bristerna så vitt möjligt undanröjas och att riksteatern erhåller en struktur, som gör det möjligt för densamma att fullgöra sin uppgift.

Teaterrådet har allenast angivit vissa huvudriktlinjer för frågans lösning. Åtskilliga betydelsefulla spörsmål beträffande riksteaterproblemet stå emellertid alltjämt öppna, problem, som fordra en ingående undersökning och närmare omprövning. Jag anser därför, att förevarande fråga nu bör underkastas ytterligare utredning.

Utredningen torde lämpligen böra anförtros åt särskilda inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga — till antalet högst tre — vilka böra äga att i den utsträckning så befinnes påkallat anlita experter som biträde vid frågans bedömande.

Vid utredningen böra ekonomiska kalkyler förebringas för den fortsatta riksteaterverksamheten. Skulle det härvid visa sig, att de av teaterrådet framförda förslagen beträffande verksamhetens utbyggande komme att medföra kostnader för statsverket av väsentligt större mått än hittills varit fallet, bör det vara utredningen angeläget att framlägga annat förslag till organisation av riksteatern, som utredningen finner ur ekonomiska, konstnärliga och orga-

nisatoriska synpunkter mest ändamålsenligt. Om det för frågans behandling är till fördel, att alternativa förslag utarbetas, böra de sakkunniga utforma de olika förslagen så detaljerat, att en inbördes jämförelse är möjlig och att de var för sig kunna utgöra underlag för de åtgärder, som befinnas böra vidtagas.

Då riksteatern för sin verksamhet är helt beroende av anslag av statsmedel synes det mig lämpligt, att företagets ledning, på vilken ansvaret för riksteaterns ändamålsenliga utveckling vilar, bör utses av den anslagsbeviljande myndigheten. Såväl ledamöterna i centralstyrelsen som företagets chef böra följaktligen förordnas av Kungl. Maj:t. Antalet ledamöter i centralstyrelsen bör icke bli större än att smidiga arbetsformer kunna ernås. Vid sidan av centralstyrelsen kan, såsom teaterrådet antytt, tillsättas ett råd eller en församling av representanter för sammanslutningar, intresserade för teaterverksamhet.

De sakkunniga böra ägna särskild uppmärksamhet åt teaterlokalfrågorna och härutinnan samråda med den av Kungl. Maj:t jämlikt beslut den 11 december 1942 tillsatta nämnden för samlingslokaler. Önskvärt är, att problemen angående samlingslokaler ute i landet för olika ändamål samordnas och i största möjliga utsträckning bringas till en planmässig lösning. Uppenbart är, att särskilt lokalfrågorna kräva samförstånd och positivt samarbete mellan de olika parter, som äro i behov av samlingslokaler.

Vad lokalavdelningarna beträffar bör vid utredningen uppmärksammas angelägenheten av att den publikkärna, som nu finnes inom RPO-avdelningarna, vid en omorganisation av riksteatern tillvaratages och alltjämt kvarstår i organisationen. Utrymme bör emellertid även beredas medlemmar av andra på de olika platserna förefintliga organisationer och sammanslutningar, som äro intresserade för teaterverksamheten, varvid kollektiv anslutning även bör kunna komma i fråga. Då det icke minst för lokalfrågornas lösning är nödvändigt, att olika intressen bli så fylligt som möjligt representerade, torde de sakkunniga böra undersöka möjligheterna av att plats beredes även åt företrädare för kommunerna och för skolväsendet i lokalavdelningarnas styrelser. Av stor betydelse för riksteaterverksamheten är, att de lokala organisationerna vinna mera stadga och fastare organisation med ett starkare ekonomiskt ansvar än vad för närvarande synes vara förhållandet.

De sakkunniga böra vidare närmare utreda frågan om avskaffande av det nuvarande rabatt- och förköpssystemet samt detta systems ersättande — om så befinnes lämpligt — med någon form av abonnemang.

Förslag till stadgar för riksteaterorganisationen torde även böra utarbetas.

De sakkunniga böra slutligen undersöka möjligheterna av och särskilt de ekonomiska förutsättningarna för att riksteaterns verksamhet grundas på en vid teatern knuten fast ensemble. Vidare bör prövas i vilken utsträckning de fasta statsunderstödda scenerna och enskilda teatersällskap lämpligen böra medverka i riksteaterns turnéverksamhet. Härvid bör eftersträvas att få en sådan organisation till stånd, att turnéverksamheten icke i alltför hög grad rubbar nämnda sceners ordinarie verksamhet till förfång för deras ekonomi, samtidigt som det privata initiativets medverkan bör underlättas i syfte att befordra uppkomsten och möjliggöra fortbeståndet av enskild teaterverksamhet.»

De jämlikt ovannämnda bemyndigande tillkallade sakkunniga — vilka antagit benämningen *1943 års riksteaterutredning* — ha bedrivit sitt arbete

så, att utredningen dels konfererat med och till sammanträden kallat vissa enskilda teaterledare, regissörer och turnéledare ävensom representanter för centralstyrelsen för RPO, vissa av dess lokalavdelningar, statens nämnd för samlingslokaler, de kungl. teatrarna, svenska teaterförbundet, folkets parkers centralstyrelse, andelsföreningen Skådebanan, vissa folkliga organisationer och Reso, dels ock med chefs för ecklesiastikdepartementet medgivande hösten 1943 företagit studieresor till vissa orter med lokalavdelningar för RPO och på de olika platserna haft överläggningar med representanter för teaterföreningsstyrelser samt för kommunala myndigheter och skolväsendet.

B. Riksteaterutredningens förslag.

Kap. VII. Utredningens allmänna synpunkter på riksteaterfrågan.

Utredningen har till en början ansett sig böra beröra den principiella frågan huruvida landsortens teaterbehov alltjämt bör tillgodoses genom att teaterverksamheten bedrives i riksteaterns form.

I detta avseende har utredningen övervägt om det kunde finnas önskvärt och möjligt att få till stånd en återgång till de former under vilka teaterverksamheten i landsorten i äldre tider bedrevs, d. v. s. i huvudsak av privata teatersällskap. Bland de uppslag till riksteaterns omorganisation, som under senare tid framkommit, har från vissa håll framförts tanken på att den särskilda riksteaterorganisationen skulle upphöra och det nuvarande statsanslaget till riksteatern i stället genom något statligt organ utdelas till privata teatrar och teaterledare såsom bidrag till deras turnékostnader och för att möjliggöra biljettprisernas sänkning. Av olika skäl torde denna tanke emellertid knappast — i varje fall för närvarande — vara möjlig att realisera. Ett sönderbrytande av den nuvarande riksteaterorganisationen skulle säkerligen, åtminstone till en början, få till följd en tillbakagång i landets teaterliv och sannolikt även en genomsnittlig nivå-sänkning. Förhållandena på teaterverksamhetens område under åren före riksteaterns tillkomst voro i viss mån kaotiska och motsvarade icke de krav på kulturell standard, som man i vårt land uppställer på denna gren av det konstnärliga livet. Ehuru det måhända vore möjligt att genom ett övervakande statligt organ kunna åstadkomma en viss kontroll över halten av en med statsunderstöd bedriven privat teaterverksamhet i landsorten, möta likväl andra svårigheter, som nu icke torde kunna övervinnas. Numera finnas nämligen ej längre de ambulerande teatersällskap, under årtal sammanhållna av samma såväl konstnärligt som organisatoriskt kunniga och rutinerade ledare, vilka tidigare — långt före riksteaterns tillkomst — i huvudsak uppburo och tillgodosågo landsortens teaterintresse. Fasta teaterensembler under kompetent ledning skulle ur många synpunkter kunna giva en god lösning av teaterproblemet ute i landet. Utredningen betvivlar dock att detta under nuvarande förhållanden är möjligt. Genom tillkomsten av de moderna biografteatrarna samt genom de starkt ökade anspråken på dekorationer och uppsättning av teaterpjäser ha förhållandena i hög grad ändrats. Visserligen finnes det alltjämt ett antal kunniga

teatermän, som mer eller mindre tillfälligt ordna turnéer i landsorten. Flera av dem pläga även anlitas av såväl riksteatern som folkparksteatern såsom ledare för av dessa företag anordnade teaterturnéer. Men dessa turnéer torde undantagslöst bestå av ett antal för en turné med en och samma pjäs engagerade artister, vilka i regel icke eljest tillhöra samma ensemble. Utredningen finner icke troligt, att denna turnéverksamhet skulle efter riksteaterns upphörande kunna — med bidrag av statsmedel inom riksteaterns anslagsram — så utvecklas, att den komme att utgöra en fullgod ersättning för den centralt organiserade och ledda riksteatern. Med hänsyn till sålunda angivna förhållanden är utredningen icke beredd att förorda, att det nuvarande riksteater-systemet slopas och ersättes med självständigt arbetande statsunderstödda teatersällskap.

Vad beträffar den konstnärliga kvaliteten hos riksteaterns föreställningar har utredningen kommit till den uppfattningen, att i stort sett några befogade erinringar mot densamma numera icke kunna framställas. Såväl i pressen som av allmänheten har sålunda vitsordats, att riksteatern i vad avser programval, rollbesättningar och uppsättning uppehåller en hög standard. I detta avseende har en fortlöpande gynnsam utveckling ägt rum. De för de senaste spelåren lämnade uppgifterna angående besöksfrekvensen å riksteaterföreställningarna utvisa också att dessa föreställningar i allt högre grad uppskattats av allmänheten. Kritiken mot riksteatern i dess nuvarande form har icke heller väsentligen riktat sig mot dess konstnärliga halt utan framför allt mot att riksteatern icke förmått att så utvidga och lägga sin verksamhet, att den kunnat väcka och tillgodose teaterintresset hos en större publik, särskilt ur de bredare folklagen. Utredningen har därför främst sett som sin uppgift att undersöka förutsättningarna för att genom anordningar av organisatorisk eller annan art stabilisera och utvidga ramen för riksteaterns verksamhet samt stärka och ytterligare tillgodose teaterintresset och teaterlivet ute i landet.

Den måhända viktigaste betingelsen för att förverkliga dessa önskemål torde ligga däri, att tillräckligt rymliga och lämpliga teaterlokaler stå till buds, vilket på de flesta platser ingalunda är fallet. De rådande tidsförhållandena lägga beklagligtvis hinder i vägen för en snar och rationell lösning av detta problem. Utredningen, som i det följande upptager denna fråga till närmare skärskådande, vill här framhålla, att tillfredsställande förhållanden på detta område knappast äro uppnåeliga utan ett avsevärt stöd från det allmännas sida.

Med avseende å riksteaterns organisation anser utredningen, att åtgärder böra vidtagas i syfte att utbreda och utveckla teaterintresset och giva detta en förankring hos den breda publiken, samtidigt som fastare former skapas för riksteaterns verkställande organ.

I sitt i det föregående omförmälda yttrande av den 25 januari 1943 fram-

höll teaterrådet, att landsortens teaterverksamhet alltjämt borde vara baserad på en riksteater och en publikorganisation samt att anknytning till de stora folkliga rörelserna borde åstadkommas genom att i centralstyrelsen för RPO skulle ingå representanter för vissa större folkliga organisationer. Utredningen är ense med teaterrådet om önskvärdheten av att riksteatertanken får fäste hos de stora folkliga organisationerna. För främjande av detta syfte synes det utredningen emellertid nödvändigt, att en organisatorisk förbindelse av antytt slag kommer till stånd mellan nämnda organisationer och riksteaterns ledning.

En förutsättning för ett lyckligt resultat anser utredningen vidare vara, att riksteaterns ledande organ utrustas med en vittgående och självständig bestämmanderätt rörande riksteaterns angelägenheter, såväl de ekonomiska som de konstnärliga.

I detta sammanhang vill utredningen framhålla, att benämningen riksteaterns publikorganisation (RPO) icke synes utredningen på ett tillfredsställande sätt täcka de olika sidorna av denna teaterverksamhet, med den vidare läggning och syftning densamma erhållit och som utredningen anser i det stora hela lycklig. Utredningen vill i stället förorda benämningen *riksteatern*, vilket begrepp bör omfatta såväl den centrala som den lokala riksteaterorganisationen.

Vad den centrala organisationen angår anser utredningen, att denna bör uppbyggas så, att den icke allenast medger ett ökat medinflytande från de i samhället verkande stora fackliga och ideella organisationernas och sammanslutningarnas sida, utan även får en form, som tillgodoser kraven på ekonomisk stabilitet och ordnad kontroll. Utredningen har vid sina överväganden funnit att särskilt sistnämnda önskemål bäst tillgodoses, om *aktiebolagsformen* införes för riksteaterns centralorganisation. Härigenom undvikes, att riksteatern erhåller karaktär av statsinstitution i egentlig mening med de konsekvenser i förhållande till de anställda m. m., som därav skulle följa. De kungl. teatrarna ha också sedan gammalt sin verksamhet baserad på aktiebolagsformen. Utredningen anser, att bolagsformen för riksteatern i huvudsak bör uppbyggas enligt de regler, som vid nämnda teatrar kommit i tillämpning. Enligt utredningens mening synes aktiekapitalets storlek böra bestämmas till 100,000 kronor, varav kungl. teaterns aktiebolag och kungl. dramatiska teaterns aktiebolag skulle av till dessa företags förfogande ställda särskilda medel ur lotterimedelsfonden teckna vardera 25,000 kronor och återstoden erbjudas till teckning av sådana organisationer och sammanslutningar, vilka kunna antagas ha ett ideellt intresse av att stödja riksteaterns verksamhet. De för aktiebolaget riksteaterns verksamhet grundläggande reglerna böra på enahanda sätt som skett med avseende å de kungl. teatrarna fastställas i avtal mellan Kungl. Maj:t och bolaget. Kungl. Maj:ts inflytande på bolagets ledning bör tillgodoses genom att Kungl. Maj:t äger

utse styrelsens ordförande samt verkställande direktören, vilken jämväl bör vara ledamot av styrelsen. I det följande kommer utredningen att närmare utveckla sin uppfattning i fråga om införandet av aktiebolagsform för riksteatern och i samband därmed framlägga förslag till avtal härom.

För att ytterligare giva de stora ekonomiska och ideella organisationerna det av utredningen i det föregående antydda medinflytandet på riksteaterns centrala ledning föreslår utredningen tillskapandet av ett nytt kontinuerligt verkande organ — *riksteaterns representantskap* — vari dessa organisationer böra vara företrädare. Utredningen har tänkt sig, att representantskapet skulle bestå av 30 av Kungl. Maj:t på förslag av teaterrådet utsedda ledamöter, av vilka ett visst antal, avpassat med hänsyn till antalet verksamma, till riksteatern anslutna lokala teaterföreningar skulle utses bland dessa förenings ledande personer och övriga ledamöter vara representanter för ovan nämnda organisationer. Efter tillkomsten av representantskapet såsom ett ständigt fungerande organ för förmedling av kontakten mellan riksteatern och de lokala teaterföreningarna samt organisationer av olika slag synes det icke nödvändigt att såsom för närvarande är förhållandet inkalla ombud för nämnda föreningar till regelbundet återkommande kongresser.

Riksteaterstyrelsens och representantskapets uppgifter och befogenheter komma i det följande att närmare behandlas i samband med utredningens förslag till avtal mellan aktiebolaget riksteatern och Kungl. Maj:t samt till reglemente för riksteatern.

Med hänsyn till att den lokala organisationen för närvarande företer vissa brister, för vilka utredningen i det följande under Kap. XI lämnar närmare redogörelse, har utredningen ansett sig i första hand böra föreslå vidtagandet av vissa åtgärder för att stärka de lokala riksteaterorganen såväl ekonomiskt som organisatoriskt. Dessa lokala organ böra med hänsyn bland annat till införandet av aktiebolagsform för riksteaterns centrala ledning icke vidare benämnas lokalavdelningar utan *teaterföreningar*, anslutna till riksteatern.

För att få till stånd en vidgad och mera brett lagd anslutning till de lokala teaterföreningarna vill utredningen förorda, att möjligheter beredas även till *kollektiv medlemsanslutning* vid sidan av den individuella.

Vidare anser utredningen sig böra förorda, att ett belopp av 10,000 kronor ställes till riksteaterstyrelsens förfogande för anställande av *lokalombud* för att i mån av behov stärka och aktivisera den lokala verksamheten.

Under Kap. XI kommer utredningen att närmare motivera dessa förslag. Utredningen vill redan här omnämna, att utredningen som en alternativ lösning ifrågasatt, att de lokala teaterföreningarna skulle upphöra att vara organ för riksteatern och ersättas med en av riksteaterns centrala ledning skapad enhetlig organisation av ombud ute i landet med uppgift att främja riksteaterintresset inom alla skikt av befolkningen på respektive orter.

Av skäl, som i det följande komma att utvecklas, har utredningen emellertid stannat vid att i främsta rummet förorda ovannämnda förslag till förstärkande av den nuvarande lokalorganisationen.

I enlighet med de för utredningsuppdraget givna statsrådsdirektiven har utredningen genom särskilt tillkallad expert låtit undersöka förutsättningarna för riksteaterns utrustande med en egen *f a s t e n s e m b l e*. Utredningen har funnit sig icke kunna förorda ett realiserande av detta projekt.

Vad riksteaterns *t u r n é v e r k s a m h e t* beträffar hyser utredningen den bestämda uppfattningen, att de statsunderstödda scenerna allttjämt böra medverka i densamma samt att dramatiska teatern i större utsträckning än vad nu är fallet bör framträda för publiken ute i landet. Förutsättningen härför är dock, att denna teaters personal i någon mån utökas och att teatern får tillgång till en särskild repetitions- och studioscen.

I övrigt anser utredningen, att möjligheter böra beredas riksteatern att i ökad utsträckning anordna dubblade föreställningar av samma pjäs, åtminstone på större orter.

Utredningen kommer att i det följande mera ingående behandla frågan om de statsunderstödda scenernas medverkan i riksteaterverksamheten ävensom riksteaterns turnéverksamhet i övrigt.

Vad beträffar det för närvarande inom RPO-avdelningarna tillämpade *r a b a t t s y s t e m e t* vid biljettförsäljning till medlemmar anser utredningen, att den nuvarande anordningen i stort sett bör bibehållas. Utredningen vill dock förorda, att en komplettering sker med något *a b o n n e m a n g s s y s t e m*, varom utredningen närmare kommer att uttala sig i det följande.

Centralstyrelsen för RPO har i sin i det föregående refererade skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 23 februari 1943 framhållit de svårigheter riksteatern har att arbeta med på grund av att *b i l j e t t p r i s e r n a* i landsorten icke för närvarande kunna hållas i »folkteaterläge». Detta förhållande sammanhänger åter i högsta grad med teaterlokalfrågan. Utredningen vill framhålla, att det givetvis är önskvärt, att riksteaterns biljettpriser kunna justeras nedåt. För detta ändamål erfordras emellertid ökade anslag av statsmedel. Ehuru utredningen är medveten om de svårigheter, som för närvarande föreligga härför, anser utredningen sig likväl böra räkna med en viss förhöjning av nu utgående statsbidrag i syfte att åtminstone i någon omfattning möjliggöra föreställningar med lägre biljettpriser (folkföreställningar).

Vid en jämförelse mellan det under spelåret 1942—43 till de statsunderstödda teatrarna utgående *s t a t s b i d r a g e t*, fördelat på antalet föreställningar och antalet besökare å ena sidan samt motsvarande siffror för riksteaterns del å den andra (exklusive militärföreställningar men inklusive skolföreställningar) framgår — såsom nedan intagna sammanställning utvi-

sar — att statssubventionen för riksteaterns del icke kan anses högt tilltagen utan snarare hållen i underkant, något som utredningen anser böra tagas i betraktande vid statsanslagets utmätande. Att märka är även att riksteaterns utgifter till mycket betydande del avse kostnader för resor, transporter och dagtraktamenten, utgifter, vartill motsvarighet saknas vid de fasta statsunderstödda scenerna.

Företag	Antal föreställningar 1942/43	Antal besökare	Statsanslag		
			Totalt kr.	Per föreställning kr.	Per besökare kr.
Kungl. teatern	302	229.611	1.301.500	4.309	5.66
Kungl. dram. teatern...	383	225.470	413.000	1.078	1.83
Göteborgs stadsteater ..	323	185.401	220.800	683	1.19
» lyriska teater	204	103.400	307.000	1.512	3.22
Hälsingborgs stads- teater.....	97	18.651	119.500	1.232	6.40
Riksteatern	502	174.583	250.000	498	1.43

De ovan upptagna beloppen innefatta för de fem förstnämnda teatrarna — förutom de fasta årliga anslagen, som utgått under en följd av år — särskilda anslag till kristillägg. Något sådant anslag har icke kommit riksteatern till del.

Utredningen kommer att i det följande till närmare behandling upptaga frågan om statsbidragets lämpliga avpassning. De förslag utredningen i olika avseenden framlägger i syfte att utbreda och intensifiera riksteaterns organisation och verksamhet medföra — såsom av det följande närmare framgår — att ett belopp av i runt tal 455,000 kronor bör ställas till förfogande för riksteaterns ordinarie verksamhet.

Kap. VIII. Teaterlokalfrågorna.

Utredningen har under nästföregående kapitel framhållit vikten av att rymliga och lämpliga teaterlokaler stå till buds. De nu förefintliga teaterlokaler äro i regel för små för att möjliggöra så låga biljettpriser att de bli överkomliga för en större publik. Lokaler äro vidare ej sällan kalla, dragiga och obekväma samt inrymma ett flertal så mindervärdiga platser, att dessa äro ytterst svårsålda. De flesta teatersalongerna äro av den s. k. hovteatertypen, vilken icke överensstämmer med vår tids krav på bekvämlighet och ungefärlig likvärdighet olika platser emellan. Under de senare åren ha visserligen moderniseringar av teatersalonger kommit till stånd på ett flertal platser, men i det stora hela måste dock lokalfrågorna betraktas såsom allt-

jämt olösta. De nu rådande tidsförhållandena lägga beklagligtvis hinder i vägen för att denna betydelsefulla del av teaterproblemet inom en snar framtid skall kunna vinna sin lösning. I åtskilliga städer ha ombyggnader av de gamla teatersalongerna planerats i syfte att öka antalet sittplatser och förbättra deras kvalitet. På andra håll ha förberedelser träffats för uppförande av helt nya tidsenliga teatrar med salonger, inrymmande 700—1,000 sittplatser. Realiserandet av dessa teaterprojekt har emellertid under nuvarande förhållanden måst skjutas på framtiden. I detta sammanhang torde emellertid böra erinras därom, att under de senare åren en del folkparker utrustats med teatersalonger, som kunna nyttjas även under den kallare årstiden, varigenom vinterteatern tillförts ett välbehövligt tillskott av för dess verksamhet användbara lokaler. En utveckling i motsatt riktning måste tyvärr även konstateras, i det att på vissa håll förefintliga teaterlokaler av ekonomiska skäl apterats för andra ändamål och sålunda undandragits teaterverksamheten.

I detta sammanhang får utredningen framhålla, att enligt vad utredningen inhämtat folketshusföreningarnas riksorganisation låtit utarbeta ritningar till scenbyggnader, avpassade för olika mindre samlingslokaler. I nya folketshusbyggnader för mindre och medelstora samhällen komma scener att inredas enligt dessa ritningar. Ritningarna äro även avsedda att komma till användning i folketshusbyggnader och andra samlingslokaler, där scenanordningarna kunna göras relativt tillfredsställande genom till- och ombyggnader. Riksorganisationen har vidare innevarande år erhållit tillstånd att anordna ett varulotteri, varav vinsten skall utdelas till föreningar, som planera ny- eller ombyggnad av teaterscener.

Utredningen har beträffande teaterlokalfrågorna haft överläggningar med representanter för den av Kungl. Maj:t tillsatta nämnden för samlingslokaler, vilka därvid förklarar, att nybyggnader av samlingslokaler på grund av tidsläget för närvarande knappast kunde ifrågakomma, utan att man därför till en början måste begränsa sig till reparationer och omändringar av redan befintliga lokaler, varvid i första hand mindre och avlägset liggande kommuner skulle tillgodoses. Utredningen har för sin del vid dessa överläggningar framhållit vikten av att nämnden vid sin prövning av på dess handläggning ankommande ärenden rörande statsbidrag och lån till anordnande av samlingslokaler hade sin uppmärksamhet riktad på teaterns behov. Då nämndens verksamhet ännu ej fått någon större omfattning, måste utredningen på denna punkt inskränka sig till att uttala förhoppningen att nämnden vid sin prövning av berörda frågor måtte uppmärksamma möjligheten av att så anordna samlingslokalerna, att de kunna användas jämväl för teaterföreställningar, samt att de teaterlokaler, som komma att falla inom nämndens verksamhetsområde, måtte bli i teatertekniskt avseende i möjligaste mån väl tillgodosedda.

Genom anslag ur lotterimedelsfonden ha i åtskilliga fall medel ställts till förfogande för uppförande och ombyggnad av teaterlokaler. I den mån det statsfinansiella läget så medgiver synes det synnerligen önskvärt, att staten även i fortsättningen lämnar bidrag för dylika ändamål, varvid jämväl understöd från kommunalt håll bör påräknas. Det måste innebära en icke oväsentlig stimulans för teaterintresset, att det allmännas stöd lämnas till åstadkommande av tidsenliga teaterlokaler. Enligt vad utredningen har sig bekant förekommer det för närvarande på sina håll, att teaterlokaler — även sådana till vilkas anordnande statsbidrag utgått — i stor utsträckning användas för biografändamål, varigenom svårigheter uppstått för teaterverksamhetens bedrivande. Utredningen vill med anledning härav ifrågasätta, huruvida icke vid beviljande av statliga eller kommunala bidrag till teaterlokaler sådana villkor böra knytas vid anslagsbeviljandet, att därigenom garanti vinnes för att dessa lokaler i främsta rummet komma teaterverksamheten till godo.

Utredningen vill vidare framhålla att, i den mån nya teaterbyggnader komma till stånd, dessa i vissa fall för att bli ekonomiskt mera bärkraftiga synas böra inordnas i företaget, som kunna utnyttjas även för andra ändamål.

Såsom av det anförda framgår har det på grund av nu rådande förhållanden icke varit möjligt för utredningen att framlägga konkreta förslag till teaterlokalfrågornas lösning. Utredningen har därför måst begränsa sig till ovannämnda mera allmänna uttalanden. Utredningen vill dock med styrka framhålla, att möjligheterna att utbreda teaterintresset hos den stora allmänheten intimt sammanhänger med skapandet av lämpliga teaterlokaler.

Kap. IX. Aktiebolagsform för riksteatern.

RPO i sin nuvarande form utgör — såsom av det föregående framgår — ett av ett flertal föreningar bildat förbund. Förbundet representeras av en centralstyrelse med säte i Stockholm. De lokala föreningarna ha sina särskilda styrelser. Förbundets stadgar, för vilka under Kap. II lämnats närmare redogörelse, ha allenast i vad avser § 7, innefattande bestämmelser om centralstyrelsen, fastställts av Kungl. Maj:t. Något reglemente för centralstyrelsen finnes icke och hela RPO-organisationen kännetecknas för övrigt av en viss oklarhet i sin uppbyggnad.

Utredningen har för sin del icke kunnat finna, att detta är en tillfredsställande organisation av en verksamhet, till vars understödjande utgå betydande anslag av statsmedel.

För att giva riksteaterns centrala ledning en ur ekonomiska synpunkter fast grund för sin fortsatta verksamhet torde det organ, som skall omhändervar den centrala ledningen av riksteatern, kunna utformas enligt tre olika alternativ, nämligen antingen 1) såsom en av Kungl. Maj:t tillsatt styrelse eller 2) såsom ett aktiebolag eller 3) såsom en ekonomisk förening eller stiftelse.

Enligt det första alternativet skulle den centrala styrelsen bli en rent statlig myndighet och dess personal statsanställd. Teaterverksamheten skulle vid sådant förhållande icke rimligen kunna omhändervaras av detta organ. Styrelsens uppgift skulle då bli att med till dess förfogande ställda statsmedel subventionera privat teaterverksamhet. Av skäl, som utredningen under Kap. VII utvecklade, synes en dylik utväg i varje fall icke för närvarande vara framkomlig.

Vid ett val mellan de två övriga alternativen torde enligt utredningens mening aktiebolagsformen vara att föredraga. Denna representerar nämligen en avsevärt fastare organisation än en ekonomisk förening eller stiftelse. Genom aktiebolagsformen skulle även tillgodoses önskemålet, att staten icke genom riksteatern iklädes ekonomiska förpliktelser utöver ramen för de anslag, som av statsmedel ställas till riksteaterns förfogande. Härtill kommer att en dylik organisation för riksteaterns centrala ledning redan nu har sin motsvarighet vid de två kungl. teatrarna, där den ekonomiska verksamheten omhändervaras av statskontrollerade aktiebolag. Anmärkas må, att bolagsformen även använts för helt statliga företag i sådana fall, då dessa arbeta med personalgrupper, för vilka de statliga anställningsnormerna icke lämpa sig. Som exempel kan nämnas aktiebolaget Trafikrestauranger.

Beträffande de kungl. teatrarna må här erinras om följande. Vid dessa är det endast själva teaterverksamheten som bedrives av aktiebolag. Teaterbyggnaderna och rekvisitan ägas av staten men upplåtas till teatrarna på villkor att dessa bekosta byggnadernas inre underhåll. Aktiekapitalen, som tecknats och fortfarande ägas av enskilda, äro placerade i rörelsen eller i likvida tillgångar. Utgifterna finansieras till den del de icke täckas av andra inkomster med statsanslag, som numera utgå av lotterimedel. Dessutom finnas vissa för teatrarna avsedda, staten tillhöriga och av statskontoret förvaltade fonder, s. k. reservfonder — som emellertid icke äro identiska med reservfonder enligt aktiebolagslagen — av vilka teatrarna uppbära avkastningen.

De kungliga teatrarnas ekonomi vilar sålunda på följande av staten tillförsäkrade förmåner, nämligen

- 1) nyttjanderätten till teaterbyggnaderna och rekvisitan,
- 2) rätt att uppbära hyresinkomsten av uthyrda lokaler inom teaterbyggnaderna,
- 3) årliga statsanslag,
- 4) rätt att behålla nöjesskatten,

5) avkastningen av de ovannämnda s. k. reservfonderna, vilka under vissa villkor kunna av Kungl. Maj:t användas för att täcka uppkommen förlust, därest denna uppgår till sådant belopp att aktiekapitalet gått förlorat till ett belopp motsvarande 5,000 kronor mindre än två tredjedelar.

Kungl. teatern åtnjuter dessutom ett årligt anslag från Stockholms stad av 100,000 kronor.

Av årsvinsten få, sedan i aktiebolagslagen föreskriven avsättning till reservfond ägt rum, högst 5 procent utdelas till aktieägarna. I första rummet skall dock årsvinsten användas till täckning av tidigare förluster. Eftersom aktiekapitalet äges av enskilda personer och verksamheten delvis finansieras med statsanslag, vilka givetvis icke få användas till aktieutdelning, kan någon utdelning i praktiken icke förekomma.

Bolagens styrelser bestå vardera av fem personer, varav Kungl. Maj:t utser antingen inom eller utom bolaget tre och av dessa en till ordförande och en till verkställande direktör, tillika teaterchef.

Vardera bolaget har två revisorer, varav en utses av Kungl. Maj:t.

Förhållandet mellan teaterbolagen och staten regleras i mellan Kungl. Maj:t och bolagen slutna avtal, i vilka även finnas bestämmelser om användning av årsvinst samt om styrelsens, verkställande direktörens och revisorernas åligganden och befogenheter. Vissa av bestämmelserna i dessa avtal skola intagas i bolagsordningarna. Teatrarnas reglementen skola fastställas av Kungl. Maj:t.

Därjämte ha bolagen att iakttaga vad som må föreskrivas i samband med anvisande av anslagsmedel.

Utredningen har som ovan omförmäls kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl tala för att aktiebolagsformen bör införas för riksteaterns centrala ledning. Uppgifterna för det bolag, som bör bildas för omhändertagande av riksteaterns verksamhet, synas utredningen böra regleras genom bestämmelser i huvudsak motsvarande dem, som gälla för de kungl. teatrarna, fränsett att riksteatern — så vitt nu kan bedömas — icke kommer att hava någon teaterbyggnad att förvalta.

Kapitalbehovet för ett dylikt bolag, som icke förfogar över några anläggningar, synes utredningen kunna begränsas till vad som erfordras i rörelsekapital. Med hänsyn till omfattningen av riksteaterns verksamhet (omslutningen är för närvarande omkring 950,000 kronor) och under förutsättning att ett blivande aktiebolag skulle övertaga riksteaterns dekorations-, kostym- och rekvisitaförråd ävensom kontorsinventarier m. m. torde aktiekapitalet lämpligen ej böra sättas lägre än till 100,000 kronor. Ett så pass stort aktiekapital synes även nödvändigt på grund av aktiebolagslagens bestämmelse därom, att aktiebolag är skyldigt träda i likvidation om aktiekapitalet till två tredjedelar förbrukats. Då all teaterverksamhet är underkastad oberäknliga faktorer, kan det icke undvikas, att det ena spelåret kan giva vinst

medan ett följande kan utvisa en förlust av sådan omfattning, att lagens likvidationsbestämmelse blir tillämplig, såvida icke aktiekapitalet har en storlek, som är lämpligt avvägd med hänsyn till statsbidragets och verksamhetens omfattning och därmed följande risk av större eller mindre underskott.

Utredningen förordar sålunda, att aktiekapitalet för riksteaterns aktiebolag sättes till lägst 100,000 kronor, fördelat på aktier om förslagsvis 1,000 kronor. Viss del av detta aktiekapital, förslagsvis hälften, bör enligt utredningens mening erbjudas till teckning av organisationer och sammanslutningar med markerat kulturella intressen, vilka härigenom beredas tillfälle att både moraliskt och ekonomiskt stödja riksteaterns verksamhet. Den andra hälften av aktiekapitalet torde enligt utredningens förmenande lämpligen böra tecknas av staten eller av staten kontrollerade institutioner. Utredningen har icke funnit det nödvändigt, att staten själv inträder som aktieägare, men ansett det kunna bliva av värde, om de kungl. teatrarna genom ett aktieinnehav engageras i riksteaterns ledning. Detta synes utredningen kunna ske på så sätt, att de kungl. teatrarna teckna aktier i det nya riksteateraktiebolaget — vardera teatern med ett belopp av 25,000 kronor — av till deras förfogande ställda lotterimedel.

Då man ej läser kunna räkna med att aktierna i riksteateraktiebolaget skola lämna någon avkastning, torde dessa aktier böra avskrivas i boksluten för kungl. teaterns aktiebolag och kungl. dramatiska teaterns aktiebolag, vilket i sin tur torde förutsätta en mindre engångshöjning av de av lotterimedel utgående anslagen.

För användande av årsvinst synas regler böra fastställas, i huvudsak motsvarande dem, som gälla för de kungl. teatrarna. Utdelningen synes böra fastställas till högst 4 procent. Vidare bör i bolagsordningen, i anslutning till 52 § aktiebolagslagen, intagas förbehåll om hembudsskyldighet.

Centralstyrelsen för RPO består nu av högst åtta ledamöter, varav ordföranden och två representanter för folkbildningsorganisationerna utses av Kungl. Maj:t. De övriga ledamöterna jämte fem suppleanter för dem utses av RPO:s representantförsamling på den vartannat år återkommande kongressen. Centralstyrelsen äger att inom eller utom sig utse verkställande direktör.

Chefen för ecklesiastikdepartementet har i statsrådsdirektiven för utredningens tillsättande ansett, att riksteaterns ledning bör utses av den anslagsbeviljande myndigheten, i detta fall Kungl. Maj:t.

Med hänsyn till att utredningen förordat införande av aktiebolagsform för riksteatern anser utredningen, att vid sidan av Kungl. Maj:t jämväl aktieägarna i bolaget böra — liksom fallet är beträffande de kungl. teatrarna — beredas inflytande på styrelsens sammansättning. Antalet styrelseledamöter i riksteaterns aktiebolag synes lämpligen kunna begränsas till sju. Vid de kungl. teatrarna utses teatercheferna, på vilka ansvaret för företagens konst-

närliga ledning främst vilar, av Kungl. Maj:t. I enlighet härmed bör den verkställande direktören för riksteaterns aktiebolag, vilken tillika bör vara riksteaterns chef, utses av Kungl. Maj:t och inträda som ledamot av styrelsen. Härutöver bör Kungl. Maj:t utse ordförande i styrelsen. De fem övriga ledamöterna torde böra väljas på bolagsstämma, dock med iakttagande av att de kungl. teatrarnas inflytande på styrelsevalet här synes böra inskränkas till att avse utseende av två styrelseledamöter, av vilka den ene skall representera kungl. teatern och den andre dramatiska teatern.

Antalet suppleanter anser utredningen böra utgöra tre, därav en utsedd av Kungl. Maj:t. De två övriga utses av bolagsstämman med iakttagande av att en av dem representerar de kungl. teatrarna.

Styrelsen torde böra äga att själv inom sig utse vice ordförande.

Av revisorerna, vilka torde böra vara två, synes den ene böra utses av Kungl. Maj:t och den andre av bolagsstämman.

Arvoden till av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöter, verkställande direktör och revisor böra, liksom vid de kungl. teatrarna, efter bolagets hörande bestämmas av Kungl. Maj:t.

I samband med äskande av statsanslag bör styrelsen till Kungl. Maj:t insända förslagsstat för det kommande spelåret.

De för riksteaterns verksamhet grundläggande reglerna böra fastställas i avtal mellan Kungl. Maj:t och bolaget. Förslag till dylikt avtal är såsom *Bilaga 5* fogat till detta betänkande. I nämnda avtal och i av utredningen utarbetat reglemente för riksteatern, fogat såsom *Bilaga 6* till detta betänkande, finnas angivna de uppgifter, som skola ankomma på styrelsen, respektive på verkställande direktören.

Kap. X. Den centrala organisationen.

Enligt gällande stadgar för RPO utgör organisationen en sammanslutning av föreningar, vilkas verksamhet består i att organisera publiken, utbreda och fördjupa intresset för teater, ävensom för musik och konstnärlig film. Vidare angives förbundets syfte vara att i främsta rummet förmedla teaterföreställningar till de till förbundet anslutna föreningarna.

Utredningen håller före, att tyngdpunkten av riksteaterns verksamhet bör läggas på själva teaterverksamheten i stället för på organiserandet av publiken. Ett realiserande av utredningens förslag om införande av aktiebolagsform för riksteatern kommer också att markera denna riksteaterns huvuduppgift. I sitt här bifogade förslag till reglemente för riksteatern (*Bilaga 6*) har utredningen i § 1 preciserat riksteaterns nämnda uppgift, samtidigt som utredningen med hänsyn till den utveckling som under senare tid ägt rum beträffande riksteaterns verksamhet angivit, att riksteatern icke blott bör

framträda som ett förmedlande utan även som ett självständigt producerande organ.

Enligt utredningens uppfattning falla musik och konstnärlig film utanför den naturliga ramen för riksteaterns verksamhet, varför utredningen icke i riksteaterns uppgifter inrymt ett befordrande av dessa konstarter. Erfarenheten har också hittills visat, att det icke varit möjligt för RPO att upptaga dessa grenar av konstlivet på sitt program.

Vid de två kungl. teatrarna utgöras deras styrelser av styrelserna för respektive teateraktiebolag. Nämnda teatrars centrala ledning har härigenom fått en ur statlig synpunkt i viss mån dubbelsidig karaktär såsom dels organ för omhänderhavande av till teatrarnas förfogande ställda anslag av allmänna och enskilda medel, dels ock överstyrelse för teaterverksamheten.

I analogi härmed förordar utredningen, att styrelsen för riksteaterns aktiebolag jämväl bör vara styrelse för riksteatern. Angående styrelsens sammansättning hänvisar utredningen till vad under nästföregående kapitel anförts. I sitt reglementsförslag (§ 2) har utredningen ansett sig böra föreslå, att riksteaterstyrelsen alltså benämnas centralstyrelsen till åtskillnad från styrelserna i de lokala teaterföreningarna.

Utredningen har ansett, att en avsevärd rörelsefrihet bör inrymmas åt riksteaterns verkställande direktör. Frågor av principiell natur böra dock förbehållas centralstyrelsens avgörande. Härjämte har utredningen i anslutning till de bestämmelser, som gälla i av Kungl. Maj:t fastställda reglementen för de kungl. teatrarna, ansett att beslutanderätten i vissa i § 3 närmare angivna frågor av mera betydande räckvidd alltid bör förbehållas styrelsen,

Såsom utredningen i det föregående under Kap. VII framhållit har det för att förankra riksteatertanken hos de stora folkliga organisationerna synts utredningen nödvändigt att få till stånd en anknytning mellan dessa organisationer och riksteaterns centrala ledning. I detta syfte vill utredningen föreslå, att ett ständigt verkande centralt organ — riksteaterns representantskap — upprättas (§ 10). Ledamöterna i detta organ, till antalet 30, anser utredningen böra utses av Kungl. Maj:t på förslag av teaterrådet. Representantskapet bör inrymma såväl representanter för de lokala teaterföreningarna som för sådana fackliga och ideella sammanslutningar, från vilkas sida intresse och stöd kan påräknas för riksteatern. Med hänsyn till att antalet aktivt verkande teaterföreningar visat sig undergå vissa ganska väsentliga fluktuationer har det synts utredningen lämpligt att allenast angiva det högsta antal ledamöter i representantskapet, som skall företräda teaterföreningarna. Detta högsta antal har synts utredningen böra bestämmas till 18. I den mån de verksamma teaterföreningarnas antal skulle visa tendens att sjunka garanteras härigenom, att teaterföreningarna icke bliva överrepresenterade i representantskapet. Det torde böra ankomma på teaterrådet att vid utgången av mandatperioden — vilken utredningen anser böra bestämmas till tre år —

taga under övervägande och för Kungl. Maj:t framlägga förslag till lämpligt antal representanter från teaterföreningarna.

Enligt ovannämnda förslag skulle minst 12 platser förbehållas fackliga och ideella sammanslutningar. För att tillgodose, att möjlighet hålles öppen för olika organisationer att för olika treårsperioder bli företrädare i representantskapet, något som torde vara av både praktisk och psykologisk betydelse, har utredningen ansett sig böra förorda, att första gången representanter för organisationerna utses dessa uppdelas i tre grupper med en mandattid av respektive tre, två och ett år. Härigenom vinnes att omkring en tredjedel av dessa representanter kommer att förnyas varje år.

Representantskapet bör inom sig äga utse ordförande och vice ordförande samt ett arbetsutskott. Representantskapets huvuduppgift bör vara att förmedla kontakten mellan centralstyrelsen å ena samt teaterföreningarna och de för riksteatern intresserade organisationerna å andra sidan (§ 11). Av synnerlig vikt är att ett förtroendefullt samarbete kommer till stånd mellan centralstyrelsen och representantskapet, vilket bör äga uttala sig angående spelplanen för nästinstundande spelår, innan densamma fastställs av centralstyrelsen. Representantskapet bör vidare följa de allmänna riktlinjer, efter vilka teaterverksamheten planlägges och bedrives, och äga till centralstyrelsen framföra de önskemål, som representantskapet må finna påkallade.

Enligt utredningens mening bör representantskapet intaga en ställning som ett obundet och opinionsbildande organ med stark anknytning till olika folkgrupper och olika landsdelar. Utredningen har därför ansett, att åt representantskapet bör inrymmas befogenhet att hos Kungl. Maj:t göra de framställningar, vartill representantskapet kan finna anledning.

Det ligger i sakens natur att den månghövdade församling, representantskapet kommer att utgöra, icke kan inkallas till ofta återkommande sammanträden. Regelbundet böra dock sammanträden äga rum två gånger årligen (§ 12). På våren är det nödvändigt, att representantskapet sammankallas för att uttala sig angående nästa spelårs spelplan, och på hösten bör sammanträde hållas för att bereda representantskapet tillfälle att taga del av resultatet av föregående spelårs riksteaterverksamhet. Genom sitt arbetsutskott kan representantskapet bli i tillfälle att mellan de regelbundet inträffande sammanträdena mera kontinuerligt följa verksamhetens gång.

Kostnaderna för representantskapets sammanträden och verksamhet torde böra bestridas av till centralstyrelsens förfogande stående medel. Grunderna för ersättningen torde böra fastställas av centralstyrelsen. Utredningen vill framhålla, att härvid torde i huvudsak kunna tillämpas de regler, som nu gälla för ersättning till ledamöter av centralstyrelsen för RPO (25 kronor för dygn samt ersättning för andra klass biljett på tåg). För i Stockholm bosatta ledamöter av representantskapet torde ersättningen dock ej böra sättas högre än som utgår i motsvarande fall enligt gällande kommittékungörelse.

RPO:s högsta beslutande myndighet är enligt förbundets stadgar representantförsamlingen, vilken sammanträder till kongress vartannat år. Genom tillkomsten av representantskapet anser utredningen, att den kontakt med opinionen ute i landet, varav riksteaterns ledning är i behov, kommer att bli i tillfredsställande mån tillgodosedd, varför utredningen icke funnit det motiverat att bibehålla kongressen såsom ett led i riksteaterns organisation. En dylik kongress vid sidan av representantskapet skulle, så vitt utredningen kan finna, allenast tynga organisationen och icke kunna tilläggas uppgifter utöver dem som angivits för representantskapet.

Utredningen utgår ifrån att den personal centralstyrelsen för RPO nu har till sitt förfogande för den administrativa verksamheten skall, åtminstone till en början, i huvudsak visa sig tillfyllest även efter den av utredningen förordade omorganisationen. Medlen till extra biträdespersonal torde dock böra förstärkas med i runt tal 3,000 kronor. Utredningen kommer att i nästföljande kapitel föreslå, att en ombudsorganisation inrättas ute i landet för riksteaterns räkning. Då det icke torde bli möjligt för verkställande direktören att jämsides med de många betydelsefulla uppgifter, som åvila honom, handha den omedelbara kontakten med nämnda ombud, har utredningen funnit det nödvändigt, att en särskild ombuds- och propaganda-man anställles hos centralstyrelsen. Det bör ankomma på denne att leda ombudsorganisationen och genom inspektions- och instruktionsresor befordra organisationens effektivitet (§ 8). För en dylik befattningshavare med heltidsanställning beräknar utredningen ett arvode av 10,000 kronor för år.

Hittills har någon särskild litterär rådgivare icke funnits anställd hos RPO:s centralstyrelse. Utredningen har i sitt reglementsförslag (§ 3) räknat med att en dylik befattning kan bli erforderlig. Det torde emellertid enligt utredningens mening få ankomma på den nya riksteaterstyrelsen att taga närmare ställning till denna fråga.

Kap. XI. Den lokala organisationen.

Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen har antalet lokalavdelningar från och med spelåret 1938—39 successivt nedgått. Samtidigt har antalet av de lokalavdelningar som fyllt sin uppgift genom att anordna riksteaterföreställningar i än högre grad minskats. De verksamma lokalavdelningarna voro 73 under spelåret 1938—39 men allenast 53 under spelåret 1943—44. Antalet riksteaterföreställningar, som anordnats av och för lokalavdelningar, har ock oavbrutet minskats sedan spelåret 1937—38, då 482 dylika föreställningar gavs, till spelåret 1943—44, då antalet blivit 315.

Denna tillbakagång kan tillskrivas flera omständigheter. Av utredningens

undersökningar framgår, att ett flertal lokalavdelningar — såväl sådana som på senare år anordnat riksteaterföreställningar som sådana vilka icke gjort detta — befunnit sig i ekonomiskt trångmål och häfta i skuld till centralstyrelsen med understundom rätt avsevärda belopp. Enligt den av teaterrådet för granskning av riksteaterns verksamhet utsedde revisorns beräkningar visade ej mindre än 23 lokalavdelningar av 71 per den 30 juni 1944 underskott å sin verksamhet. Centralstyrelsens fordringar på dessa avdelningar utgjorde i fem fall mellan 1,000 och 2,000 kronor, i tre fall mellan 2,000 och 4,000 kronor och i ett fall omkring 7,000 kronor. Endast tio lokalavdelningar hade behållningar av 1,000 kronor och däröver. Det ligger i öppen dag, att med den relativt svaga ekonomiska ställning lokalavdelningarna sålunda intaga deras verksamhet måste präglas av olust att påtaga sig ytterligare ekonomiska engagemang av olika slag, vilket i sin tur verkar förlamande på deras initiativkraft och återhållande på hela riksteaterverksamheten.

Centralstyrelsen har också varit nödsakad att taga hänsyn till de begränsade anslagsmedel, som stått till dess förfogande, och iakttaga en viss återhållsamhet i fråga om att låta sina turnéer besöka samtliga de orter, å vilka funnits lokalavdelningar, särskilt sådana, där tidigare erfarenhet av besöksfrekvens och ekonomiskt resultat varit mindre god. Någon ökning av statsanslaget har nämligen icke med hänsyn till den under senare år inträdda kostnadsfördyringen ägt rum utan tvärtom ha anslagsmedlen i realiteten nedskurits. Visserligen blev anslaget, som under åren 1938—41 utgick med ett årligt belopp av 300,000 kronor, för spelåret 1941—42 höjt till 350,000 kronor, men därav skulle 100,000 kronor användas till fältteaterverksamheten och samma anslag har utgått för de två senaste spelåren. För riksteaterns egentliga verksamhet ha alltså endast 250,000 kronor under de senare spelåren stått till förfogande. För att inom ramen av sitt anslag bereda en större publik tillfälle att besöka riksteaterföreställningarna har centralstyrelsen disponerat en relativt stor del av anslaget till anordnande av föreställningar för barn och ungdom samt å smärre platser utan lokalavdelningar. Dessa föreställningar ha emellertid i allmänhet icke varit av den standard, som i regel kräves för att tillfredsställa lokalavdelningarna och ha på den grund betingat lägre kostnader.

Centralstyrelsen har också ansett sig böra ställa sig avvisande till åtskilliga framkomna önskemål och planer beträffande bildande av nya lokalavdelningar. Styrelsen har nämligen av ekonomiska skäl ej vågat ställa i utsikt besök av riksteaterturnéer på andra platser än dem, där föreställningar ansetts kunna givas med godtagbart ekonomiskt resultat.

Ehuru minskningen av lokalavdelningarnas verksamhet och omfattningen av den genom dem bedrivna teaterverksamheten kan antagas på sina håll framför allt ha berott på svårigheter att upparbeta publikens intresse, har

utredningen ej kunnat undgå att få det intrycket, att bristerna även äro att söka i det sätt, varpå lokalavdelningarna bedrivit sin verksamhet. Visserligen synas åtskilliga lokalavdelningar stå under energisk och god ledning samt ha förskaffat sig förtroende och uppskattning i sina samhällen. Det ligger dock i sakens natur, att man icke på alla håll lyckats rekrytera lokalavdelningarnas ledning med personer som ha tillräcklig tid, energi och organisatorisk begåvning för att kunna höja och utveckla intresset för riksteatern. Den hittills vunna erfarenheten beträffande lokalavdelningarna har även givit vid handen, att dessa i vissa fall till och med verkat hindrande på utbredningen av teaterintresset inom vidare kretsar. Utredningen har vid sina överläggningar med representanter för såväl vissa lokalavdelningar som för centralstyrelsen mött den invändningen mot en ökning av medlemsantalet i lokalavdelningarna, att teaterpubliken då skulle bli för stor för en föreställning av ett program, men dock icke, utan ytterligare betydande ökning av medlemsantalet, tillräcklig för att ekonomiskt säkerställa en dubblerad föreställning.

De brister, som sålunda nu vidlåda de lokala riksteaterorganen böra, enligt utredningens förmenande, i ej oväsentlig utsträckning kunna elimineras genom vissa åtgärder i syfte att stärka dessa organ såväl ekonomiskt som organisatoriskt. Dessa åtgärder har utredningen ansett böra kompletteras med att centralstyrelsen beredes möjlighet att få ett starkare grepp om landsortens teaterliv.

RPO bygger i sin nuvarande form allenast på en individuell anslutning till de olika lokalavdelningarna. För att få till stånd en vidgad och mera brett lagd anslutning till de till riksteatern anslutna teaterföreningarna vill utredningen förorda, att möjlighet beredes även till kollektiv medlemsanslutning vid sidan av den individuella. Utredningen räknar med att lokala organisationer med huvudsakligen andra syften (ABF-avdelningar, nykterhetsföreningar, konsumtionsföreningar samt andra därmed jämförliga sammanslutningar) skola kunna intresseras för att stödja riksteaterverksamheten genom kollektivt medlemskap i teaterföreningarna. Genom förhandlingar i varje särskilt fall böra avtal om villkoren härför träffas. Dessa böra anpassas efter olika lokala förhållanden samt de till kollektiv anslutning ifrågasatta föreningarnas sammansättning, syfte, medlemsantal och ekonomi, så att, mot visst moraliskt och ekonomiskt stöd från den anslutande föreningen, med hänsyn härtill lämpligt avpassade förmåner vid teaterbesök beredas dess medlemmar.

Fördelarna härmed anser utredningen främst ligga däri, att de organisationer, som kollektivt ansluta sig till en lokal teaterförening, komma att känna sig medansvariga för att teaterverksamheten på orten utvecklas på ett sätt, som befordrar de bredare lagrens teaterintresse. En viss förbättring av teaterföreningarnas ekonomiska ställning borde ock härigenom kunna

uppnås. På åtskilliga orter finnas organisationer med ett betydande medlemsantal, varför vid en dylik organisations kollektiva anslutning till en teaterförening även en tämligen liten avgift för varje till organisationen hörande medlem skulle representera ett värdefullt ekonomiskt stöd för föreningen. Härtill kommer, att större garantier borde kunna skapas för väl besatta hus vid riksteaterföreställningar bland annat därigenom, att teaterföreningarna få möjlighet att utnyttja de kollektivt anslutna organisationernas ombud på arbetsplatserna i och för propaganda och biljettförsäljning. Teaterföreningarnas ekonomiska risk skulle alltså härigenom i viss mån kunna minskas. Huruvida de kollektivt anslutna medlemmarna höra tillförsäkras samma rabattförmåner vid biljettköp som de individuellt anslutna medlemmarna eller andra former böra väljas såsom exempelvis att varje kollektivt ansluten organisation i förhållande till sitt medlemsantal erhåller ett visst antal biljetter till reducerat pris, torde böra bli en förhandlingsfråga mellan teaterföreningen och vederbörande organisation.

Utredningen vill i detta sammanhang framhålla, att enligt utredningens mening abonnemang i vidgad utsträckning bör införas. Såsom tidigare erinrats, förekommer nu abonnemang i mycket begränsad omfattning. På sina håll ha emellertid — enligt vad utredningen förvissat sig om — abonnemangsanordningar slagit väl ut. Genom abonnemang förebyggas alltför starka fluktuationer i besöksfrekvensen. Abonnemangen innebära en viss trygghet för teaterföreningarna och verka stabiliserande på deras ekonomiska förhållanden.

Emellertid kan ifrågasättas, huruvida teaterföreningarna (lokalavdelningarna) med sin nuvarande organisation äro i stånd att påtaga sig de vidgade och mera krävande uppgifter, som sålunda skulle påläggas dem. För närvarande skötes lokalavdelningarnas arbete, bestående av medlemsanskaffning, anordnande av riksteaterföreställningar, redovisning m. m., i de flesta fall av oavlönade styrelsemedlemmar. Omläggningen av organisationen kommer emellertid att ställa väsentligt större krav på den lokala ledningens effektivitet. Redan den åsyftade utvidgningen av medlemsantalet verkar i sådan riktning. Härtill kommer det betydligt ökade arbete, som den kollektiva anslutningen kan väntas medföra, särskilt om abonnemang införas och dubblade föreställningar i vidgad omfattning skola givas. Med allt erkännande av det oegennyttiga arbete, som de nuvarande frivilliga arbetskräfterna utföra, kan det betvivlas, att de överallt kunna stå till förfogande för omorganisationens genomförande. Visserligen äro lokalavdelningarna oförhindrade att i mån av tillgång på medel anställa avlönad arbetskraft och även genom utfästade av provision söka stimulera medlemsanskaffning och biljettförsäljning. Mindre sekreterararvoden lära ock nu under stundom förekomma ävensom i några fall provision för medlemsanskaffning. Med den knappa marginal, som avdelningarnas inkomster i bästa fall lämna

utöver utgifterna, synes det emellertid tveksamt, huruvida de skulle i vidare mån våga sig på utgiftskrävande anordningar av antydde slag.

Inom utredningen har därför den tanken upptagits, att centralstyrelsen skulle beredas möjlighet att anställa avlönade lokalombud för att i mån av behov stärka och aktivisera riksteaterns lokalorganisation. Genom anställande av driftiga lokalombud, vilket bör ske i samråd och samförstånd med den lokala teaterföreningen, skulle centralstyrelsen kunna på ett mera effektivt sätt än för närvarande är fallet få kontakt med den lokala organisationen och vara denna behjälplig vid organiserandet av kollektiv medlemsanslutning, biljettförsäljning m. m. Ombuden böra sortera under centralstyrelsen för riksteatern men önskvärt är, att de få rätt att närvara vid teaterföreningarnas styrelsesammanträden, även om de ej såsom medlemmar tillhöra dessa föreningar. Med hänsyn till de skiftande förhållandena på olika orter böra några bestämda regler ej uppställas för ombudens anställande och deras uppgifter. Det bör sålunda ej ifrågakomma, att riksteaterstyrelsen tillsätter ombud på plats, där befintlig teaterförening visat sig kunna och vilja med egna krafter fylla de krav, som ställas på den, och ej heller själv anser sig behöva stödet av ett riksteaterstyrelsens ombud. Ett dylikt ombud bör däremot i främsta rummet tillsättas på plats, där lokal teaterförening saknas, trots att förutsättningar härför enligt riksteaterstyrelsens uppfattning finnas, samt å ort där befintlig teaterförening icke tillräckligt aktivt befordrat riksteaterns utveckling.

För att försöksvis anställa ett antal lokalombud bör till riksteaterstyrelsens förfogande ställas ett lämpligt avvägt klumpbelopp, förslagsvis 10,000 kronor, att användas till arvoden åt ombuden. Arvodena torde enligt utredningens mening böra utgå med 200 à 300 kronor för år.

Utredningen anser sig i detta sammanhang böra framhålla, att en ombudsorganisation av antytt slag även kan komma den vid sidan av riksteatern förefintliga enskilda teaterverksamheten till godo. Det har från åtskilliga håll framhållits, att riksteaterns verksamhet är till förfång för de privata teatersällskapen särskilt därigenom, att riksteaterturnéerna ofta planläggas så, att de sammanstöta med de privata turnéerna. Därest en fast ombudstab för teatern finnes organiserad runt om i landet, böra dessa ombud kunna bidra till att samordna de särskilda intressena och medverka till att turnéerna från olika håll läggas så, att de ej verka hindrande för varandra. De lokala teaterföreningarna borde — så vitt utredningen kan finna — icke blott framstå såsom organ för riksteatern utan även söka arbeta för teaterintressets befordrande i allmänhet. Härigenom skulle även i viss utsträckning tillgodoses det av departementschefen i statsrådsdirektiven uttalade önskemålet om att befordra uppkomsten och möjliggöra fortbeståndet av enskild teaterverksamhet.

Såsom ett alternativ till förslaget om den nuvarande lokala organisationens

förstärkande genom av riksteaterstyrelsen vid sidan av de befintliga teaterföreningarna anställda lokalombud har utredningen övervägt möjligheten av att riksteaterns lokala organ uteslutande skulle bestå av dylika ombud. Då såsom ovan anförts åtminstone en del av de nuvarande lokalavdelningarna av RPO visat sig i viss mån vara till hinder för en utveckling av publikanslutningen till riksteatern, kan deras fortsatta berättigande såsom ett led i riksteaterverksamhetens bedrivande ifrågasättas. Om lokalavdelningarnas ställning såsom var på sin ort ensamma ansvariga organ för riksteatern upphör, skulle riksteaterns ledning i stället kunna skapa en enhetlig organisation av ombud ute i landet med uppgift att främja riksteaterintresset inom alla skikt av hemortens befolkning genom att helt eller delvis sälja föreställningar till olika på orten förekommande sammanslutningar och organisationer. Befriade från att ensamma bära det ekonomiska ansvaret för riksteaterns föreställningar, borde då de befintliga lokalavdelningarna, ombildade till vanliga, av riksteatern helt obundna teaterföreningar, kunna i likhet med andra sammanslutningar av olika slag (lokala ABF-avdelningar, fackföreningar, nykterhetsföreningar m. m.) abonnera på riksteaterföreställningar på villkor, liknande dem som riksteaterns ledning anser sig i allmänhet kunna erbjuda vid kollektivabonnemang.

Till förmån för en sådan radikal omläggning av den nuvarande ganska vidlyftiga och tungrodda lokalorganisationen kunna även andra synpunkter anföras. En viss intresse motsättning har understundom framträtt mellan riksteaterns centrala ledning och lokalavdelningarna ifråga om programval, besök av olika turnéer, gagernas skäliga anpassning m. m. Om på sätt ovan föreslagits vid sidan av befintliga lokala teaterorgan ställas av riksteaterstyrelsen engagerade och under denna sorterande ombud, lärers kunna befaras, att ett än mera utpräglat motsatsförhållande mellan nämnda styrelse och dess ombud, å ena, samt de lokala teaterföreningarna å andra sidan, på sina håll kan uppkomma. Den ifrågasatta utbyggnaden av riksteaterns lokalorganisation kan nämligen sägas lida av en viss oklarhet i fråga om lokalavdelningarnas och lokalombudens inbördes förhållande och behörighet. Den skulle i varje fall ställa mycket stora krav på god vilja, takt och anpassningsförmåga å ömse sidor för att fungera på ett tillfredsställande sätt. Konflikter mellan riksteaterstyrelsen och teaterföreningar, som ej vilja och kunna aktivt medverka till realiserandet av reformprogrammet för riksteatern, kunna bli till allvarligt hinder för riksteaterns utveckling och till men för dess goodwill på sådana orter.

Å andra sidan bör tagas i beräkning, att om de lokala teaterföreningarna (lokalavdelningarna) skola upphöra såsom organ för och förmedlare av riksteaterns verksamhet, ombudsorganisationen torde från början få givas en väsentligt större omfattning, vilket ställer vida större krav på riksteaterstyrelsens organisationsarbete och drager åtskilligt högre kostnader, än om

anskaffandet av lokala ombud till en början sker försöksvis i mindre omfattning samt dessa ombud anställas vid sidan av och i samförstånd med teaterföreningarna.

Att med ens beröva de till riksteatern anslutna teaterföreningarna deras hittillsvarande ställning inom landets riksteaterorganisation skulle också säkerligen på många håll te sig som ett större våld än nöden kräver och vara ägnat att väcka en betydande misstämning mot riksteatern. Inom åtskilliga av de befintliga lokala teaterföreningarna nedlägges ett synnerligen intresserat, energiskt och uppoffrande arbete för riksteaterns utveckling. En omläggning av de till riksteatern anslutna teaterföreningarnas ställning och uppgifter i antydd riktning skulle säkerligen för många av deras ledande personer te sig såsom ett allvarligt underkännande av deras arbete och en sådan minskning av föreningarnas prestige, att deras möjligheter att i fortsättningen göra sig gällande såsom vanliga teaterföreningar skulle anses alltför kringskurna. Många platser skulle då helt bli i avsaknad av lokal sammanslutning med huvudsyfte att främja teaterintresset. På sådana orter skulle allenast finnas ett ombud såsom representant för riksteaterstyrelsen. Svårigheter kunna befaras uppstå för dessa ombud att överallt genast nå den publik, som tidigare tillhört lokalavdelningarna och utgjort teaterns stampublik, emedan denna i stor utsträckning torde stå utanför andra organisationer. Det kan häremot invändas, att lokalavdelningar för närvarande existera endast på ett tämligen begränsat antal orter i landet och att riksteatern på senare tid utsträckt sin verksamhet till ett flertal platser utan lokalavdelningar (de s. k. småplatsturnéerna) där folketshusföreningar, IOGT-loger och andra sammanslutningar ställt sig som garantier för föreställningarna. Att verksamheten sålunda på vissa, företrädesvis smärre orter vidgats utöver lokalavdelningarnas ram och kontakt av riksteaterns ledning härvid knutits med andra lokala organisationer av olika slag synes utredningen likväl ej kunna åberopas som skäl för lokalavdelningarnas utmönstrande ur riksteaterorganisationen. I sina direktiv har departementschefen ock funnit angeläget, att vid en omorganisation av riksteatern den publikkärna, som nu finnes inom RPO-avdelningarna, tillvaratages och allttjämt kvarstår i organisationen.

Utredningen har vid överbäggande av denna fråga för sin del kommit till den uppfattningen, att det kan bli till skada för riksteatern om de lokala organ, som hittills i det väsentliga burit upp verksamheten, förlora sin nuvarande ställning. De verksamma lokalavdelningarna ha dock i regel en god förankring i kulturintresserade och betydelsefulla kretsar inom sina samhällen. Många ledande personer inom lokalavdelningarna representera genom sitt ideella intresse, sin erfarenhet, sitt ansvarskännande och uppoffrande arbete en tillgång, som icke bör berövas riksteatern.

En annan synpunkt, som vid bedömandet av frågan om lokalavdelning-

arnas betydelse för riksteatern även bör tagas i beaktande, är det ekonomiska ansvar, som för närvarande åvilar dessa föreningar. För att betala avtalat gage till centralstyrelsen och bestrida lokala omkostnader för riksteaterföreställningarna disponera lokalavdelningarna, förutom inkomst av biljettförsäljning, hälften av sina medlemsavgifter samt inkomster härrörande från programförsäljning, garderobsavgifter, kommunala anslag, ävensom överskott från tidigare föreställningar. Även om dessa medel ofta ej förslå till att täcka uppkommande underskott och lokalavdelningarna därför stanna i en skuld till centralstyrelsen, som i sista hand måste avskrivas, torde lokalavdelningarnas självständiga ekonomi dock representera en tillgång av icke endast ett ekonomiskt utan även ett psykologiskt värde för riksteatern.

I detta sammanhang vill utredningen understryka vikten av att även kommunerna giva teaterverksamheten sitt stöd. Så har — såsom av den i det föregående omförmälda Bilagan 4 till detta betänkande närmare framgår — hittills ägt rum i mycket begränsad omfattning. Detta förhållande synes beklagligt och vittnar om en bristande förståelse för teatern såsom kulturfaktor. Utredningen hyser emellertid den förhoppningen att, därest den kollektiva anslutningsformen kommer att i större utsträckning genomföras, man på denna väg kan nå fram till en större uppskattning även på kommunalt håll av teaterns verksamhet och betydelse. I ombudens uppgifter bör jämväl ingå att arbeta för att kommunerna komma att intaga en mera positiv inställning till teaterfrågorna.

Utredningen anser sig även böra framhålla lokalorganisationernas betydelse såsom förvaltare av det understöd, som från kommunalt håll lämnas teaterverksamheten.

Med hänsyn till sålunda anförda synpunkter har utredningen stannat vid att i främsta rummet förorda den lösning av lokalorganisationen, som bygger på bibehållande i största möjliga utsträckning av lokalföreningarna, ombildade till teaterföreningar, anslutna till riksteatern och med den organisation som förut sagts, samt kompletterade med den nya ombudsorganisationen.

I den i det föregående lämnade historiken har utredningen erinrat om att för lokalavdelningarna finnes av centralstyrelsen utarbetade normalstadgar. Lydelsen av dessa stadgar framgår av den vid detta betänkande fogade *Bilagan 7 A*. Utredningen har ansett sig böra, med hänsyn till de i vissa avseenden väsentliga förändringar i lokalorganisationen, som föranledas av ett genomförande av vad utredningen förordat, framlägga förslag till ändrade normalstadgar för till riksteatern ansluten teaterförening (*Bilaga 7 B*).

I de nuvarande normalstadgarna finnes angivet att lokalavdelning har till ändamål att skapa intresse och förståelse för musik, konstnärlig film m. m. I överensstämmelse med vad utredningen i nästföregående kapitel uttalat i fråga om riksteaterns styrelse anser utredningen, att även de lokala

riksteaterorganen böra begränsa sin uppgift till teaterns område, varför utredningen i sitt förslag till normalstadgar (§ 1) utesluter omförmälda passus. Däremot har utredningen infört en bestämmelse om att samarbete bör äga rum med skolväsendet på orten. Detta synes utredningen särskilt viktigt med hänsyn till den uppfostrande och utvecklande betydelse skolteaterverksamheten har för den uppväxande ungdomen. Skolteatern representerar en väsentlig bildningsfaktor och genom densamma kommer det uppväxande släktet att fostras till förståelse för teatern och till uppskattning av denna konstart.

I § 2 har utredningen infört bestämmelser angående möjlighet till kollektiv anslutning från olika organisationers sida till teaterföreningar. Såsom utredningen i det föregående påpekat torde det få bli en förhandlingsfråga vilka förmåner vid teaterbesök som kunna komma att beredas medlemmarna i en kollektivt ansluten organisation.

Antalet styrelseledamöter har utredningen ansett kunna begränsas till högst fem (§ 3). I samma paragraf har utredningen även infört en ny bestämmelse, innebärande, att därest föreningen åtnjuter kommunalt understöd, kommunen skall äga utse en ledamot jämte en suppleant i styrelsen. Utredningen vill framhålla, att det med hänsyn till skolteaterns betydelse ligger nära till hands, att såsom kommunens representant utses en företrädare för skolväsendet på orten.

Då det torde kunna förekomma, att riksteaterföreställningar anordnas även under maj månad, har utredningen funnit lämpligt, att arbets- och räkenskapsår räknas från och med den 1 juni till och med den 31 maj och att årsmötet hålles före juni månads utgång (§§ 4 och 7) i stället för enligt nuvarande stadgar respektive från och med den 1 maj till och med den 30 april och före maj månads utgång.

I § 9 har utredningen angivit det sätt, på vilket kollektivt ansluten organisation äger låta sig representera vid teaterföreningssammanträden. Utredningen föreslår härvid, att en dylik organisation skall äga utse ombud till ett antal, som står i visst förhållande till organisationens sammanlagda medlemsantal. Högsta antalet ombud har maximerats till tio. Varje ombud har en röst.

Utredningen har ansett det lämpligt att i en särskild paragraf (§ 10) intaga bestämmelse om att på platsen förefintligt ombud för riksteaterns styrelse må äga närvara vid teaterförenings sammanträden och även vid sammanträden med föreningens styrelse. Utredningen finner det synnerligen angeläget, att ett förtroendefullt samarbete kommer till stånd mellan respektive styrelser och de lokala ombuden och håller före, att ett dylikt samarbete underlättas om nära och fortlöpande kontakt hålles mellan styrelserna och ombuden, vilket i sin tur påfordrar, att ombuden kunna närvara

vid de förhandlingar av olika slag, som förekomma inom teaterföreningarna och deras ledande organ.

I detta sammanhang får utredningen erinra därom, att enligt nuvarande stadgar för RPO skall till RPO ansluten förening till centralstyrelsen erlægga 25 procent av å föreställning uppkommen vinst. I sitt förslag till reglemente för riksteatern har utredningen icke upptagit någon bestämmelse av motsvarande innebörd. Utredningen har nämligen vid sin prövning av denna fråga kommit till den uppfattningen, att en dylik fordran på de lokala teaterföreningarna saknar sakligt berättigande. För centralstyrelsens ekonomi spelar denna tribut från de lokala föreningarna en mycket obetydlig roll, medan det däremot för dessa föreningar kan innebära såväl en stimulans som en ekonomisk lättnad att få förfoga över hela den vinst, som eventuellt kan erhållas vid en föreställning. Utredningen anser sig därför böra förorda, att den del av uppkommande vinst, som hittills inlevererats till centralstyrelsen, i fortsättningen får disponeras av de lokala teaterföreningarna.

Kap. XII. Egen ensemble för riksteatern.

Enligt statsrådsdirektiven har det ålagts utredningen att undersöka möjligheterna av och särskilt de ekonomiska förutsättningarna för att riksteaterns verksamhet grundas på en vid teatern knuten fast ensemble. *Regissören Knut Martin* har anlitats såsom expert för verkställande av denna undersökning. Martin har till utredningen avlämnat ett yttrande i ärendet, varav inhämtas huvudsakligen följande.

Martin har till en början erinrat hurusom genom biografväsendets uppkomst och snabba utveckling teaterlivet kom att genomgå en kris. Denna drabbade särskilt landsortsteatern, vilken redan förut av olika anledningar börjat föra en tynande tillvaro. De främsta orsakerna till att biograferna snabbt hotade att tränga ut teatern voro att finna dels i de med avseende å bekvämlighet och allmän trevnad bättre utrustade biograflokalerna, dels ock i den omständigheten att de permanent spelande biograferna kommo att mera tränga in i allmänhetens medvetande än de sporadiska teaterföreställningarna. För att stå sig i konkurrensen nödgades landsortsteaterns turnéledare — på bekostnad av den konstnärliga kvaliteten — mer lägga an på att tillmötesgå den breda publikens sensationslystnad vare sig det nu skedde genom uppmärksammade pjäsval eller genom införlivande med sina turnéer av skådespelare, som särskilt vunnit allmänhetens bevägenhet. På så sätt blev den kringresande teaterns roll av intet värde. Därmed följde också svåra förhållanden för vårt lands skådespelarkår, av vilken en stor del hade sitt verksamhetsfält förlagt just till landsortsteatern.

Det var sålunda intet lättskött arv, den nuvarande riksteatern hade att övertaga från den gamla landsortsteatern. Svårigheterna ha icke heller nämnvärt minskats sedan dess. Ehuru en del nya teaterbyggnader under de senare åren uppförts samt för teaterföreställningar lämpliga samlingslokaler kommit till stånd, vållar alltså lokalfrågan de största bekymren. Därtill kommer att en viss motvillighet mer och mer börjat göra sig gällande hos de goda skådespelarkrafterna att lämna huvudstaden, beroende dels på de ökade förtjänstmöjligheter i form av film- och radioengagemang, som där yppa sig, dels ock på den för deras ställning i konkurrensen om engagemangsmöjligheterna så betydelsefulla publiciteten, vilken bäst kan bevakas i huvudstaden såsom centrum för dags- och veckopressen.

Då det gäller frågan om riksteaterns omorganisation torde man emellertid kunna förmoda, att under gynnsammare tider såväl kommunerna själva som folkrörelsegrupper och idrottssammanslutningar i ett lyckligt samarbete skola medverka till en lösning av den viktiga lokalfrågan.

Större svårigheter synes problemet att vid riksteatern kunna engagera förstklassiga skådespelarkrafter erbjuda. Riksteaterns avsaknad av en egen fast ensemble medför även frånvaron ur konstnärlig synpunkt av en egen inre linje i teaterverksamheten. Liksom annan tillfällig teater hänvisas riksteatern att vinna publikens bevägenhet icke genom en konstnärligt hög standard utan — med några få undantag — genom att följa huvudstadens i press omreklamerade teaterrepertoar, vilken i en stad av Stockholms storlek alltid måste bli mer eller mindre konjunkturbetonad. Då riksteatern delvis är hänvisad att välja turnéprogram ur teatrarnas spellistor och riksteatern vid arrangerandet av dessa turnéer ofta ej direkt ansvarar för deras konstnärliga kvalitet, kommer riksteatern mer att framstå som en distributionscentral med huvudsakligen organisatoriska affärsuppgifter än som en produktionscentral med egen positiv konstnärlig uppgift.

Efter dessa inledande reflexioner har Martin övergått till att undersöka olika möjligheter för att giva riksteatern en rikare verksamhet. Han framlägger härvid tre alternativa förslag, nämligen 1:o) engagerande av en mindre fast ensemble med repetitionslokal i Stockholm, 2:o) nyssnämnda alternativ med den ändringen, att repetitionslokalen skall göras så stor, att den även kan användas som studioscen, samt 3:o) uppförande av ett särskilt riksteaterhus. Martin har i fråga om dessa olika uppslag anfört huvudsakligen följande.

I betraktande av de olägenheter, vilka enligt vad ovan angivits vidlåda den nuvarande riksteatern, framstår allt starkare kravet på skapandet av en riksteaterns egen fasta ensemble. Först härigenom kommer riksteatern att såväl för den stora publiken som för skådespelarkåren framstå som ett levande begrepp. Förutom värdet av att kunna bereda allmänheten tillfälle att uppleva god scenisk konst skulle även riksteatern genom en ensemble kunna fylla en av sina viktigaste uppgifter, nämligen att giva den svenska

skådespelarkåren arbetsmöjligheter. Då emellertid procentuellt sett de flesta sceniska artister, med vilka riksteatern turnerat, varit bundna med fasta engagemang vid sina respektive teatrar och således redan varit försörjda, har riksteatern hittills i stort sett åsidosatt nämnda uppgift. Endast undantagsvis — såsom beträffande vissa föreställningar från de kungl. teatrarne och särskilt framträdande konstnärliga succèer på övriga scener — borde riksteatern arrangera turnéer med ensembler från dessa fasta teatrar.

Om riksteatern skulle enligt det såsom *alternativ 1* betecknade förslaget engagera en fast ensemble syntes det vara tillfyllest, att denna omfattade 10 personer, 5 damer och 5 herrar. Enligt approximativa beräkningar skulle kostnaderna härför belöpa sig till 88,800 kronor för helårs- och 59,200 kronor för åtta månaders engagemang. Till denna kärnensemble skulle sedan vid behov knytas extra krafter. Några svårigheter att fylla denna ensemble med fullgoda skådespelarkrafter torde icke möta, enär under de senaste åren, enligt uppgift från svenska teaterförbundets kansli, ett stort antal goda sceniska förmågor varit utan fast engagemang. Under sina uppehåll i Stockholm kan ensemblen alltid påräkna radio- och filmengagemang. Härvid erbjuder sig för riksteatern en möjlighet att förbehålla sig en viss procent på gagerna från respektive radiotjänst och filmproducenterna, varigenom riksteatern skulle erhålla en slags återbäring från de krafter, som den berett fast engagemang.

En nödvändig förutsättning för hållande av en fast ensemble är emellertid, att denna har tillgång till en egen *repetitionslokal*. Hittills har man för repetition av riksteaterturnéerna varit hänvisad att hyra lokaler än här, än där, vilka i regel icke motsvarat de elementära kraven på en repetitionslokal. Av praktiska skäl bör denna lokal vara belägen i omedelbar anslutning till riksteaterns kansli. Till de redan nu föreliggande kostnaderna för riksteaterns kansli böra därför läggas utgifter för hyra av repetitionslokal med omkring 5,000 kronor, avlöning av en vaktmästare, som även kan fylla uppgiften som inspicient, med 6,000 kronor samt expenser, allt till ett sammanlagt beräknat belopp av 13,700 kronor. Genom uthyrning till olika teatersällskap av repetitionslokalen vid tillfällen, då den icke användes för riksteaterns räkning, kunna nämnda kostnader i viss utsträckning minskas.

Över ensemblen skall stå en konstnärlig ledande kraft, som bör svara för riksteaterns repertoar. Den konstnärliga ledningen bör vara helt fristående från den organisatoriska avdelningen. Denna sistnämnda skall utarbета planer och fastställa data för turnéerna, varefter den konstnärliga ledningen har att avgöra valet av pjäser.

För ett gynnsamt ekonomiskt resultat är det av största vikt, att turnéerna så planläggas, att alla onödiga resor undvikas. I sådant avseende bör tillämpas ett turnésystem, som kan benämnas »de snörräta turnéerna». Ett dylikt system förutsätter emellertid en planläggning av turnéerna på mycket lång sikt. Speldagarna på de olika platserna böra vara fixerade åtminstone ett år i förväg. Härigenom undvikas, att lokalerna redan äro uthyrda för andra evenemang, vilket tvingar turnéerna att ofta fara kanske stora och ur teatersynpunkt givande samhällen förbi.

Som förut nämnts äro biograferna riksteaterns svåraste konkurrent. I åtskilliga samhällen äro teaterlokalerna uthyrda som biografteater under hela säsongen och i andra samhällen åter äro biograferna de enda lokaler, som lämna sig för teaterverksamhet. Härvid kan ifrågasättas, om icke ett allmänt företräde borde givas teatern framför filmen. Ätminstone bör detta vara fallet, då

teaterlokal tillkommit eller förnyats och förbättrats genom tillskott av allmänna medel. Riksteaterns bärande idé, att giva landsorten god konst, bör rimligen icke få hämmas av biografägarnas ekonomiska intressen. Biograferna behöva ju icke bli lidande på att de någon enstaka gång nödgas rubba regelbundenheten i sina dagskassor. Visserligen givas många bra svenska filmer, som kanske på sätt och vis kunna ersätta en god teaterföreställning, men i allmänhet spela de utländska filmerna en så stor roll i biografägarnas reper-toarer att teaterturnéerna många gånger tvingas vika för dessa utländska produkter, som ingalunda kunna anses uppväga en god svensk teaterkväll.

Vad *alternativ 2* beträffar, bygger även detta på en fast ensemble av samma storlek som enligt *alternativ 1* samt på repetitionslokal i Stockholm. Denna lokal bör emellertid i detta fall ha sådana dimensioner, att den även skall kunna användas som studioscen.

Studioscenen är ur teatersynpunkt en synnerligen åtråvärd arbetsplats, som giver skådespelaren rika tillfällen till sådant konstnärligt skapande, som fördjupar och formar hans sceniska uttrycksmöjligheter. I den intima atmosfär, som den mindre, opretentiösa studioscenen skänker, har även publiken känslan av en omedelbarare upplevelse inför skådespelarens konst. Studioscenens förmåga att intensifiera den för all teaterkonst så nödvändiga kontakten mellan scen och salong är ett erkänt faktum.

Det torde vara allmänt bekant, att exempelvis Göteborg just genom stads-teaterns studioscen äger ett instrument, vilket både berikar och fördjupar Göteborgs teaterliv och som för övrigt givit konstnärliga impulser, förnimbara över hela landet. Det måste kännas som en stor brist, att landets huvudstad saknar en studioscen. Därmed går Stockholms teaterliv förlustigt en inspirationskälla av oskattbart värde för den sceniska konsten.

Skådespelaren får även genom studioscenen rikare arbetstillfällen, då studioscenen alltid kan disponeras av den del av ensemblen, som icke för tillfället är upptagen på den ordinarie scenen. Som bekant kan ju en succès, som går länge, förrycka en teaters arbetsplan och göra en del av ensemblen praktiskt taget sysslöslös. I sådant fall är studioscenen en ovärderlig tillgång. Där kunna de för ögonblicket disponibla krafterna samlas omkring nya uppgifter.

I samband med skapandet av en fast ensemble för riksteatern öppnar sig möjligheten att anknyta denna till studioscenen. Den ovan beräknade hyresutgiften för en repetitionslokal, 5,000 kronor, skulle då inte förslå utan man måste i stället kalkylera med en utgift på omkring 20,000 kronor. Studioscenen kan tänkas vara av samma storlek som exempelvis Blancheteatern eller Nya teatern och den torde icke kräva större maskinell utrustning än dessa teatrar.

På studioscenen skulle riksteaterns ensemble före avresa på turné giva vederbörande pjäs offentligt ett antal gånger och vid sin återkomst skulle ensemblen åter rycka in på scenen med sitt program. Under mellantiden skulle den del av ensemblen, som icke är engagerad av turnén, spela ett studio-program och samtidigt repetera en ny pjäs för en ny turné, som i sin tur skulle avlösa den hemvändande. Studioscenen kan även bli ett utmärkt organ för skolteatern.

Blancheteatern och Nya teatern ha visat sig ha ekonomisk bärkraft. Det finnes därför icke någon anledning förmoda, att en studioscen under riksteaterns ledning icke skulle visa sig äga lika stora förutsättningar att bestå som ett vinstgivande företag.

Riksteatern och studioscenen böra vara två ur ekonomisk synpunkt från varandra helt skilda företag. Bokföringsmässigt bör studioscenen läggas upp

som vilken annan teater som helst. Härav följer, att statsanslaget till riksteatern bör uppdelas i två poster, varav den ena skulle avses enbart för studioscenen.

Vid starten av en sådan scen torde man böra räkna med ett statsanslag av 75,000 kronor. Sedermera, då studioscenens verksamhet funnit sin form, torde ett anslag av förslagsvis 25,000 kronor kunna vara tillfyllest.

I den händelse att studioscenen under ett spelår skulle giva ett gott ekonomiskt resultat, borde givetvis statsanslaget helt eller delvis fonderas för det kommande spelåret, för vilket något anslag i så fall icke skulle utgå.

Mot ovannämnda två alternativ avseende det ena en fast ensemble med repetitionslokal och det andra en fast ensemble med studioscen står ett såsom *alternativ 3* betecknat förslag, vilket även kan karakteriseras som riksteaterhusförslaget. Teaterförhållandena i Stockholm lämna mycket övrigt att önska. Vid sidan av operan och dramatiska teatern, som ju ha sin givna plats, är det egentligen blott Blancheteatern och Nya teatern, som skapat sin egen stil. I övrigt präglas teaterns verksamhet av att en och annan god föreställning avlöser en rad av program utan mer framträdande ensemblespel, vilka icke väcka något större intresse inom teaterlivet i Stockholm. Den ojämna produktionen på dessa teatrar beror i första hand på att de sakna en utpräglad konstnärlig ledning på så sätt att de spekulera i gästspel såväl beträffande skådespelare som regissörer. Upprepade stjärnspel och tillfälliga arrangemang under säsongen av ena eller andra slaget för att väcka publikens intresse kunna icke i längden dölja bristen på konstnärliga intentioner.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden skulle, som förut antytts, en fast ensemble i Stockholm tillhörig riksteatern kunna utgöra ett synnerligen värdefullt tillskott till huvudstadens teaterliv i all synnerhet om denna ensemble anknötes till en studioscen. En sådan skulle med all sannolikhet verka väckande och stimulerande även på landsortens teaterintresse. Ännu mera fruktbärande för teaterlivet skulle det vara om riksteatern med hela sin organisation efter genomgången omändring och utbyggnad kunde samlas i ett eget hem — ett riksteaterhus. Detta hus skulle vara såväl i andligt som i materiellt avseende en central samlingspunkt för hela riksteatern.

Teaterhuset skulle inrymma scen och salong med cirka 700 platser för offentliga föreställningar. Till denna teater skulle en studioscen vara ansluten och i samma byggnad skulle även riksteaterns administrationslokaler vara belägna. Dessutom skulle här även inrymmas en elevskola. I omedelbar anslutning till denna institution för teaterundomen borde i riksteaterhuset finnas ett bibliotek för den litteratur, som behandlar teatern såväl ur historisk som kulturell synvinkel. I omedelbar anslutning till biblioteket skulle finnas en föreläsningssal.

I ett blivande riksteaterhus måste man tänka sig att bereda plats även för den mäktiga faktor, som utgöres av folkrörelserna och detta kunde ske framför allt om man siktade på en elevskola, som skulle utgöra ett podium för den skapande teaterundomen. Det vore en stor uppgift att här sammanföra ungdom från samhällets olika skikt till ett gemensamt fruktbärande sceniskt skapande. Den bildningstörst, som är det bärande i folkrörelserna, skulle här kunna finna en lycklig utlösning.

För att förverkliga riksteaterhuset måste naturligtvis ensemblen svälla ut långt över de snäva gränser, som härövan antytts. För att genomföra arbetet på två scener och dessutom förse landsorten med ett tillräckligt stort antal föreställningar måste den organisatoriska apparaten få ett helt annat format.

Riksteaterhuset bör bli en föregångare till den stora folkteater, som i Stockholm ifrågasatts att uppföras vid Hötorget. Denna teaters existensberättigande måste vara att den får sitt djupaste rotfäste i folkrörelserna. Det är därför av stor betydelse om det skulle finnas en delvis redan utformad teaterorganisation, som kunde överföras till den nya stora folkteatern i händelse av att denna verkligen komme till stånd. Under väntetiden skulle riksteaterhuset vara en samlingspunkt och en prövningsplats för de teaterproblem, som uppstå vid utformandet och utbyggandet av riksteatern till folkets egen teater.

I ett riksteaterhus kan man räkna med inkomster från de olika därstädes inrymda institutionerna. Den stora scenen bör bära sig ekonomiskt genom statsanslag, ett genomfört abonnemangssystem, främst baserat på de stora folkliga organisationerna, samt i övrigt på biljettintäkter från den utanför dessa organisationer stående teaterpubliken. Så även studioscenen, vilken genom sina förhållandevis små omkostnader borde kunna ge ett säkert överskott. Sistnämnda scen torde även med lätthet kunna uthyras, då riksteatern icke använder den, när tillgången på dylika lokaler i Stockholm är knapp och efterfrågan stor. Elevskolan skulle vara beroende av elevernas avgifter, vilka skulle räcka till skolans finansiering. Slutligen skulle i den till biblioteket anslutna föreläsningssalen avgiftsbelagda föreläsningar och kurser hållas.

Vad bibliotek och föreläsningar beträffar borde för dessa existera ett särskilt abonnemang för allmänheten — den teaterstuderande ungdomen undantagen. För att kunna utnyttja biblioteket och klubbbrummen skulle ett slags andelsbevis lösas, som berättiga till begränsat medlemskap. Detta bibliotek och dessa klubbbrum skulle naturligtvis vara utformade på sådant sätt, att de bleve en eftersökt samlingsplats. För anskaffande av biblioteket måste man räkna med såväl statsanslag som enskilda donationer.

Det begränsade medlemskapet i denna del av riksteatern skulle för allmänheten innebära, att den ägde rätt att vissa tider vissa veckodagar disponera lokalerna som studierum eller klubbbrum och på så sätt skulle ett givande intellektuellt utbyte kunna utvecklas mellan den teaterintresserade allmänheten och teaterfolket.

Förutsättningen för att kunna förverkliga tanken på ett riksteaterhus är naturligtvis, att man kan skaffa en lämplig fastighet. Härutinnan synes man vara berättigad att räkna med att Stockholms stad lämnar sin medverkan. Det vore icke mer än skäligt, att staden själv ingrepe för att fylla en påtaglig och ofta omvittnad brist i dess kulturliv. Som stor fastighetsägare borde icke Stockholms stad ha alltför stora svårigheter att finna ett för riksteatern lämpligt hus, som genom tillfällig ombyggnad kunde tjäna som ett hem för riksteatern med dess olika detaljer.

Utredningen får för egen del anföra följande.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår avse alternativen 1 och 2 att en fast ensemble skulle upprättas för riksteatern med en stamtrupp av 10 personer. Enligt de verkställda kostnadskalkylerna ha lönerna för dessa artister emellertid beräknats så, att utrymme inom den angivna kostnadsramen icke gives för engagerande av förstarangskrafter. Ett inrymmande i ensemblen även av mera framstående skådespelare skulle medföra kostnader av en helt annan storleksordning. Att märka är vidare, att en fast ensemble

för riksteatern, omfattande 10 personer, allenast skulle kunna tillgodose riksteatern med omkring 160 föreställningar under spelsäsongen eller sålunda kunna täcka blott en mindre del av teaterns behov. Skulle hela riksteaterverksamheten — fränsett turnéer från de statsunderstödda scenerna — baseras i huvudsak på fast engagerade artister måste man, om samma antal turnéföreställningar skall givas som för närvarande, räkna med en skådespelartrupp av omkring 30 personer. Därest verksamheten skulle utökas med ett större antal dubblade föreställningar och vidgad skolteaterverksamhet m. m. måste ytterligare ett tjugutal fast engagerade skådespelare tillkomma.

Utredningen vill till en början framhålla, att därest man vill genom upprättande av en fast ensemble för riksteatern söka giva riksteatern ett s. k. »eget ansikte» ensemblen också enligt utredningens mening måste innesluta skådespelarkrafter, som i full utsträckning kunna mäta sig med de ensembler, varöver de konstnärligt framträdande fasta scenerna disponera. Såsom redan framhållits kommer detta emellertid att ställa sig kostsamt. Det är vidare att märka, att det svårligen torde bli möjligt att till en dylik turnerande verksamhet knyta bärande skådespelarkrafter under en engagemangstid av 8—12 månader. Dessa krafter vilja nämligen av olika skäl icke binda sig för turnéverksamhet under en så pass lång tid. Det torde även böra framhållas, att de konstnärliga prestationerna kunna bli lidande på en så gott som oavbruten turnéverksamhet under en hel säsong. Med den nuvarande uppläggningsen av riksteaterverksamheten har det emellertid visat sig möjligt att till vissa riksteaterturnéer knyta erforderliga förstarangskrafter.

Skulle riksteaterns verksamhet i huvudsak helt baseras på fast engagerade krafter skulle detta innebära en organisatoriskt och administrativt mycket svårskött apparat, vilken dessutom skulle betinga anslagskrav av en storleksordning, vida överstigande den, varmed man under överskådlig tid kan räkna för teaterns del.

På grund av vad sålunda anförts har utredningen kommit till den uppfattningen, att det varken ur ekonomiska, praktiska eller konstnärliga synpunkter — åtminstone för närvarande — kan vara tillrådligt att uppbygga en central riksteaterorganisation på en fast engagerad ensemble, knuten till huvudstaden. Däremot skulle frågan ligga annorlunda till om förutsättningar finnes för tillskapandet av fasta kretsteatrar, ingående såsom led i riksteaterns verksamhet. I diskussionerna kring riksteatern har denna tanke tidigare intagit en framträdande plats. Utredningen vill framhålla, att goda skäl utan tvivel kunna anföras för en dylik lösning av landsortens teaterfråga. Projektets realiserande skulle emellertid säkerligen medföra krav på betydande anslag från det allmännas sida, såväl för engångskostnader som för driftkostnader. Utredningen anser det därför icke ligga inom de praktiska möjligheternas ram att nu söka realisera ett dylikt program.

Vad härefter angår de av utredningsmannen berörda frågorna om repeti-

tionslokal och studioscen för riksteatern, anser utredningen, att dessa spörsmål böra bli föremål för närmare överväganden av den blivande riksteaterstyrelsen. Enligt utredningens mening vore det främst av värde för riksteatern att få tillgång till en repetitionsscen av ungefär de mått som landsortsteatrarna i genomsnitt erbjuda, vilken lokal eventuellt även skulle kunna användas som studioscen. Kostnaderna för en dylik lokal måste emellertid — såvitt utredningen kan finna — komma att ställa sig väsentligt högre än vad utredningsmannen uppgivit. Utredningen är för sin del icke i stånd att giva anvisning på någon lämplig scen för riksteaterns räkning men anser det angeläget, att i fortsättningen uppmärksamhet ägnas denna fråga och att därest möjligheter uppstå att realisera detta önskemål dessa även tillvaratagas.

Utredningsmannen har i sitt alternativ 3 lagt upp ett vitt syftande framtidsprojekt för lösandet av frågan om tillskapandet i Stockholm av en »folkets egen teater» i kombination med riksteatern. Denna fråga ligger uppenbarligen utanför utredningens kompetensområde. Utredningen vill därför endast uttala, att realiserandet av ett sådant projekt liksom kretsteater-tanken förutsätter så betydande anslag av allmänna medel, att det för närvarande ej synes vara praktisk politik att närmare undersöka detsamma. I detta sammanhang har utredningen uppmärksammat den nyligen i Stockholms stadsfullmäktige av borgarrådet Oscar Larsson väckta motionen om utredning beträffande åstadkommande av en ny stor stadsteater i huvudstaden av folkteatertyp med hög konstnärlig standard och fast repertoar. Intet nämnes i motionen om en samverkan med riksteatern. Det synes dock önskvärt att denna fråga innefattas i den undersökning, vartill motionen kan giva anledning.

Kap. XIII. Riksteaterns turnéverksamhet och de statsunderstödda scenernas medverkan i denna.

Turnéverksamheten för riksteatern är — såsom utredningen i den inledande avdelningen omförmält — baserad på medverkan dels från de statsunderstödda teatrarna, dels från privata sällskap, dels ock från sällskap i riksteaterns egen regi. Utredningen har tidigare redogjort för huru antalet turnéföreställningar varit fördelade på dessa kategorier under spelåren 1935—44 (se tablå på sid. 32). Härav framgår, att utvecklingen allt mera gått i den riktningen, att de statsunderstödda scenernas medverkan trätt i bakgrunden, medan föreställningar, anordnade i riksteaterns egen regi blivit de dominerande. Denna utveckling torde i huvudsak ha föranletts dels därav, att de statsunderstödda scenernas turnéer ställa sig icke oväsentligt dyrare än

riksteaterns egna turnéer, vilket föranlett ledningen för riksteatern att av sparsamhetsskäl nedbringa antalet dylika föreställningar, dels ock av det förhållandet, att vissa av de statsunderstödda scenerna — främst dramatiska teatern och Göteborgs stadsteater — icke utan avsevärda svårigheter kunnat under pågående säsong på hemmascenen tillgodose även riksteaterns behov. Två andra av de statsunderstödda scenerna, nämligen Göteborgs lyriska teater och Hälsingborgs stadsteater, ha däremot i väsentlig mån haft sin verksamhet baserad på jämväl turnéverksamhet för riksteaterns räkning.

Det har under den diskussion, som rått kring riksteatern alltsedan dess tillkomst, från olika håll riktats anmärkningar mot de statsunderstödda scenernas medverkan i riksteaterverksamheten, varvid det gjorts gällande, att denna medverkan befordrat arbetslöshet bland de utanför dessa scener stående skådespelarkategorierna. Även om något berättigande kan ligga i denna anmärkning, anser utredningen likväl, att nämnda omständighet icke kan anföras såsom ett tillräckligt vägande motiv för att ur riksteaterverksamheten utesluta de statsunderstödda teatrarna. Fastmera håller utredningen före att, därest riksteatertanken skall hållas levande, i riksteaterns verksamhet alltjämt bör ingå en avsevärd medverkan från de statsunderstödda teatrarna. Det måste nämligen framstå såsom ett befogat krav, att den teaterverksamhet, knuten till fasta scener, som uppehålls med betydande anslag av statsmedel, icke uteslutande förbehålles ett fåtal av landets större städer utan också kommer landet i dess helhet till del. Det ligger i sakens natur, att en dylik turnéverksamhet för riksteatern stundom kan bereda de statsunderstödda teatrarna avsevärda svårigheter. Turnéerna måste planeras och tiden för desamma fastställas långt i förväg. Härigenom har det inträffat, att succèser på hemmascenen måst avbrytas till väsentligt förfång för den därav berörda teaterns ekonomi. Viss hänsyn har också tagits till detta förhållande. Sålunda har Kungl. Maj:t på tillstyrkan av teaterrådet medgivit, att Göteborgs stadsteater under de två senaste spelåren helt befriats från turnéverksamhet för riksteatern. Detta sammanhänger med att de tidigare förekommande operaföreställningarna i Göteborg, vilka givits på stadsteatern, inställts under rådande kristid. Dessa operaföreställningar omfattade omkring en vecka på hösten och en vecka på våren, varunder stadsteaterns ensemble blev ledig för medverkan i riksteaterns verksamhet.

Utredningen vill framhålla, att det utan tvivel ligger i det allmännas intresse att främst nationalscenen — dramatiska teatern — deltagar i riksteaterverksamheten. Dramatiska teaterns medverkan har under de senare spelåren varit fastställd till 50 föreställningar för spelår, dock med befogenhet för teaterrådet att företaga jämkningar i detta antal. Under spelåren 1942—43 och 1943—44 har antalet föreställningar från denna teater av ovan anförda skäl reducerats till allenast respektive 29 och 26. Utredningen kan icke finna det tillfredsställande att dramatiska teatern i så relativt ringa

omfattning medverkar i riksteaterverksamheten, ehuru utredningen finner det förklarligt, att så blivit förhållandet under för närvarande rådande omständigheter. Med de organisatoriska förändringar utredningen föreslagit åsyftas emellertid att skapa förutsättningar för en intensifiering och utveckling av riksteaterns verksamhet. I detta syfte har det synts utredningen önskvärt att få till stånd en ökad medverkan i riksteaterverksamheten från dramatiska teaterns sida.

Utredningen har hänvänt sig till styrelsen för nämnda teater med anhållan om uppgift huruvida och under vilka betingelser teatern kunde påtaga sig att för riksteaterns del giva upp till 100 föreställningar per spelår. I skrivelse till utredningen den 17 april 1944 framhöll styrelsen för dramatiska teatern, att förutsättningen för en sålunda ifrågasatt utökning av dess turnéverksamhet i främsta rummet vore anskaffandet av en repetitionslokal med scenutrymmen, i stort sett motsvarande landsortsteatrarnas, ävensom någon utökning av artistpersonalen. Samtidigt meddelade styrelsen, att planer voro å bane att för teaterns del förhyra biografen »Sibyllan», Almlöfsgatan 1 i Stockholm, vilken lokal efter nödiga omändringar skulle lämpa sig för såväl repetitioner som offentliga teaterföreställningar. För att teatern skulle bli i stånd att tillgodose riksteatern med 100 föreställningar per spelår ansåg styrelsen vidare att teaterns ensemble måste utökas med 6 à 7 skådespelare.

I särskilda skrivelser den 21 april och den 15 juni 1944 hemställde styrelsen för dramatiska teaterns aktiebolag att medel måtte ställas till styrelsens förfogande dels för utförande av vissa för biograflokalen Sibyllans användning för teaterändamål erforderliga ombyggnads- och reparationsarbeten m. m., dels ock för bestridande av de med den utökade teaterdriften förenade kostnaderna.

Genom beslut den 30 juni 1944 har Kungl. Maj:t medgivit, att dramatiska teaterns aktiebolag finge ur bolagets av statskontoret förvaltade reservfond bekomma ett räntefritt lån å högst 242,000 kronor för bestridande av kostnaderna för ovannämnda biograflokals omändring för teaterändamål. Vidare har Kungl. Maj:t ur lotterimedelsfonden anvisat ett anslag av 65,000 kronor såsom bidrag till den utökade teaterverksamheten.

Sedan dramatiska teatern sålunda genom berörda beslut utrustats med de materiella förutsättningar teatern behöver för att i ökad utsträckning deltaga i riksteaterverksamheten, kommer utredningen att i sina kostnadsberäkningar i det följande räkna med en utökad turnéverksamhet från dramatiska teaterns sida.

Vad angår turnéverksamheten från kungl. teatern ligger det i sakens natur, att en dylik av ekonomiska skäl endast kan förekomma i begränsad utsträckning, och då i regel endast som operasoaréer. Emellertid förekommer det regelbundet under sommarsäsongen, att ensembler av operaartister

turnera i folkparkerna, vilka ha helt andra möjligheter i olika avseenden att ordna operaföreställningar än som kan erbjudas i de lokaler, som under vintersäsongen stå till teaterverksamhetens förfogande. Enligt utredningens mening torde några befogade erinringar icke kunna riktas mot den nu tillämpade anordningen beträffande operans deltagande i turnéverksamheten ute i landet. Önskvärt är givetvis att de tidigare förekommande operabesöken i Göteborg återupptagas, när detta av statsfinansiella skäl åter visar sig möjligt och att Göteborgs stadsteater då åter i sin tur engageras i riksteaterverksamheten.

Statsbidraget till Hälsingborgs stadsteater har med utgången av innevarande spelår upphört, men Malmö stadsteater står färdig att i och med spelåret 1944—45 börja sin verksamhet. Sistnämnda teater har inrangerats bland de statsunderstödda scenernas antal. Utredningen utgår ifrån att även denna nya teater kommer att med visst antal föreställningar per spelår inkopplas i riksteaterverksamheten.

Att Göteborgs lyriska teater alltjämt bör anlitas för att giva föreställningar för riksteaterns räkning i samma omfattning som hittills ägt rum anser utredningen självklart.

Riksteatern har, såsom redan ovan erinrats, alltmera övergått till att i egen regi utsända turnéer. Detta anser utredningen vara en utveckling, emot vilken några vägande invändningar icke kunna resas. I den mån denna utveckling icke tenderar till skapandet av ett slags monopolställning för riksteatern till förfång för den privata teaterverksamheten — något som enligt utredningens mening icke vore lyckligt — synes ett fortgående på den av riksteatern inslagna vägen vara ägnat att låta riksteatern i det allmänna medvetandet framstå som ett producerande organ och självständigt teaterföretag. Detta är enligt utredningens mening en riktig utveckling, ägnad att hos landets teaterpublik skaffa ökade sympatier för riksteatern.

De av riksteatern utsända turnéerna ha i regel en varaktighet av 30 à 60 dagar. Mer än en föreställning av samma program har hittills allenast försöksvis förekommit på vissa spelplatser, där man kunnat räkna med ett särskilt livligt teaterintresse. Det har givetvis varit en avvägningsfråga om man — med den relativt korta tid en turnéensemble hittills varit samlad — bort eftersträva att låta detta sällskap besöka så många olika orter som möjligt eller bereda så många personer som möjligt på en och samma plats tillfälle att se föreställningen. En förutsättning för att dubblerade föreställningar i större utsträckning skola komma till stånd måste enligt utredningens mening vara, att turnéerna utsträckas över en längre tid än nu är förhållandet. Det synes utredningen önskvärt, att riksteaterverksamheten vidgas icke blott på bredden utan även på djupet, så att på större orter, där goda scenförhållanden

finnas, ett flertal föreställningar givas, men utan att mindre folkrika orter fördenskull berövas sina föreställningar.

På de håll, där hittills försök med dubblerade föreställningar ägt rum, har — enligt vad centralstyrelsen meddelat — det ekonomiska resultatet av försöken varit mycket varierande. I vissa fall ha kraftiga ekonomiska bakslag drabbat lokalavdelningarna, vilka avskräckt dem från att fortsätta på en dylik väg. Centralstyrelsen har framhållit, att en ökning av medlemsantalet i de lokala föreningarna på flertalet platser skulle förutsätta en dubbling av en del föreställningar, men att man med nuvarande biljettpriser (5—7 kronor på parketten) likväl ej torde kunna — i varje fall under en övergångstid — räkna med att den andra föreställningen i allmänhet komme att kunna fylla mera än 50 à 75 procent av hela antalet platser. Detta förhållande måste enligt centralstyrelsens uppfattning förutsätta, att den centrala organisationen kan garantera en del av den ekonomiska risken, till exempel hälften av eventuell förlust å de dubblerade föreställningarna. Enligt centralstyrelsens i det föregående angivna beräkningar uppgår den minskning i utgifter som kan ernås vid dubblerade föreställningar till 400 à 500 kronor per föreställning, motsvarande omkring 25 procent av kostnaderna för den första föreställningen.

Därest den av utredningen i det föregående förordade kollektiva anslutningsformen för medlemskap i de till riksteatern anslutna teaterföreningarna kommer till stånd, bör denna givetvis även suppleras med en intensifiering av propagandan för ökat individuellt medlemskap. Om teaterföreningarnas publikkadrar på sålunda angivet sätt förstärkas, ligger det i sakens natur, att en enda föreställning på åtskilliga platser kommer att bli otillräcklig för att tillgodose teaterbehovet. På sådana platser måste man räkna med att dubblerade föreställningar mera allmänt skola förekomma. Anordnandet av sådana föreställningar kan givetvis ske på olika sätt. Den andra föreställningen kan sålunda i sin helhet överlåtas till ett fixt pris till olika organisationer på platsen såsom sker till Skådebanan. Man kan även tänka sig, att den första föreställningen gives för den stora allmänheten utan några särskilda rabattförmåner, medan den andra föreställningen i stort sett förbehålles medlemmarna av ortens teaterförening. Tänkbart är även att den andra föreställningen gives till över lag lägre biljettpriser än den första, då man ju bör ha att räkna med en omkostnadsreduktion av omkring 25 procent. Det torde böra ankomma på riksteaterstyrelsen att i samråd med vederbörande lokala instanser tillämpa det system för dubblerade föreställningar, som kan finnas lämpligast med hänsyn till de på olika orter föreliggande förhållandena. Utredningen, som ansett sig böra giva sin anslutning till det av centralstyrelsen framställda förslaget, att medel ställas till styrelsens förfogande för garanterande av dubblerade före-

ställningar, kommer att vid beräkningen av anslag till riksteatern även räkna med visst belopp för detta ändamål.

Det har ifrågasatts, att en riksteaterturné på sitt program skulle ha t. ex. två pjäser, vilka kunde givas alternerande. Denna i och för sig tilltalande tanke torde emellertid icke låta sig genomföra. Transportkostnaderna för dekorationer och rekvisita skulle bli i det närmaste fördubblade. Då man icke kan räkna med att de båda pjäserna ha behov av lika stort antal skådespelare måste personalens antal anpassas efter det större programmet. Den del av personalen, som ej användes i den mindre pjäsen, skulle sålunda komma att vara ledig vissa dagar men måste likväl tillgodoses med lön och dagtraktamenten. Det torde även ur konstnärlig synpunkt ställa sig mycket svårt att få två pjäser besatta med samma personaluppsättning.

Hittills har riksteatern i mycket begränsad omfattning kunnat giva folkföreställningar med lägre biljettpriser. Det synes emellertid utredningen vara icke minst ur propagandasynpunkt önskvärt att dylika folkföreställningar i något större omfattning kunna anordnas. Utredningen finner sig därför böra föreslå, att särskilda medel avses jämväl för detta ändamål. Utredningen återkommer härtill i samband med behandlingen av frågan om anslag till riksteaterverksamheten.

Kap. XIV. Rabatt- och abonnemangssystem.

Lokalavdelningarna uttaga nu — såsom i det föregående omförmälts — av sina medlemmar en årsavgift av 3 kronor. Varje medlemskort gäller för två personer och berättigar till dels en nedsättning vid biljettinköp, varierande mellan 50 öre och 1 krona, dels ock att kostnadsfritt erhålla förbundets tidskrift »Teatern». I regel äger medlem verkställa inköp av biljetter i förtur. Flertalet lokalavdelningar uttaga icke särskild förköpsavgift av sina medlemmar. Av beloppet, 3 kronor, inlevereras 1 krona 50 öre till centralstyrelsen, som använder de sålunda inflytande medlen för finansiering av nyssnämnda tidskrift.

Utredningen utgår för sin del från att den nuvarande avgiften för individuellt anslutna medlemmar bör bibehållas och att hälften därav liksom hittills inlevereras till centralstyrelsen. Därest centralstyrelsen även i fortsättningen kommer att utgiva en periodisk publikation, bör denna del av medlemsavgiften i främsta rummet användas till denna publikation.

De individuellt anslutna medlemmarna böra alltså för sin medlemsavgift tillförsäkras vissa förmåner. Medlemskortet bör sålunda berättiga till inköp av två biljetter och till erhållande av viss nedsättning vid biljettinköp. Rabattförmånen synes utredningen likväl i allmänhet — fränsett vid abonnemang, för vilka särskilda regler böra gälla — icke böra avse större

nedsättning än 75 öre. Utredningen kan däremot icke finna att de nu i regel tillämpade förmånerna av inköp i förtur och befrielse från förköpsavgift stå i skäligt förhållande till den ekonomiska insats, som av vederbörande medlem presteras. Det synes utredningen därför önskvärt, att teaterföreningarna icke i fortsättningen tillförsäkra sina medlemmar sistnämnda förmåner, vilka på sina håll väckt en enligt utredningens mening berättigad kritik.

Vad rabattförmånerna för kollektivt anslutna medlemmar beträffar har utredningen redan i det föregående (Kap. XI) uttalat sig härom och ansett detta spörsmål böra bli en förhandlingsfråga mellan teaterföreningen och vederbörande organisation.

Såsom utredningen i nyssnämnda kapitel haft anledning framhålla anser utredningen, att abonnemang i vidgad utsträckning bör införas. Abonnemangen innebära nämligen en viss trygghet för teaterföreningarna och verka stabiliserande på deras ekonomiska förhållanden, samtidigt som alltför starka fluktuationer i besöksfrekvensen förebyggas.

Enligt utredningens mening böra abonnemangen stå öppna för såväl medlemmar av teaterföreningarna som för personer, stående utanför dessa föreningar. Vid abonnemang böra båda dessa kategorier komma i åtnjutande av nedsättning i biljettpriset, dock avpassad på så sätt, att medlemmarna i teaterföreningarna härvid beredas en större rabattförmån än till föreningarna icke anslutna personer. Därest grundpriset för en parkettbiljett till en vanlig föreställning t. ex. är 5 kronor 50 öre, bör medlem få inköpa sina biljetter för 4 kronor 75 öre. Uttages förköpsavgift av 1 krona skulle beloppen bli respektive 6 kronor 50 öre och 5 kronor 75 öre. Fyra föreställningar utan förköpsavgift och utan abonnemang skulle då för icke-medlem betinga ett pris av $(4 \times 5:50 =)$ 22 kronor och för medlem ett pris av $(4 \times 4:75 =)$ 19 kronor. Vid abonnemang böra såväl medlemmar som icke-medlemmar tillförsäkras en rabattförmån av exempelvis 50 öre per biljett och alltså för abonnemanget betala 20 kronor, respektive 17 kronor. Utredningen anser det lämpligt att abonnemangsrabatten göres så stor, att man därigenom i största möjliga utsträckning kan få till stånd ett fast abonnemangssystem för riksteaterföreställningarna. Abonnemangen böra vara bindande och abonnemangsavgiften helst erläggas på en gång.

Kap. XV. Anslag till riksteatern.

För riksteaterns verksamhet utgick under spelåren 1938—41 ett årligt anslag ur lotterimedelsfonden av 300,000 kronor. Under spelåren 1941—43 har anslaget utgjort 350,000 kronor, därav 100,000 kronor för fältteaterverksamhet. För spelåret 1943—44 höjdes anslaget med 2,000 kronor till

352,000 kronor för beredande av medel för kontinuerlig granskning av riksteaterns verksamhet genom en av teaterrådet utsedd revisor. För fältteaterverksamheten har under sistnämnda spelår alltså avsetts ett belopp av 100,000 kronor. För första hälften av spelåret 1944—45 har beviljats ett anslag av 201,000 kronor, därav 50,000 kronor för fältteaterverksamhet och 1,000 kronor för ifrågavarande revisionskostnader. För helt spelår räknat innebär detta, att anslaget till den civila verksamheten upptagits till det belopp, som utgick under spelåren 1938—41.

Enligt vad i det föregående angivits uppgå de sammanlagda årliga kostnaderna för centralstyrelsen till 76,400 kronor. Utredningen har för den centrala administrationen räknat med en ökning av kostnaderna med 23,000 kronor, därav 3,000 kronor för extra biträdespersonal, 10,000 kronor för anställande hos centralstyrelsen av en särskild ombuds- och propagandaman samt 10,000 kronor för avlönande av försöksvis anställda lokalombud. Härigenom skulle utgifterna för centralstyrelsen belöpa sig till (76,400 + 23,000 =) 99,400 kronor, vilket belopp synes böra avrundas uppåt till 105,000 kronor för att även lämna utrymme för de genom representantskapets tillkomst ökade kostnaderna för centralstyrelsen.

Utredningen kommer i det följande att vid sina anslagsberäkningar för riksteaterns turnéverksamhet bortse från de utgifter, vilka nu hänföra sig till fältteaterverksamheten, emedan utredningen utgår ifrån att, när fredliga förhållanden åter inträda, denna gren av riksteaterverksamheten kommer att avvecklas.

Riksteatern kommer att för sin ordinarie verksamhet under spelåret 1944—45 oavsett kostnaderna för den centrala administrationen disponera ett belopp av omkring 225,000 kronor. Utredningen har kommit till den uppfattningen, att därest riksteatern på det stora arbetsfält, som den är avsedd att omspanna, skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter måste ökade anslagsmedel ställas till dess förfogande. Utredningen har, efter inhämtande av erforderliga uppgifter från centralstyrelsen, uppgjort följande förslag till kostnadsstat för riksteaterns civila turnéverksamhet:

	Antal föreställningar	Belopp kr.
Ordinarie föreställningar (exklusive föreställningar från dramatiska teatern)	300	135,000
Föreställningar från dramatiska teatern	80	48,000
Risikofond för dubblerade föreställningar (inklusive 20 föreställningar från dramatiska teatern)	100	50,000
Föreställningar i småsamhällen	250	62,500
Skolföreställningar	100	30,000
Folkföreställningar	50	24,500
Summa	880	350,000

Anslaget till den centrala riksteaterverksamheten skulle alltså vid bifall till utredningens förslag uppgå till $(105,000 + 350,000 =)$ 455,000 kronor.

Ett realiserande av utredningens förslag beträffande införande av aktiebolagsform för riksteatern innebär — såsom i det föregående framhållits — att ett engångsbelopp av sammanlagt 50,000 kronor skulle anvisas ur lotteri-medelsfonden för beredande av möjligheter för de två kungl. teatrarna att i enlighet med utredningens förslag teckna aktier i riksteaterbolaget.

Härutöver torde eventuellt ett visst engångsbelopp behövas för täckande av centralstyrelsens och lokalavdelningarnas underskott, vilket torde per den 30 juni 1944 kunna beräknas till omkring 40,000 à 50,000 kronor. Det synes nämligen utredningen oundgängligen nödvändigt för att den av utredningen föreslagna riksteaterorganisationen skall kunna träda i verksamhet, att de tidigare uppkomna underskotten täckas, något som näppeligen torde vara möjligt utan medverkan från statens sida. Då emellertid den nya organisationen icke lär kunna genomföras förrän från och med spelåret 1945—46 är det icke möjligt för utredningen att angiva storleken av det belopp, varmed man i nu förevarande avseende synes böra räkna. Under det nu senast förflutna spelåret har, enligt vad centralstyrelsen meddelat utredningen, på grund av en nedskärning av antalet föreställningar, någon höjning av biljettpriserna samt en stor publikanslutning till föreställningarna det visat sig möjligt att i avsevärd omfattning täcka tidigare spelårs underskott. För den händelse nästa spelår giver ett lika gott resultat som spelåret 1943—44 har man anledning antaga, att det vid dess utgång kvarstående underskottet kommer att bli av relativt obetydlig omfattning. Utredningen förutsätter att centralstyrelsen skall vinnlägga sig om att även under spelåret 1944—45 handha riksteaterns ekonomi så, att ett möjligtast gynnsamt ekonomiskt resultat kan uppnås.

Tablå över antalet sittplatser i teatrarna, antalet medlemskort per den 30 juni 1944 och besöksfrekvensen under spelåret 1943—44.

	Totalt antal sittplatser *)	Antal medlemskort	Medeltal besökare	Besöksfrekv. i förh. till ant. platser
Boden	327	231	311	95 0/0
Boliden	293	179	179	61 0/0
Bollnäs	270	108	253	93 0/0
Borlänge	475	380	443	93 0/0
Borås	355	534	331	93 0/0
Eskilstuna	576	269	489	85 0/0
Falkenberg	314	264	334	89 0/0
Gävle	635	711	388	61 0/0
Halmstad Folkets Park	{ 1,000		720	72 0/0
» Teatern	{ 401	258	326	81 0/0
Hälsingborg	601	59	487	81 0/0
Härnösand	410	259	341	83 0/0
Jokkmokk	234	128	210	90 0/0
Jönköping	566	473	485	86 0/0
Kalmar	435	391	411	94 0/0
Karlshamn	350	289	333	95 0/0
Karlskrona	680	585	522	77 0/0
Karlstad	475	470	391	82 0/0
Kiruna	437	169	393	90 0/0
Kristianstad	433	337	363	84 0/0
Kristinehamn	287	221	256	89 0/0
Köping	439	324	384	87 0/0
Landskrona	470	216	323	69 0/0
Linköping	499	800	407	80 0/0
Ljusne	408	63	148	35 0/0
Luleå	356	273	338	95 0/0
Lund	555	187	470	85 0/0
Lysekil	305	209	298	98 0/0
Malmberget	c:a 500	367	390	78 0/0
Malmö	1,166	304	579	50 0/0
Mariestad	308	232	302	98 0/0
Norrköping Teatern	{ 788		590	75 0/0
» Arbetarefören. ..	{ 615	602	615	100 0/0
Nyköping	314	191	296	94 0/0
Piteå	c:a 280	51	248	89 0/0
Sandviken	554	426	353	64 0/0
Skara	500	166	420	84 0/0
Skelleftehamn	422	207	232	55 0/0
Skellefteå	314	217	225	72 0/0

	Totalt antal sittplatser *)	An tal medlemskort	Medeltal besökare	Besöksfrekv. i förh. till ant. platser
Skövde	c:a 450	90	417	93 0/0
Sollefteå	285	177	240	84 0/0
Sundsvall	531	671	388	73 0/0
Söderhamn	372	401	274	74 0/0
Trelleborg	370	92	217	59 0/0
Uddevalla	357	286	372	100 0/0
Umeå	409	194	330	81 0/0
Uppsala (varierande lokaler)		39		
Varberg Folkets Park	{ 694	218	543	78 0/0
» Teatern	{ 362		285	79 0/0
Vänersborg	382	266	377	99 0/0
Västerås	510	625	475	93 0/0
Växjö	459	167	411	90 0/0
Ystad	434	167	405	91 0/0
Örebro	560	448	502	90 0/0
Örnsköldsvik	440	66	423	96 0/0
Östersund	641	336	523	82 0/0

*) I detta antal ingå ett visst antal platser, som i praktiken äro osäljbara.

Bilaga 2.

Centralstyrelsens fordringar hos och skulder till lokalavdelningarna den 30/6 och den 31/12 1943 samt lokalavdelningarnas kapitalbehållningar och kapitalunderskott den 30/6 1943.

Lokalavdelningar	Fordran skuld (—) 30/6 43 Kronor	Därav kvar obetalt 31/12 43 Kronor	Total fordran skuld (—) 31/12 43 Kronor	Behållning underskott (—) 30/6 43 Kronor	Anm.
Boden	772	397	393	— c:a 690	Årsredov. 42/43 ej avl.
Bollnäs	219	219	219	— 400	
Borlänge	701	1	3	296	
Borås	11	11	11	74	
Eskilstuna	—	—	—	546	
Falkenberg	337	337	337	— 428	
Filipstad	—	—	—	—	Ingen verks. sedan 37/38
Gävle	270	270	270	— 1,457	
Halmstad	125	125	187	1,400	
Hofors	71	71	71	— 309	Ingen verks. sedan 40/41. Per 30/6 42. Årsredov. 42/43 ej avlämnad.
Hudiksvall	—	—	—	296	
Husumverken	117	117	117	59	Ingen verks. sedan 40/41
Hälsingborg	—	—	—	1,052	
Härnösand	5	5	5	410	
Jokkmokk	—	—	—	510	
Jönköping	— 455	—	—	2,400	
Kalmar	—	—	—	714	
Karlshamn	1	1	1	428	Årsredov. 42/43 ej avl.
Karlskrona	—	—	200	3 655	
Karlstad	783	647	647	— 730	Årsredov. 42/43 ej avl.
Katrineholm	358	358	358	— 257	
Kinna	900	900	900	— 808	Ingen verks. sedan 40/41.
Kiruna	—	—	—	962	
Kristianstad	41	41	41	506	
Kristinehamn	—	—	114	62	
Köping	200	—	—	— 14	
Landskrona	2,976	2,876	3,412	— 2,760	
Leksand	11	11	11	152	Ingen verks. sedan 39/40.
Lessebo	78	78	78	— 111	
Lidköping	—	—	—	—	, , , , 40/41.
Linköping	2,001	2,001	2,085	— 1,898	
Ljusne	—	—	—	— 170	
Luleå	—	—	—	1,450	
Lund	7,464	7,288	7,346	— 6,986	
Lysekil	250	250	300	305	
Malmberget	1,447	1,347	1,317	— 614	
Malmö	—	—	—	245	
Mariestad	12	5	5	1,117	
Nora	192	100	100	6	
Norrhult	115	115	115	— 95	Ingen verks. sedan 39/40.
Norrköping	—	—	2	443	
Nyköping	838	211	211	— 831	

Lokalavdelningar	Fordran skuld (—) ^{30/6} 43 Kronor	Därav kvar obetalt ^{31/12} 43 Kronor	Total fordran skuld (—) ^{31/12} 43 Kronor	Behållning underskott (—) ^{30/6} 43 Kronor	Anm.
Nynäshamn	113	113	113	— 81	Ingen verks. sedan 41/42.
Piteå	914	914	914	— 886	
Rundviksverken ..	1,409	1,409	1,409	— 1,380	
Sandviken	488	488	1,097	— 271	
Skara	10	—	— 6	—	
Skelleftehamn	678	678	679	— 681	
Skellefteå	2,048	1,398	1,476	— 1,003	
Skövde	385	—	338	151	
Sollefteå	809	809	826	— 625	
Strängnäs	— 100	— 100	— 100	—	Ingen verks. sedan 36/37.
Sundsvall	— 2,500	—	— 3	3,027	
Surahammar	35	35	35	— 35	Ingen verks. sedan 39/40.
Sveg	5	5	5	—	, , , ,
Söderhamn	979	948	948	— 761	
Trelleborg	— 102	—	—	973	
Uddevalla	2,683	2,683	2,683	— 2,541	
Umeå	—	—	—	142	
Uppsala	72	—	—	715	
Varberg	—	—	—	1,102	
Vänersborg	767	743	743	— 755	
Västanfors	99	99	99	— 99	Ingen verks. sedan 39/40.
Västerås	592	—	— 2	— 436	
Växjö	1,250	1,250	1,732	— 1,172	
Ystad	2,730	2,555	2,555	— 2,735	
Örebro	345	345	422	141	
Örnsköldsvik	879	792	792	— 840	
Östersund	—	—	—	389	
69 avd.					
Summa fordringar	37,585	33,046	35,722		
» skulder ..	3,157	100	111		
» behålln. .				23,728	
» undersk.				32,859	

Anm.: Uppgifterna i fjärde kolumnen över behållningar resp. upplupna underskott på lokalavdelningarnas verksamhet äro icke genomgående fullt säkra på grund av dels att årsredovisningar i en del fall saknas, dels att vissa lokalavdelningar tydligen ha svårt att upprätta årsredovisningarna på ett korrekt sätt.

Stockholm den 31 januari 1944.

Ove Lindhoff.

**Centralstyrelsens fordringar hos lokalavdelningarna den 28/6 1944 samt
lokalavdelningarnas kapitalbehållningar och kapitalunderskott den
30/6 1944.**

Lokalavdelningar	Fordran ^{28/6 44} Kronor	Avskrivning 1943/44 Kronor	Behållning, under- skott (—) ^{30/6 44} Kronor	Anm.
Boden	412		— c:a 700	
Boliden	—		757	
Bollnäs	232		— c:a 800	
Borlänge	162		c:a 50	
Borås	541		— c:a 800	
Eskilstuna	—		1,004	
Falkenberg	—	100	c:a 150	
Filipstad	—		—	Ingen verks. sed. 37/38.
Gävle	270		— c:a 2,100	
Halmstad	—		c:a 1,800	
Hofors	—	71	— 238	» » » 40/41.
Hudiksvall	—		c:a 300	» » » 42/43.
Husumverken	—		—	» » » 40/41.
Hälsingborg	—		c:a 400	
Härnösand	5		555	
Jokkmokk	—		481	
Jönköping	234		c:a 2,900	
Kalix	—		c:a 300	
Kalmar	—		c:a 950	
Karlshamn	1		c:a 700	
Karlskrona	—		c:a 3,000	
Karlstad	391	323	c:a 200	
Katrineholm	—	257	—	» » » 42/43.
Kinna	—	828	—	» » » 40/41.
Kiruna	—		509	
Kristianstad	—		494	
Kristinehamn	—		c:a 50	
Köping	—		1,136	
Landskrona	3,600		— c:a 3,500	
Leksand	—		152	» » » 39/40.
Lessebo	—	69	—	» » » 40/41
Lidköping	—		—	» » » »
Linköping	1,300		— c:a 1,100	
Ljusne	—		242	
Luleå	—		927	
Lund	6,888		— c:a 6 500	
Lysekil	—		720	
Malmberget	847		— 78	
Malmö	—		c:a 200	
Mariestad	5		c:a 1,100	
Nora	100		6	» » » 42/43.
Norrhult	—	109	—	» » » 39/40
Norrköping	112		c:a 400	
Nyköping	120		— 28	
Nynäshamn	—	104	—	» » » 41/42.

Lokalavdelningar	Fordran 28/6 44 Kronor	Avskrivning 1943/44 Kronor	Behållning, under- skott (—) 30/6 44 Kronor	Anm.
Piteå	1,120		— c:a 1,100	Ingen verks. sed. 42/43.
Rundviksverken	1,409		— 1,380	
Sandviken	802		— c:a 750	
Skara	—		c:a 200	
Skelleftehamn	500		— 245	
Skellefteå	1,622		— c:a 1,100	
Skövde	—		823	
Sollefteå	766		— c:a 650	
Strängnäs	—		—	, , , 36/37
Sundsvall	—		3,036	
Surahammar	—	29	—	, , , 39/40
Sveg	—		—	
Söderhamn	923		— c:a 900	
Trelleborg	—		c:a 700	
Uddevalla	2,301		— c:a 2,200	
Umeå	—		— c:a 100	
Uppsala	—		c:a 700	
Varberg	—		c:a 700	
Vänersborg	696		— c:a 650	
Västanfors	—	89	—	, , , 39/40
Västerås	104		1,177	
Växjö	1,425		— 1,304	
Ystad	2,575		— c:a 2,700	
Örebro	—		2,370	
Örnsköldsvik	302		— c:a 300	
Östersund	—		1,487	

71 avd.

Summa fordringar	29,765		
» avskrivningar		1,979	
» behållningar ..			30,676
» underskott ..			29,223

Anm.: I de fall, då ungefärliga belopp angivits i tredje kolumnen ovan, ha årsredovisningar för spelåret 1943/44 ännu ej inkommit, varför behållningar och underskott endast äro beräknade på basis av annat tillgängligt material, nämligen föreställningsrapporter, medlemsavgiftsredovisning, äldre årsredovisningar o. d. De faktorer, som därvid varit svåra och ibland omöjliga att beräkna, äro närmast: kommunala och andra lokala anslag, programinkomster som förekomma på vissa platser, lokala omkostnader för avdelningarnas verksamhet. Siffrorna äro sålunda icke helt tillförlitliga men giva nog sammantagna en ungefärlig bild av lokalavdelningarnas ställning just nu.

Stockholm den 30 juni 1944.

Ove Lindhoff.

Bilaga 4.

**RPO-avdelningar, som under spelåret 1942—43 åtnjutit kommunalt
anslag, resp. restitution av nöjesskatt enligt årsredovisningar in-
komna till centralstyrelsen t. o. m. 30/9 1943.**

		Kronor
Borlänge	Restitution av nöjesskatt	
	Anslag från Domnarvets kommun	300: —
Eskilstuna	Kommunalt anslag	1,300: —
Gävle	Restitution av nöjesskatt	
Halmstad	Kommunalt anslag	1,000: —
Härnösand	Restitution av nöjesskatt	
Jokkmokk	Kommunalt anslag	500: —
Katrineholm	Kommunalt anslag	600: —
	Restitution av nöjesskatt	
Kiruna	Kommunalt anslag	1,000: —
Köping	Kommunalt anslag	600: —
Lund	Kommunalt anslag	500: —
Lysekil	Kommunalt anslag	500: —
Malmberget	Kommunalt anslag	1,000: —
	Casselska fonden	500: —
Malmö	Kommunalt anslag till enstaka föreställningar genom Malmö Teaterförening	
Nora	Kommunalt anslag	300: —
Norrköping	Kommunalt anslag	2,350: —
Nyköping	Kommunalt anslag	500: —
Piteå	Kommunalt anslag	1,000: —
	(avseende åren 1940—43)	
Sandviken	Kommunalt anslag	600: —
Skara	Restitution av nöjesskatt	
Skelleftehamn	Kommunalt anslag	300: —
Skellefteå	Kommunalt anslag	300: —
Sollefteå	Kommunalt anslag	400: —
Sundsvall	Kommunalt anslag	750: —
Trelleborg	Kommunal garanti betr. underskott	
Uppsala	Kommunalt anslag vid behov upp till kr.	3,000: —
Varberg	Kommunalt anslag	500: —
Västerås	Kommunalt anslag vid behov för skolföre- ställningar upp till kr.	1,000: —
Örebro	Restitution av nöjesskatt	
Örnsköldsvik	Kommunalt anslag	400: —

*Bilaga 5.***Förslag till avtal.**

Mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt aktiebolaget riksteatern, å andra sidan, är följande överenskommelse träffad.

§ 1.

Teaterverksamheten skall av bolaget utövas och ordnas enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t.

§ 2.

Den årsvinst som uppstår av bolagets verksamhet skall, sedan det belopp avdragits som eventuellt erfordras för täckande av under tidigare år uppkommen förlust, användas sålunda:

att, sedan lagstadgad avsättning till bolagets reservfond ägt rum, av återstoden skola till aktieägarna utdelas högst fyra procent å aktiekapitalet; och

att vad som därefter ytterligare återstår skall avsättas till en dispositionsfond, vilken skall vara avsedd att i första hand täcka eventuella förluster å bolagets verksamhet.

Från sistnämnda fond må någon utdelning icke under avtalstiden äga rum i vidsträcktare mån, än att, därest för något år bolagets bokslut icke skulle utvisa så stor vinst att utdelning till aktieägarna kan äga rum, men vid tiden för bokslutet å berörda fonden finnas tillgångar, vilka icke äro erforderliga för täckande av redan uppkomna förluster å bolagets verksamhet, sagda tillgångar må användas för fullgörande av den ränteutdelning som icke kunnat med årsvinsten bestridas.

Skulle vid avtalstidens utgång verksamheten hava lämnat vinst, som ej blivit på grund av här ovan meddelade bestämmelser redan använd, skall denna vinst, i händelse prolongation av detta avtal kommer att äga rum, bilda en dispositionsfond, till vilken bolaget dock icke må äga vidsträcktare rätt än den, bolaget äger till den dispositionsfond, vilken kan komma att bildas under den tid detta avtal gäller. Därest prolongation av detta avtal icke äger rum, skall vinsten användas till återbetalning av medel, erhållna från staten under avtalstiden.

§ 3.

Bolagets styrelse skall bestå av sju personer, av vilka Kungl. Maj:t inom eller utom bolaget utser två och av dessa en till ordförande och en till verkställande direktör. De fem övriga styrelseledamöterna väljas av bolagsmännen å bolagsstämma, varvid kungl. teatern äger utse en ledamot och kungl. dramatiska teatern en ledamot.

Antalet suppleanter skall utgöra tre, av vilka en utses av Kungl. Maj:t och de två övriga väljas av bolagsmännen å bolagsstämma under iakttagande av att en gemensam suppleant väljes av de två kungl. teatrarna.

Styrelsen äger att inom sig utse vice ordförande.

Verkställande direktören, vilken skall vara riksteaterns chef, handhar hela förvaltningen, såväl den konstnärliga som den finansiella; dock att följande frågor skola av verkställande direktören hänskjutas till bolagets styrelse, nämligen:

- plan för kommande spelår;
- riksteaterns inkomst- och utgiftsstat;
- fastställande av verksamhetsberättelse;
- anställande av kansli- och kontorspersonal;
- anställande av regissörer, turnéledare och litterär rådgivare;
- grunder för artisternas engagemangsvillkor;
- inköp av dramatiskt eller lyriskt verk;
- fastställande av grunder enligt vilka betalning till riksteaterbolaget skall erläggas för teaterföreställning;
- godkännande av stadgar för lokal teaterförening, som önskar vinna anslutning till riksteatern; och
- riktlinjer för utgivande av riksteaterns publikationer.

Skulle teaterns chef av sjukdom eller annan anledning bliva för längre tid förhindrad att uppehålla sin befattning, har bolagets styrelse att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som i sådana fall utser en t. f. chef.

§ 4.

Förvaltningen och räkenskaperna skola för varje spelår granskas av två revisorer, av vilka en utses av Kungl. Maj:t och den andre väljes av bolaget å bolagsstämma; skolande ett exemplar av revisionsberättelsen till Kungl. Maj:t genom bolagets försorg insändas.

§ 5.

De av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse ävensom den av Kungl. Maj:t utsedde revisorn åtnjuta arvoden med belopp, som av Kungl. Maj:t, efter bolagets hörande, bestämmas.

§ 6.

Bestämmelser, motsvarande stadgandena i §§ 2, 3, 4 och 5 skola vara intagna i bolagsordningen.

§ 7.

Denna överenskommelse gäller till och med utgången av spelåret 1954/55. Sker ej uppsägning senast 12 månader före avtalstidens utgång, anses avtalet förlängt på ytterligare 10 år.

§ 8.

Skulle bolaget bryta mot sina åtaganden i detta avtal, skall detsamma, därest sådant från Kungl. Maj:t och kronans sida påyrkas, genast upphöra att gälla.

Förslag till reglemente för riksteatern.

§ 1.

Uppgift. Riksteaterns uppgift är att utbreda och fördjupa intresset för teater genom att företrädesvis på de platser i riket, där fasta, av staten understödda scener icke finnas, ordna goda teaterföreställningar, antingen genom egen teaterorganisation eller genom samverkan med de fasta, statsunderstödda teatrarna eller genom anlitanade av enskilda teatersällskap eller på annat sätt. I riksteaterns uppgifter ingår ock att genom upplysningsverksamhet i tal och skrift befrämja det allmänna intresset för god scenkonst. Riksteatern bör även stödja god kulturell amatörteater och skolteater.

§ 2.

Organisation. Riksteaterns centrala organ äro styrelsen för riksteaterns aktiebolag, benämnd centralstyrelsen, och representantskapet.

Riksteaterns lokala organ utgöras av lokala teaterföreningar, som vunnit anslutning till riksteatern, ävensom av riksteaterns ombudsorganisation.

§ 3.

Centralstyrelsen. Förvaltningen och ledningen av riksteatern utövas av centralstyrelsen. Styrelsen må å verkställande direktören överlåta avgörandet av de ärenden, som styrelsen närmare bestämmer; dock skall beslutanderätten alltid utövas av styrelsen i spörsmål av principiell natur ävensom i följande frågor, nämligen

- plan för kommande spelår;
- riksteaterns inkomst- och utgiftsstat;
- fastställande av verksamhetsberättelse;
- anställande av kansli- och kontorspersonal;
- anställande av regissörer, turnéledare och litterär rådgivare;
- grunder för artisternas engagemangsvillkor;
- inköp av dramatiskt eller lyriskt verk;

fastställande av grunder enligt vilka betalning till riksteaterbolaget skall erläggas för teaterföreställning;

godkännande av stadgar för lokal teaterförening, som önskar vinna anslutning till riksteatern; och
riktlinjer för utgivande av riksteaterns publikationer.

I frågor av principiell natur angående turnéverksamheten, samarbetet med de statsunderstödda teatrarna, andra institutioner och organisationer samt med teaterföreningarna, särskilt i vad gäller allmänna riktlinjer för biljettprisernas avvägning och vad därmed står i samband, ävensom i spörsmål avseende propagandaverksamheten skall centralstyrelsen bereda representantskapet tillfälle att yttra sig.

§ 4.

Centralstyrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller verkställande direktören i regel minst en gång i månaden under speltermin och eljest så ofta ärendenas behandling det fordrar.

Ärendena föredragas i centralstyrelsen av verkställande direktören, som jämväl skall för styrelsen anmäla de beslut i viktigare ärenden som av honom fattats efter näst föregående styrelsesammanträde.

Centralstyrelsen är beslutförför när minst fyra av dess ledamöter äro tillstädes och om beslutet ense eller när minst fem ledamöter äro närvarande vid sammanträdet.

Vid centralstyrelsens sammanträden skall protokoll föras.

§ 5.

Riksteaterns verksamhetsår räknas från och med den 1 juli till och med den 30 juni följande år. Verksamhetsberättelse med räkenskapssammandrag skall föreligga i färdigt skick före september månads utgång.

§ 6.

Verkställande direktören svarar inför centralstyrelsen för att uppkommande frågor utan dröjsmål befordras till avgörande samt äger för riksteaterns räkning fatta beslut i — förutom de ärenden, som av styrelsen åt honom anförts — frågor, som äro av den beskaffenhet, att styrelsens sammankallande icke anses påkallat.

Det åligger verkställande direktören att årligen före maj månads utgång underställa centralstyrelsen dels förslag till stat för det kommande verksamhetsåret, dels ock förberedelsevis uppgjord plan för teaterns verksamhet under samma tid.

§ 7.

Med biträde av riksteaterns kanslipersonal åligger det kamreraren huvudsakligen följande:

att för verkställande direktören årligen framlägga förslag till inkomst- och utgiftsstat;

att behörigen bokföra samtliga inkomster och utgifter,
 att däröver till centralstyrelsen avgiva månadssammandrag,
 att verkställa inkasseringar och utbetalningar av medel för riksteaterns räkning,

att utöva uppsikt och föra anteckningar över riksteatern tillhörande förråd och effekter,

att upprätta kontrakt samt kontrasignera såväl dessa som andra handlingar i ärenden, som bero på hans handläggning,

att föra erforderlig statistik,

att före utgången av augusti månad varje spelår avsluta riksteaterns räkenskaper, samt

att föra förteckningar över anslutna lokala teaterföreningar och sammansättningen av deras styrelser.

§ 8.

Ombudsman.

Ombudsmannen åligger att närmast under verkställande direktören leda riksteaterns ombudsorganisation samt att genom inspektions- och instruktionsresor befordra organisationens effektivitet ävensom att i övrigt handlägga frågor rörande propaganda för riksteatern och vad därmed står i samband.

§ 9.

Revision.

Revision verkställles vid varje verksamhetsårs slut. Revisionsberättelse jämte verksamhetsberättelsen skola avlämnas till Kungl. Maj:t senast den 31 oktober.

§ 10.

Representantskapet.

Riksteaterns representantskap består av 30 ledamöter. Av dessa skall ett i förhållande till de verksamma teaterföreningarna avpassat antal, dock högst 18, representera teaterföreningar och jämte lika antal suppleanter av Kungl. Maj:t utses på förslag av teaterrådet för en tid av tre år. De återstående ledamöterna jämte lika antal suppleanter skola representera vissa av Kungl. Maj:t på förslag av teaterrådet bestämda större fackliga eller ideella organisationer, inom vilka intresse för teaterverksamheten förefinnes. Första gången beslut i sistnämnda avseende fattas av Kungl. Maj:t skola organisationerna efter förslag av teaterrådet uppdelas i tre grupper sålunda, att vissa organisationer skola vara företrädde i representantskapet under tre år, vissa under två år och vissa under ett år. Därefter skall mandatperioden för alla utgöra tre år. Vid utgången av varje mandatperiod äger Kungl. Maj:t pröva, huruvida samma organisationer även i fortsättningen skola vara företrädde i representantskapet eller ersättas av andra organisationer.

Representantskapet utser inom sig ordförande och vice ordförande samt ett arbetsutskott för att förbereda de ärenden, som skola handläggas av representantskapet.

Kostnaderna för representantskapets sammanträden och verksamhet bestridas av centralstyrelsen enligt grunder, som fastställas av denna.

§ 11.

Representantskapet skall förmedla kontakten mellan centralstyrelsen å ena samt teaterföreningarna och de fackliga eller ideella organisationerna å andra sidan.

Representantskapet skall avgiva yttrande i de frågor, som av centralstyrelsen för sådant ändamål dit hänskjutas. Härjämte äger representantskapet att uttala sig angående spelplanen för nästinstundande spelår, innan densamma av centralstyrelsen fastställs.

Representantskapet har vidare till uppgift att följa de allmänna riktlinjer, efter vilka riksteaterverksamheten planlägges och bedrivs samt att i anslutning härtill till centralstyrelsen framföra de önskemål, som må finnas påkallade.

Representantskapet äger att från centralstyrelsen infordra de handlingar och uppgifter, som äro erforderliga för fullgörande av representantskapets uppgifter.

Det åligger representantskapet att årligen före den 1 juli till Kungl. Maj:t inkomma med berättelse angående sin verksamhet under det förflutna året. Härutöver äger representantskapet hos Kungl. Maj:t göra de framställningar, till vilka anledning må förefinnas.

§ 12.

Representantskapet sammanträder på kallelse av ordföranden. Sammanträden böra regelbundet hållas två gånger årligen. I övrigt skall representantskapet sammanträda då ordföranden finner så erforderligt. Vid sammanträdena skall protokoll föras.

§ 13.

Representantskapet är beslutfört, då minst 20 ledamöter äro närvarande. Såsom representantskapets beslut gäller den mening, varom flertalet av de närvarande förenat sig. Vid lika röstetal gäller ordförandens mening. Ledamot äger till protokollet låta anteckna från beslutet avvikande mening.

Av centralstyrelsen utarbetade normalstadgar för lokalavdelningar av riksteaterns publikorganisation.

§ 1.

Föreningen, som utgör en lokalavdelning av Riksteaterns publikorganisation, har till ändamål att på olika sätt verka för teaterintressets stärkande och bevarande genom att ordna goda teaterföreställningar till billigast möjliga priser, medverka till att förbättra teaterlokalen, stödja de lokala initiativen under samarbete med teatercirklar samt genom att ordna föredrag om teater.

Föreningen har även till ändamål att skapa intresse och förståelse för musik, konstnärlig film etc.

§ 2.

Medlemskap i lokalavdelningen vinnes genom erläggande av en årsavgift av 3 kronor.

§ 3.

Lokalavdelningens verksamhet ledes av en styrelse bestående av 3—6 ledamöter, vilka böra representera olika bildningsintresserade organisationer på platsen, jämte högst 3 suppleanter. Styrelsen, som utses av årsmötet, väljer inom sig funktionärer.

§ 4.

Arbets- och räkenskapsår räknas från 1 maj till 30 april. Verksamhets- och revisionsberättelser skola vara avlämnade till revisorerna senast 14 dagar före årsmötet.

§ 5.

Ordinarie årsmöte hålles varje år under maj månad. Vid årsmötet utses styrelse samt 2 revisorer jämte 1 revisorssuppleant. Vid årsmötet äger varje medlem 1 röst. Styrelsen sammankallar till extra sammanträde då den finner så önskvärt eller då minst 10 föreningsmedlemmar skriftligen anhålla därom. Kallelse till sammanträde sker senast 8 dagar före sammanträdet och skall liksom andra meddelanden till medlemmarna kungöras i ortstidning, genom affischer eller brev.

§ 6.

Förslag till ändring av dessa stadgar skall underställas samt godkännas av riksteaterns centralstyrelse i Stockholm.

§ 7.

Upplöses lokalavdelningen skola föreningens tillgångar tillfalla riksteaterns verksamhet i landet på sätt som av styrelsen i samråd med centralstyrelsen i Stockholm beslutas.

*Bilaga 7 B.***Förslag till normalstadgar för till riksteatern ansluten teaterförening.****§ 1.**

Till riksteatern ansluten teaterförening har till ändamål att verka för teaterintressets bevarande och stärkande genom att ordna goda teaterföreställningar till lägsta möjliga priser, medverka till att förbättra teaterlokaler, stödja de lokala teaterinitiativen under samarbete med andra föreningar, skolväsendet på orten och teatercirkclar samt genom att ordna föredrag om teater.

§ 2.

Medlemskap i föreningen är antingen individuellt eller kollektivt. Individuellt medlemskap vinnes genom erläggande av en årsavgift av 3 kronor eller det högre belopp, som föreningen bestämmer. Kollektivt medlemskap vinnes genom att annan organisation ansluter sig till föreningen och erlägger en årsavgift för varje till organisationen hörande medlem med belopp, som av föreningen bestämmes. Medlemskap i föreningen berättigar till de förmåner ifråga om biljettköp m. m., som föreningen bestämmer. Sådana förmåner må sättas olika för individuella och kollektivt anslutna medlemmar.

§ 3.

Föreningens angelägenheter handhas av en styrelse, bestående av minst tre, högst fem ledamöter jämte högst tre suppleanter. Styrelsen väljes årligen. Åtnjuter föreningen kommunalt bidrag, äger kommunen utse en ledamot jämte en suppleant i styrelsen. Övriga ledamöter och suppleanter böra representera olika bildningsintresserade organisationer på platsen. Styrelsen väljer inom sig ordförande och övriga funktionärer.

§ 4.

Arbets- och räkenskapsår räknas från och med den 1 juni till och med den 31 maj. Styrelsen skall senast 14 dagar före ordinarie årsmöte avgiva berättelse över verksamheten under föregående förvaltningsår och ställa denna jämte räkenskaperna till revisorernas förfogande.

§ 5.

Styrelsen är skyldig att tillställa riksteaterns styrelse (= centralstyrelsen) rapporter i enlighet med bestämmelser, som utfärdas av centralstyrelsen.

§ 6.

För granskning av styrelsens förvaltning utses årligen två revisorer jämte en suppleant, vilka till årsmötet skola avgiva berättelse.

§ 7.

Ordinarie sammanträde (årsmöte) hålles med föreningen varje år före juni månads utgång. Extra sammanträde med föreningen skall äga rum då styrelsen så finner önskvärt, när revisorerna skriftligen så påfordra eller då minst tio individuellt anslutna medlemmar eller minst två kollektivt anslutna organisationer skriftligen anhålla därom.

Vid ordinarie sammanträde skola styrelsens förvaltningsberättelse och revisorernas utlåtande över densamma föredragas och beslut fattas angående ansvarsfrihet för styrelsens förvaltning under det sistförflutna verksamhetsåret. Därefter företagas val av föreningens styrelse och revisorer.

§ 8.

Kallelse till sammanträde skall kungöras i ortstidningarna eller genom affischer eller försändas med post. Kallelse till ordinarie sammanträde ävensom till extra sammanträde skall ske senast en vecka före sammanträdet. Andra meddelanden till medlemmarna skola ske i den ordning styrelsen bestämmer.

§ 9.

Vid föreningens sammanträden äger varje individuellt ansluten medlem en röst.

Kollektivt ansluten organisation äger låta representera sig på sammanträde av ombud med en var en röst, utsedda enligt följande grunder:

organisation	med mindre än	100 medlemmar	ett	ombud
»	» 100 men ej	300	» två	»
»	» 300 » »	600	» tre	»
»	» 600 » »	1000	» fyra	»
»	» 1000 medlemmar och däröver	ett	ombud	för

varje nytt påbörjat antal av 500 medlemmar.

Ingen må vara representerad med mer än tio ombud. Representation beräknas efter medlemsantal vid senaste kalenderårs utgång.

§ 10.

Lokalt ombud för centralstyrelsen må äga närvara vid teaterföreningens sammanträden samt vid de sammanträden, som hållas av teaterföreningens styrelse.

§ 11.

Upplöses föreningen, skola dess tillgångar tillfalla riksteaterns verksamhet i landet på sätt föreningens styrelse i samråd med centralstyrelsen beslutar.

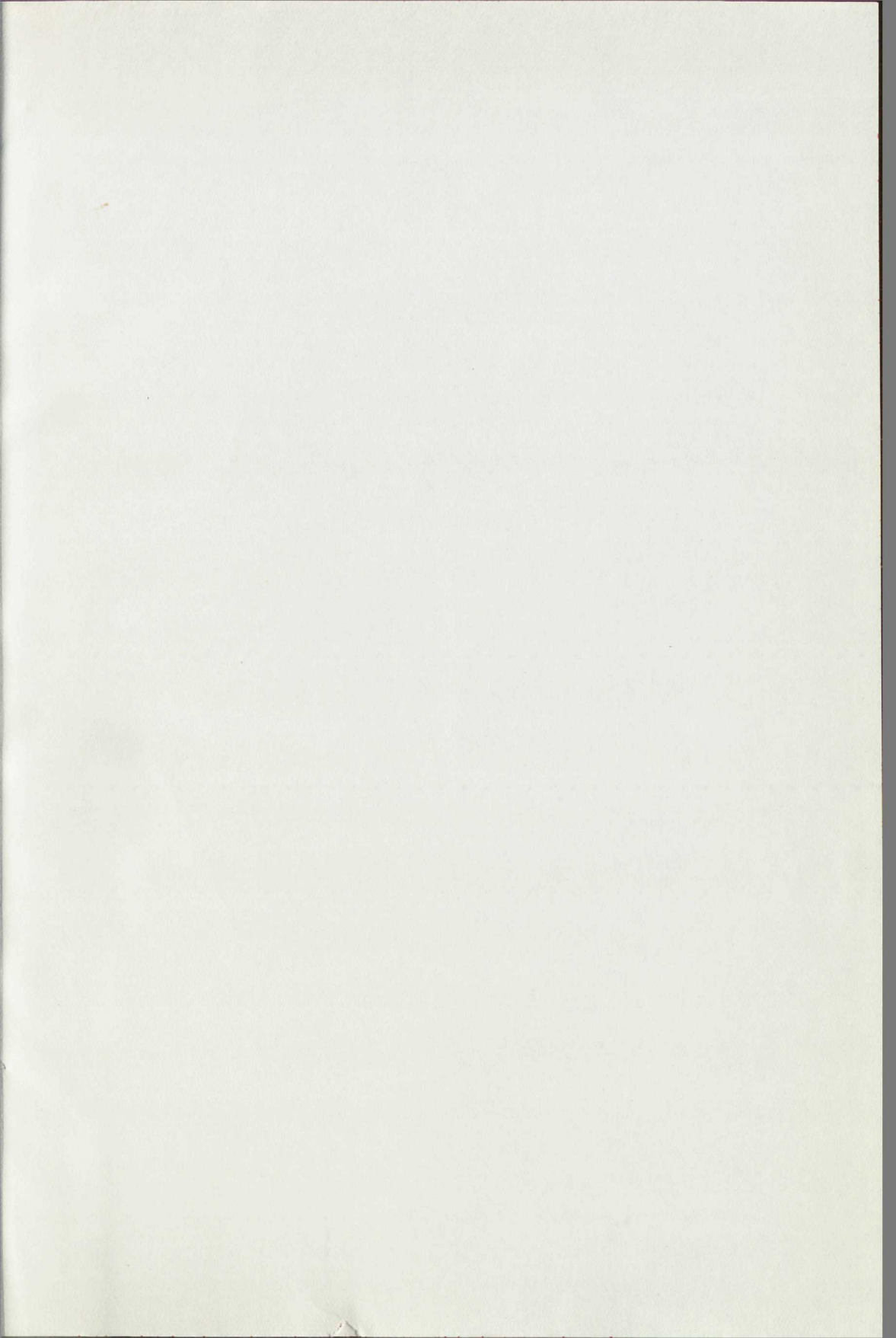
§ 12.

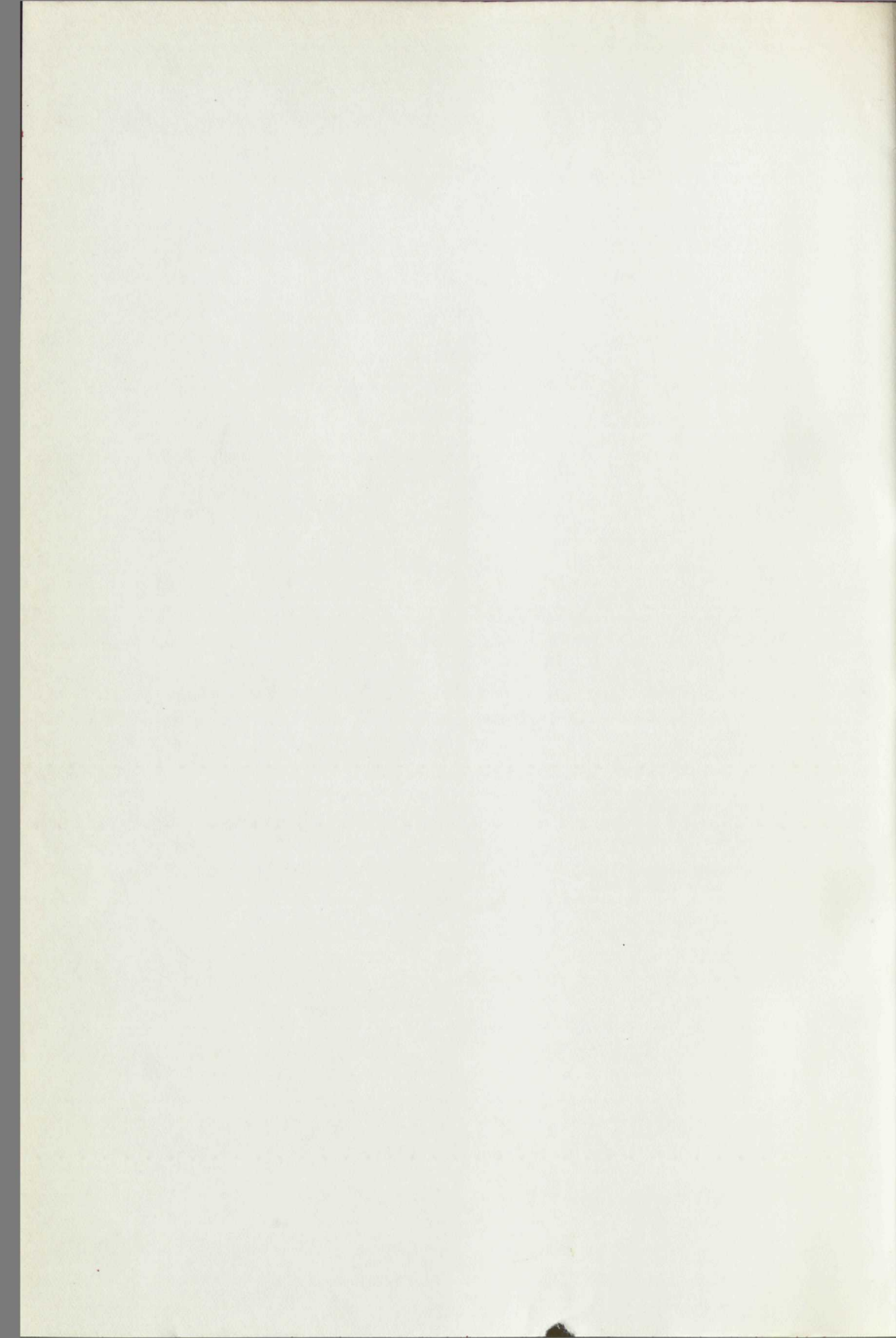
Föreningen må utöver förestående stadgar för sig antaga de särskilda bestämmelser, som centralstyrelsen godkänner.

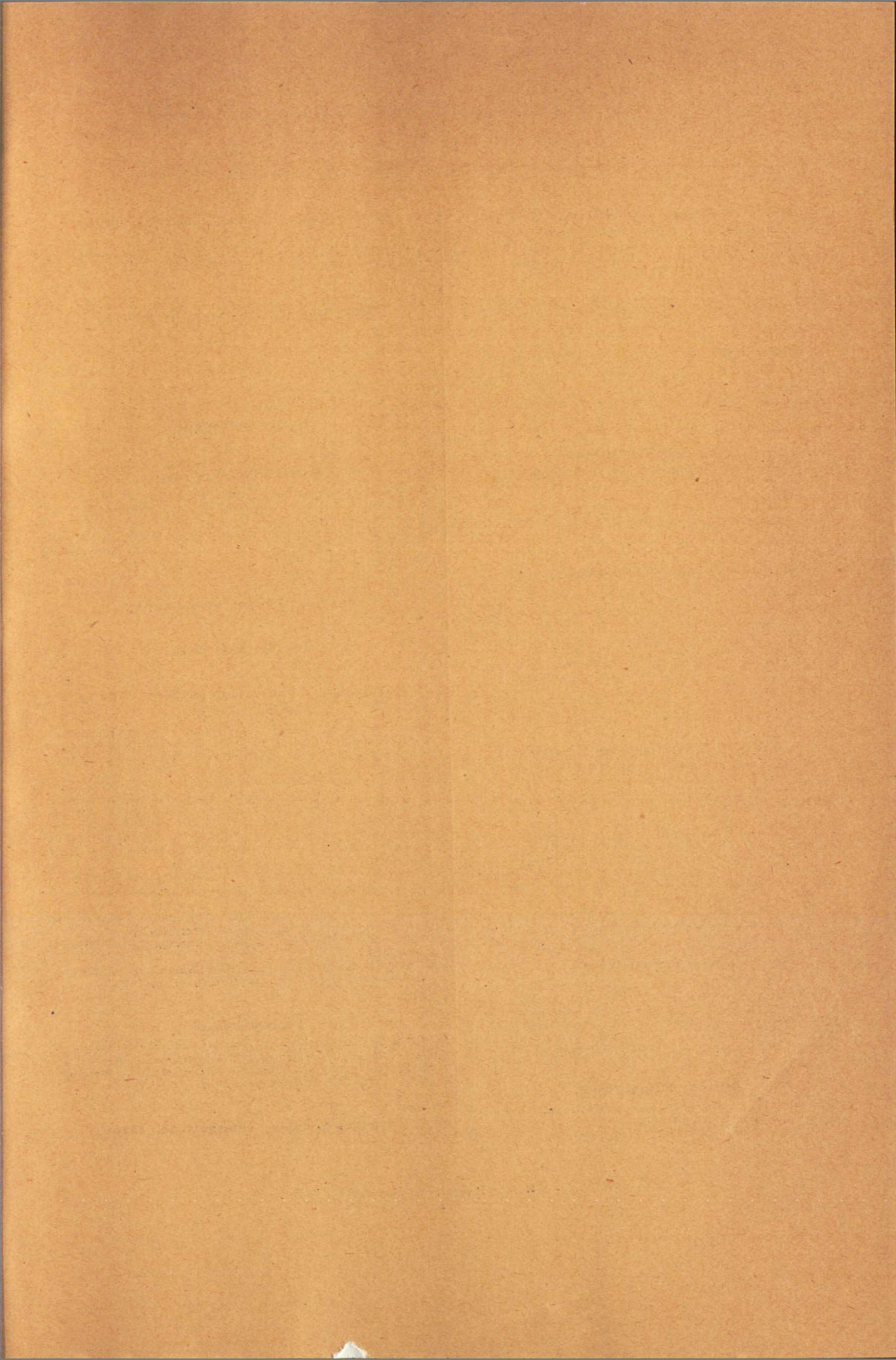
§ 13.

Ändring av dessa stadgar skall underställas centralstyrelsen för godkännande.

Statens offentliga utredningar 1944

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. [9] 2. Motiv m. m. [10]
Betänkande med förslag rörande revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att innehåva statstjänst och annat allmänt uppdrag. [24]
Betänkande med förslag till lag om skyldighet för innehavare av järnväg eller spårväg att hålla stängsel. [35]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag ang. revision av riksdagens arbetsformer. [8]

Kommunalförvaltning.

Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. [4]
Kommunindelningskommittén. 1. Den lantkommunala förvaltningsregleringens historia. [37]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Betänkande ang. nykterhetstillståndet under krigsåren. [8]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Utredningar ang. ekonomisk efterkrigsplanering. 1. [7] 2. [12] 3. [13] 4. [14] 5. [25]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1948. [11]
Socialvårdskommitténs betänkande. 7. Utredningar och förslag ang. lag om allmän sjukförsäkring. [16] 8. Kostnadsberäkningar ang. lag om allmän sjukförsäkring. [16]
9. Utredning och förslag ang. revision av lagstiftningen om barnavårdsanstalter och fosterbarnsvård. [34]
Befolkningspolitik i utlandet. [26]
Socialvårdens omfattning och kostnader efter 1930. [33]
Promemoria ang. socialvården under krig. [40]

Hälsö- och sjukvård.

1941 års reumatikervårdssakkunnigas betänkande. Del 2. Utredning och förslag rörande behovet av och formen för statligt understöd till utbyggande inom landets sjukvårdsväsen av efterbehandling och konvalescentvård. [28]
Ungdomsvårdskommitténs betänkande 1 med utredning och förslag ang. psykisk barna- och ungdomsvård. [30]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med utredning och förslag ang. rätten till vissa uppfinningar m. m. [27]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. [1]
Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. [6]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till vägtrafikstadga m. m. [18]
Slututlåtande avgivet av besparingsberedningens järnvägs-sakkunniga. [32]
Betänkande med förslag i anledning av utredning rörande tillstånd för juridiska personer att utöva yrkesmässig biltrafik. [39]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag till åtgärder för främjandet av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena. [17]
Om inrättande av ett samhällsvetenskapligt forskningsråd. [19]
1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 1. Skolan i samhällets tjänst. [20] 2. Sambandet mellan folkskola och högre skola. [21] 3. Utredning och förslag ang. vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygdens ungdom. [22] Bilaga 8. Förhandlingarna vid sammanträde den 15—den 17 juni 1943 med 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd. [23]
Socialutbildningssakkunniga. 1. Utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen. [29]
Ungdomsvårdskommitténs betänkande 2 med utredning och förslag ang. stöd åt ungdomens föreningsliv. [31]
Förslag till handledning i sexualundervisning för lärare i folkskolor. [41]
1943 års riksteaterutrednings betänkande och förslag angående riksteaterns omorganisation m. m. [42]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. långtjänstunderbefäl m. m. [2]
Betänkande med förslag till civilförsvarslag m. m. [5]
Betänkande ang. ordnandet av civilanställning för avgående fast anställt manskap vid försvaret. [38]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.